

Succincta commentatio de pleuritide eiusque curatione. Adiectis simul X singularibus pleuriticorum historiis / [Daniel Wilhelm Triller].

Contributors

Triller, Daniel Wilhelm, 1695-1782
Aurelianus, Caelius
Celsus, Aulus Cornelius
Priscianus, Theodorus

Publication/Creation

Francofurti ad Moenum : Apud Franciscum Varrentrapp, 1740.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/tby25view>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

CPB

51998/B

F. v. 11. 8

18

15/-

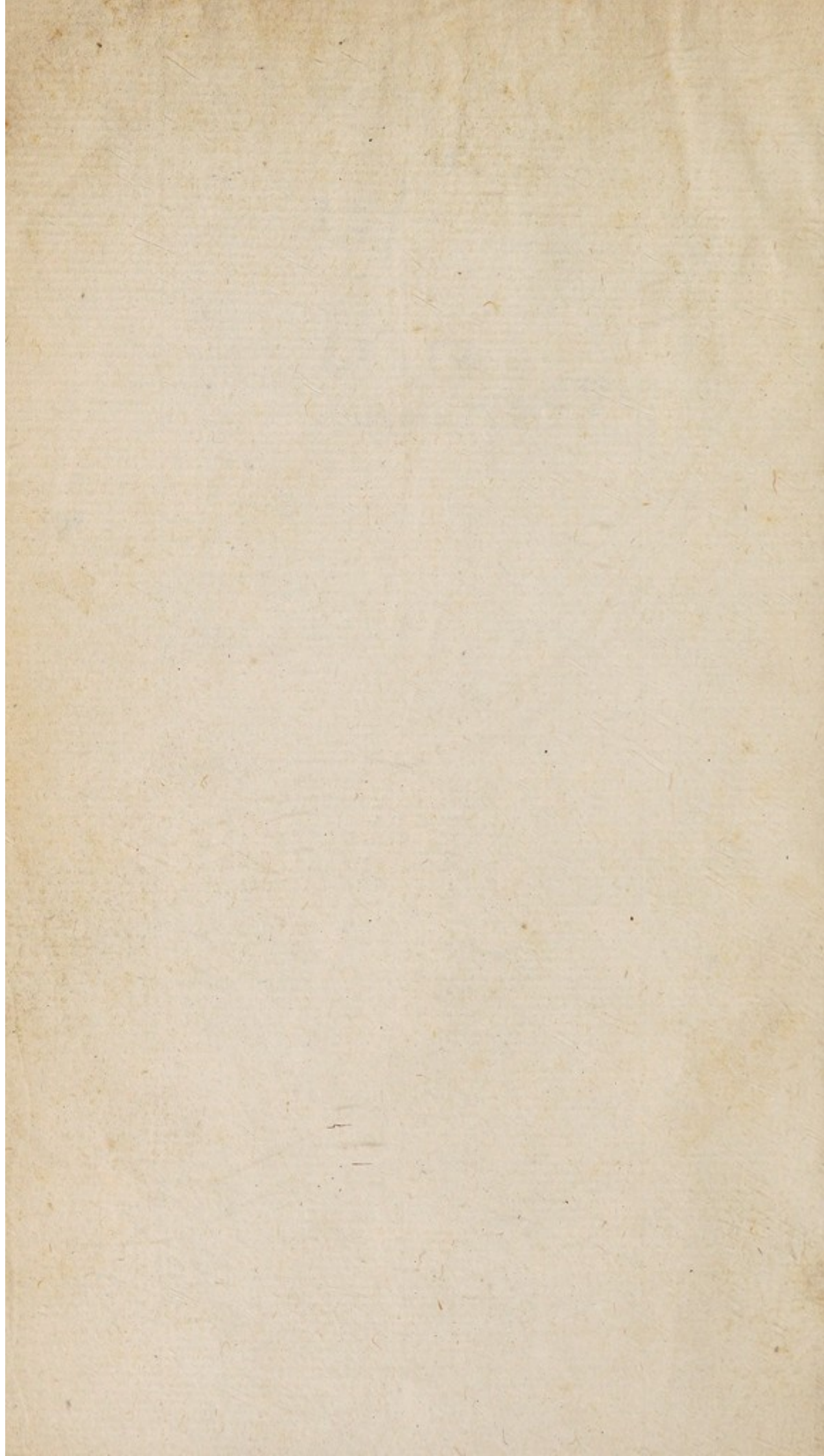
LRB 12

bat 72 - 539

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30533922>

DAN. WILH. TRILLERI,
PHILOSOPH. ET MED. D.
ARCHIATRI NASSOVICI

SVCCINCTA
COMMENTATIO
DE
PLEVRITIDE
EIVSQVE
CVRATIONE.

ADIECTIS SIMVL X. SINGVLARIBVS
PLEVRITICORVM
HISTORIIS.

PRVDENTIVS,
Peristephan. X.

*Non ungularum tanta vis latus fodit,
Mucrone quanto dira pulsatur Pleurisis.*

FRANCOFVRTI ad MOENVM,
Apud FRANCISCUM VARRENTRAPP.
MDCCXL.

VENERABILI SENI
ILLVSTRI ET EXPERIENTISSIMO
VIRO
FRIDERICO
HOFFMANNNO
CONSILIARIO INTIMO
ET ARCHIATRO REGIO
PROFESSORI MEDICINÆ PRIMARIO
COMITI PALATINO CÆS.
*DIVERSARUM SOCIETATUM
ERVDITARVM SODALI*
SOLIDÆ ET RATIONALIS MEDICINÆ
INSTAVRATORI

VIRO

NON DE ERVDITO SOLVM ORBE

SED DE IPSO ADEO HVMANO

GENERE

LONGE MERITISSIMO

FAVTORI ET PROMOTORI SVO

PIO MENTIS OBSEQVIO

COLENDO

S. D. P.

DANIEL WILHELMVS TRILLERVS.

Splendido Tuo arbitrio, Vir
illustris, submitto hic opu-
sculum, proxima foetura
apud me natum, mole qui-
dem exiguum; si vero ex materiae
dignitate & utilitate censeatur, justo
suo pretio forsitan omnino aestiman-
dum.

Tractat enim haud perfunctorie de perniciosissimo & perniciosissimo humanæ vitæ hoste, de sæva inquam pleuritide, quæ infesto turbine robustissimum quemvis subito proster- nit, & nisi mox ab initio valide ob- viam eatur, ante diem ocysime ra- pit & vitam in medio cursus sui spa- tio abrumpit. Hujus sævissimi ma- li genium & naturam dum per de- cennium & amplius, in quam plu- rimis ægrotis paullo penitius perspi- cere & indagare licuit; has, quas vides, observationes practicas soli- dis fidæ experientiæ fundamentis su- perstructas, suasu amicorum, colli- gere & in ordinem redigere placuit.

Tuo vero illustri & celeberrimo Nomini ut inscriberem Libellum hunc qualemcunque, fecit & sum- ma Tua, qua polles in medico orbe, auctoritas, & singularis inprimis fa- vor atque comitas, qua me semper a multis retro annis excipere digna- tus es.

Ut

Ut enim taceam, mihi viginti ab-
hinc annis, facultatem medendi
Tuis auspiciis, fuisse concessam;
tot tantaque præterea minime vul-
garis Tuæ benevolentiae in me im-
merentem extant documenta; ut
ingratissimus omnium merito fo-
rem; nisi grata mentis testificatione
publice declararem, quantum Tibi
Vir maxime, Tuisque potissimum
scriptis cedro dignissimis deberem.

Quidquid enim vel in his pagellis
boni & fructuosi forsan reperiatur;
me ex iisdem plurimam partem hau-
sisse & gratus fateor, & lætus glo-
rior: Quis enim, quæso, non in
summa honoris & felicitatis parte
merito ponat, inter tanti præcepto-
ris discipulos censeretur & ex Hoff-
mannianis Libris plurimum profe-
cisse.

Accipe ergo tenuem hanc gratæ
mentis piique obsequii tesseram ea
fronte eoque animo, quo reliqua
mea scripta tam poëtica, quam lit-

teraria, licet vix oculis Tuis digna,
offerri Tibi passus es.

Faxit Deus supremus, ut Octo-
genario jam major, diu adhuc in-
terfis famæ Tuæ per universum, qua
patet, cultiorem orbem latissime
dispersæ; ne desit ægrotis solatium,
Musis præsidium, Medicis juniori-
bus oraculum, & mihimet denique
ipsi decus atque patrocinium. Ita
vale, Venerande Vir, gloria magna
medentum, mihi que etiam absenti,
favere, ut soles, perge.

*Vive diu, mi Care Senex! pete sidera sero,
Est opus hoc terris; Te quoque velle decet.*

LECTORI BENEVOLO

S.

Uæ de Pleuritide ejusque curatione hoc Commentariolo strictim explicata vides, mi Lector, nec antiqua plane esse scito, nec nova prorsus; sed potius nov-antiqua, five antiqua in usum hodiernum reducta & nova quasi include recusa.

Nisi enim Hippocrates omnium optime & acuratissime de hoc exitiabili morbo scripsisset; nisi eum postea sequuti Aretæus, Alexander Trallianus, Cælius Aurelianus, Cornelius Celsus, paucique alii saluberrima sanandi præcepta & præsidia tradidissent; nos forsân adhuc in spississima nocte caligantes reptaremus, aut per deserta & inhospita tesqua errabundi vagique palaremur.

Nam quæ postea Galenici & Chemicis imprimis magnis Voluminibus, nec minore fastu, suæ nimirum Junoni five opinioni, nimium quantum inservientes, commentati fuerunt, adeo usque incerta, contraria immo & perniciofa plerumque sunt, ut Medicinam primum facturus, præ opinio-num divortio, & indigesta remediorum

farragine , nesciat fere semper , quid eligendum , & quid sequendum aut vitandum fuerit.

Hæc igitur apud animum perpendens meum , quum mihi crebra pleuriticis tractandi occasio subnasceretur ; (regnat enim in his regionibus Rhenanis , five cœli algentis , procellosi & in omnes tempestates expositi vitio , five diætæ vinosæ , five alius nobis incognitæ causæ culpa , tetrum hoc morbi genus frequentius ; quam in Saxonia , ubi quondam Medicinam exercui ,) nihil prorsus horum pensi habui ; sed relictis potius omnium opinionum Commentis & sterilibus Doctorem Cathedris , solius Naturæ vestigia , ab Hippocrate ejusque affeclis studiose pressa , religiose observanda censui , donec crebro usu & multiplici experientia paullatim addiscerem , quæ atrocis morbi indoles , quæ causa , quæ origo , quibusque telis & medelis vitæ hunc insidiatorem ferocissimum debellare liceret.

Ex ægrotorum ergo LECTIS plus cepi utilitatis ; quam ex diligentissimis innumeriorum Librorum LECTIONIBUS ; ita , ut hinc fere cum Mario apud Sallustium , paucis quidem immutatis , pronuntiare possem , nisi gloriosum nimis & invidiæ opportunum videretur , quæ illi audire & legere solent , eorum partem vidi & gessi ; quæ
illi

illi litteris, ea ego experiundo didici; nunc vos existimate, facta an dicta pluris sint?

Hunc enim in modum in omni hoc Commentario componendo me exhibui, quasi solus & primus essem, qui de pleuritide aliquid conscriberem; licet me nequaquam fugeret, plaustra fere librorum & Dissertationum extare, quibus ad nauseam fere usque, de morbo hoc tractatum fuerit, ut vel ex solo Lindenio per Mercklinum renovato ut & Mangeti Bibliotheca Medica abunde constat.

In promptu igitur causa est, quare tam exiguum potius Libellum conscribere maluerim; quum magnum, immo maximum & plusquam unum Cæsaris Anti-Catonem protrudere potuissem. Si enim omnia illa vasta commentaria, quæ antehac certatim quasi de hoc funesto morbo condita fuerunt, excerpere & in Compendium mittere placuisset; bone Deus! quantæ molis quantique ponderis volumen immo Volumina conflare licuisset! Sed nolui, quia de humano capite agebatur, aliena scrinia impudenter compilare; Verum meis potius oculis fîsus, ea tantum in medium adferre animus fuit, quæ certa fide & explorata experientia niterentur & non leve in praxi ipsa emolumentum præstarent. Pertædebat quippe, aliorum commenta commendare; sed propria potius experimenta ex-

promere allubefcebat ; ut scilicet Tirones medici sic haberent exemplum aliquod si non magnum atque illustre ; at fidum tamen atque verum , quod in ipsa dubia arte medicinali faciunda , tuto , cito & jucunde aliquando sequi possent.

Oportet enim in hac re maxime , in qua vitæ & sanitatis ratio versatur , sibi quæque confidere , suoque judicio ac propriis sensibus niti ad investigandam & perpendendam veritatem ; quam credentem alienis erroribus decipi , tanquam ipsum rationis expertem , ut Vir gravis & sanctus quondam acute dicebat.

Interim eximia sua laude defraudandi hic minime sunt summi in arte salutari antistites , Thomas Sydenhamus , Georg. Baglivus , Hermannus Boerhaave , & qui ingenti boni publici commodo , unus per Dei gratiam adhuc superat , Fridericus denique Hoffmannus , Viri religiose potius tacendi , quam leviter nimis loquendi ; quippe qui Hippocratis , immo ipsius potius Naturæ vestigiis presse insistentes , plurimum mihi profuerunt ad indagandum verum , & in prædictionibus rite formandis medendique arte multum mihi lucis prætulerunt , & titubantem hinc inde me magis confirmarunt.

Reliqui enim , quos absoluto hoc meo opusculo , demum evolvi , numero quidem

dem haud pauci , viam , qua ad veram solidamque medendi methodum auspicato iretur , aut plane non viderunt , aut per transennam saltim visam timuerunt calcare , aut leviter denique calcatam mox turpiter iterum deseruerunt.

Inspexi igitur eos ideo potissimum , ut discors ipforum concordia me plenius edoceret , quid vitandum potius esset , quam quid imitandum : ex frivolis enim atque pertinacibus eorum contradictionibus & tortuosis ænigmatis solidi quid verique elici posse , jam diu spem omnem abjeceram merito : Fecistis probe , exclamabam , incertior sum multo , quam dudum.

Ceterum in recensendis pleuriticorum Historiis nemo quæso demiretur , quod vel minutissima quævis paullo scrupulosius persequuti fuerimus : quin potius sciat , ideo illud a nobis factum , ne quid facile prætermitteretur , quod ad Morbi historiam accuratius pernoscendam ullo modo faceret , qua in re luculenter nobis præluxit Hippocrates olim græcus , & nostra hac tempestate Hippocrates Batavus , Hermannus Boerhaave , & ante eum Thomas Sydenhamus cum paucissimis aliis.

Quod tamen ego sic accipi volo , non tanquam hos magnos viros assequutum esse me crederem ; sed tanquam assequi laboraverim , fortasse non frustra , si ad affectum
meum

meum quis potius respexerit, quam ad effectum.

Sed nolo Te diutius, amice Lector, per spatiosas ambages & longa exorsa tenere; hinc jam demum Vale, meisque conatibus in publica commoda haecenus susceptis, & in eadem imposterum suscipiendis, bene velle perge.

*Induxi Te ad legendum; sinceram mihi
Candore noto reddas judicium, peto.*

CONSPECTUS
OMNIVM CAPITVM
HOC
COMMENTARIO COM-
PREHENSORVM.

Aphorismi Pathologico - Se-
miotici de Pleuritide generales,
ipsi Tractatui præmissi.

CAPVT PRIMVM.

De Sede, Natura, Ortu & Tempore Pleu-
ritidis in genere.

CAPVT SECVNDVM.

De summa Venæsectionis Necessitate, usu
& Efficacia in Pleuritide.

CAPVT TERTIVM.

De Variis Auctorum Pleuritidem curandi
Methodis hætenus usitatis, cum vera
Epicrisi.

CAPVT QVARTVM.

De simplici, facili, naturali & omnium tutissima Pleuritidem curandi Methodo.

CAPVT QVINTVM.

Tractat de Decem singularibus Pleuritico-
rum Historiis e propria Auctoris Expe-
rientia depromptis.

APHORISMI

PATHOLOGICO - SEMIOTICI

DE

PLEVRITIDE

GENERALES.

I.

Pleuritis vera (alia enim eaque benignior est notha vel mendax, de qua hic nobis sermo est nullus,) sive Morbus lateralis, est febris acuta cum dolore pungente acerrimo unius vel alterius, vel utriusque lateris, cum respiratione difficillima & tussi asperrima, orta a subita sanguinis stagnatione æstuosissima, in membrana pleura & musculis vasisque intercostalibus, vel ab aëre frigido post æstum & fatigationem nimiam inspirato, vel a singulari cœli nocentis intemperie generata, quæ propter viciniam, mediastinum ipsosque pulmones simul in consensum rapit & simili labe incensiva contaminat.

II. Vel quæ vice versa, prius in vasis bronchialibus & externa superficiali pulmonum parte oborta, pestiferum postea contagium spargit in contiguam pleuram pectus intrus succingentem & musculos simul intercostales cum vasis suis sanguiferis.

III. Vel quæ uno eodemque temporis puncto, quis enim hæc accurate satis definire auit? & thoracem cum suis membranis & musculis, & ipsos adeo pulmones subito corripit & fœda labæ caustica corrumpit.

IV. Sufficit certe, non pleuram solum affici, quod hætenus quidem temere creditum; sed ipsam quoque pulmonum substantiam simul infestari, quod unicus Medicinæ ocellus, Anatomæ, docuit luculentissime.

V. Duplex vero est pleuritis, vel humida nimirum, vel sicca.

VI. Humida mox a primo accessiōis die, multa sputa spumosa striis tamen sanguineis distincta egerit, & benignior est altera, quamvis nec omni vacet periculo.

VII. Sicca vero, præter molestissimum excreandi & tussiendo conatum, pauca spumosa aut nihil prorsus rejicit, & hæc priore longe periculosior.

VIII. Tertiam quidem pleuritidis speciem ex Galeno addit Bartolettus, quam stertorosam, sive morosam & perniciosam appellat: (ipse Galenus perquam significanter vocat ἀπεπτοτάτην, quasi dixeris *incoctissimam*, si liceat quidem ὀνοματοποιεῖν.) qua vero nihil prorsus excreatur, & ne tussiendo quidem conatus præsto est.

IX. Hæc quidem omnium est atrocissima & peri-

periculofiffima : Indicat enim omnem thoracis
teftudinem cum ipsis pulmonibus intus conten-
tis ita tenfam & fpafmo constrictam effe ab con-
gefto ibi & congelato quafi fanguine, ut vis con-
tractrix & expultrix omnis plane celfet, certiffi-
mo indicio, mortem jamjam in propinquo fore.

X. Quoniam tamen hæc pleuritis infausta
tantummodo ficcæ eft progenies, exinde potiffi-
mum fubnata, quando fcilicet ficca nec fponta-
neo Naturæ beneficio, nec tempeftivo artis falu-
taris fubfidio, adauctis fubinde letiferis viribus,
& Natura morbi atrocix plane fuccumbente, in
mortem tendit gangrænofam; ideo huic diffin-
ctioni plus inanis fubtilitatis, quam folidi funda-
menti, fubeffe, merito cenfemus.

XI. Ceterum pleuritis in omne hominum
genus impune fævit fine diffinitione.

XII. Plus tamen mares infestat, quam femi-
nas, adnotante quoque Cælio Aureliano.

XIII. Ex illis juvenes magis & ftata ætate vi-
ros, quam fenes.

XIV. Ex his rurfus macilentos & ficcus ma-
gis, ob vafa nempe fanguifera ampliora, quam
obefos & humidos, propter vafa anguftiora &
depreffiora.

XV. Minus vero, qui acidum ructant, quia
nempe habent vafa debilia, fanguinemque te-
nuem, fluidum nec facilem inflammari.

XVI. Omnium minime infantes, ob nimiam, ut videtur, corporis tenelli, fluxi & perspirabilis laxitatem, acute observante Aretæo.

XVII. Vidi tamen puellam IX. annorum, a sæva pleuritide subito raptam, quæ forsan tamen servari potuisset, nisi parentes crudeliter misericordes opportunam sanguinis missionem, præter rationem, nimium reformidassent.

XVIII. Frequentissime contra in eos acrius sævit pleuritis, qui duro atque impuro victui, ut fructibus leguminosis carnibusque & piscibus salitis & fumo induratis, potuique spirituosiori, præsertim vini spiritui, plus justo per vitam sunt adfueti.

XIX. Hinc venatores, milites, olitores, rusticos, cursores, aurigas, equifones & id genus ex ima cavea alios sæpenumero pleuriticos fieri certa fidaque experientia constat.

XX. Fœminas autem ubi corripit dirum hoc malum, tum majores plerumque Tragœdias excitat, quam in viris.

XXI. Dextrum ut plurimum latus obsidet, & tum benignior est.

XXII. Sinistrum vero rarius adoritur; ubi autem contingit, tum in atrocius discrimen adducuntur ægroti, & morbus diutius durat, contrarium licet statuentibus Rufo, Rhase atque Avicenna.

XXIII. Sanguis pleuriticorum semper fere albidus lardi aut sevi ad instar, crassus, tenax & ita quasi compactus, ut vix discindi queat.

XXIV. Urina post quintum diem plerumque turbida, & subsidit, alias flammea, liquida, cruda, sine nubecula aut sedimento.

XXV. Quibus per totum morbi decursum urinae non subsidunt, ii majore in periculo versantur, crisinque expectare debent difficiliorem, nam serius judicantur.

XXVI. Dies critici plerumque sunt Quintus, Septimus, Nonus, Undecimus, Decimus quartus tandemque Vigessimus. Tum enim vis morbi acrius exaestuatur, & adjuvante Natura, vel in salutem tendit, vel eadem fatifcente, in mortem, aut in tabificum empyema.

XXVII. Diarrhoea ab initio morbi superveniens periculosa admodum & plerumque, non tamen semper, letifera est; *passionis enim magnitudinem docet*, ut loquitur Caelius Aurelianus.

XXVIII. Sed eadem in morbi progressu & mitigatis jam saevioribus symptomatis, succedens, salutaris est & aegrotum citius ad sanitatem perducit, qua de re exempla notatu dignissima litteris consignarunt Valleriola, Panarolus & alii plures.

XXIX. Rarissime, immo plus dicam, nunquam fere moriuntur, quibus post venae sectiones, dolor laterum in claviculas & omoplatas

protenditur aut in dorsum propagatur. Quod sane bene notandum, ad prognosin rite formandam, ægroto quidem gratam atque acceptam, Medico vero honorificam & gloriosam.

XXX. Licet post pestilentialem febrem, hæc pleuritica omnium fere atrocissima sit, hominesque citissime jugulet; tamen si naturæ opportune & mox ab initio debite succurratur, morbiq; violentiæ strenue obviam eatur; nullus ferme est morbus, qui promptius se subjugari patiatur, & exactiorem crisin servet, quam hæc ipsa febris pleuritica. Sed ὁξείῃς καί ποῖ, nullum enim momentum, nullum inquam, temere est negligendum.

XXXI. Crebrius corripuntur pleuritide, qui semel eadem decubuerunt: plerumque etiam dyspnœa laborant & anhelitu, quod pleuritidem passis vel unus vel utrique pulmonum lobi pleuræ adhærescere & connasci soleant, quod pleuriticorum Anatome & Bonetum docuit, & me ipsum.

XXXII. Sanguis pleuriticis a primo decubitus die, usque ad quartum haud exclusum, cito, crebro & copiose mitti debet: Si vero sæva vis morbi urgeat ægrique vires permiserint, etiam ad septimum, quin & in octavum adeo usque diem venæ sectio cum fructu institui potest, quod tamen cautissime & cum grano salis, quod dicitur, vel maxime capiendum; nec temere & præter summam necessitatem, audendum aut tentandum.

XXXIII.

XXXIII. Purgantia remedia, etiam mitissima & alias innocua, valde tamen plerumque in pleuritide nocere turbasque ciere deprehensum est.

XXXIV. Enemata contra blanda, abstergentia, antiphlogistica, modice adhibita valde professe compertum est.

XXXV. Pleuritici, quibus intra primum & quintum diem, sanguis purpureus floridusque affatim e naribus profluit, naturæ beneficio plerumque servantur, etiamsi neglecta fuerit in tempore sanguinis missio. Par judicium esto etiam de hæmorrhoidibus, quippe quæ uberius manantes morbum solvunt & lætam salutem denunciant.

XXXVI. Quibus vero post id tempus cruor niger, piceus quasi & viscidus, etsi copiose, e nare destillat, isti nec levaminis quid sentiunt, nec superstites facile manent. Meningum enim ipsiusque cerebri funestam gangrænam jamjam instare, triste indicium est. Nec aliud sane portendit sanguis tum per inferius guttur copiose exturbatus, nihil enim indicat aliud, quam totum intestinorum tractum ferali gangræna jamjam esse corruptum.

XXXVII. Pleuritici, qui elapsis prioribus diebus, & neglecta prorsus legitima medicatione, venæ præsertim sectione, nihil amplius mali persentiscunt, nihilque plane dolent, nisi quod unum alterumve hypochondrium elevatum & prætumidum fuerit; hi subita præter opinionem

metastasi facta, intra paucos dies, immo horas, suffocantur.

XXXVIII. Significat enim, ingentem sanguinis corrupti putridique vim jamjam in pectoris cavum effusam fuisse, & pulmones purulento quasi cataclysmo submersos, officio suo respirationis amplius legitime defungi haud posse, unde mors inevitabilis.

XXXIX. Abscessus pleuriticis aut pone aures, aut ad pedum talos, aut sub axillis, aut alibi in corpore obortos & cocto albidoque pure repletos pro optimo salutis signo habendos esse, frequenti experientia compertum est. Indicat enim sanguinem corruptum benigno potentis naturæ munere, ab interioribus partibus nobilioribus, versus exteriora minus nobilia, sic saluberrime esse eliminatum. Sed rarum hoc est ancepsque Naturæ molimen.

XL. Simul tamen exinde perspicue patet, ægrotos ab initio haud rite tractatos, & venæ sectionem vel plane omissam, vel non satis crebro, justaque & sufficienti copia, fuisse administratam.

APHORISMORUM PATHOLOGICO-
SEMIOTICORUM GENERALIUM
F I N I S.

CAPUT PRIMUM.

DE

SEDE, NATURA, ORTU, ET
TEMPORE PLEURITIDIS
IN GENERE.

I.

Pleuritis quid sit, & unde ortum ducat, paucis indicatum Aphorismis prioribus, proxime præcedentibus.

II. Nempe stasin sanguinis in rapidam inflammationem exardescentem supponit in vasis pulmonalibus sanguiferis subito obortam, quæ sua labe inficiunt simul externam membranam pulmones undiquaque ambientem, quæ est propago membranæ crassioris pleuræ; unde ipsa pleura necessario simul inflammatur cum musculis mesopleuriis & vasis intercostalibus; immo cum ipso nonnunquam septo transverso s. diaphragmate, ut ex singulari historia patet, quam refert Heurnius *αὐτόπτης*, ad Aph. Hipp. 24. Sect. V. p. 351. add. Baron. Lib. I. de pleuripnev. cap. 27.

III. Inde falso a sola pleura vocatur pleuritis: multos enim pleuriticos periisse, quibus soli pulmones, salva tamen pleura, inflammati, pure repleti, & pleuræ plerumque adnati fuerint, optima & fidissima

magistra, Anatome, clare testatur, & ex hac Baronius, Sennertus, Riverius, Plate-
rus, Zecchius, Jul. Cæs. Benedictus, Jo.
Faber, Gotofr. Voglerus, Bonetus, Boer-
haavius, & Hoffmannus, præsertim vero
Petrus Servius, qui in trecentis, quod jure
mireris, pleuriticis Romæ, post mortem
dissectis, semper unum pulmonis lobum
corruptum materiaque putrida turgidum,
intacta tamen, aut leviter saltem vitata
pleura, apprehendit, ceu ex ipso refert
summus Vir, Welschius, & ex eo lauda-
tissimus Hoffmannus, in immortalis opere
de Medicina Systematica, Tom. IV. Sect. II.
Cap. 6. p. 426. cujus & conferri hic omni-
no meretur præstantissima Dissertatio de
Pleuritide & Peripneumonia, ante aliquot
annos habita denuoque ex merito recusa.
Immo id ipsum jam dudum ex antiquis sa-
gacissime odorati sunt Euriphon, Evenor,
Praxagoras, Philotimus & Herophilus, ceu
observavit Cælius Aurelianus, Cap. 16. de
Acut. Morb. Lib. II. ubi hanc in rem plura
notatu digna, qui nec ipse a probabili hac
opinionem alienus fuit, ut ex antecedentibus
patet.

IV. Nec solam pleuram cum musculis &
vasis intercostalibus matrem esse posse tam
funestæ sobolis, tussis, sputum cruentum,
difficilis respiratio & in fine morbi cocta &
salu-

salutaria pectoris ejectamenta manifestissime, putem, declarant.

V. Licet enim per se affatim constet, & pleuram & musculos intercostales plurimum omnino conferre ad respirationis negotium; ex sola tamen eorundem læsione nec tantam dyspnoeam, nec pertinacem tussim, multo minus vero sputum cruentum aut purulentum unice derivari posse jure censendum est.

VI. Patet ergo hinc, opinor, luculentissime, quam affines atque congeneres sibi sint pleuritis & peripnevmonia, ob vicinitatem nempe & cognationem partium, ita ut vix esse possit pleuritis sine peripnevmonia, licet hæc quandoque absque illa oriri queat, ut jam acute observavit Hippocrates, licet perperam negaverit Freindus, rectius omnino affirmante & demonstrante Hoffmanno modo laudato. Inde vere, licet nonnihil barbare, scripsit Cælius Aurelianus: *Qui in augmento pleuriticae constituti passionis, proni atque faciles in peripnevmonicam videntur.*

VII. Nulla igitur vera pleuritis acuta nimirum febre & flagrantissimo æstu comitata, (aliud enim est pleuritis pituitosa sive rhevmatica, serosa aut catarrhalis, febris plerumque expers, observante egregio Lommio,) me quidem judice, sine peripnev-

pnevmonia, vera tamen peripnevmonia interdum, etsi raro, sine pleuritide. Inde & utrique morbo eandem fere medendi rationem convenire, post Hippocratem, Aretæum, Cælium Aurelium, Theodorum Priscianum aliosque plures, quotidiana experientia recentiores docuit Medicos, quorum Libri videri debent.

VIII. Inde longe accuratius, meo quidem arbitrato, procedunt, qui pleuritidem potius pleuripnevmoniam vel peripnevmonopleuritidem appellarunt, quod primus, nisi fallor, fecit Vincentius Baronijs, qui doctum & elegantem Tractatum ea de re composuit, ut notum omnibus artis medicinalis cultoribus.

IX. Hæc vero, quam innui, inflammatio acerrima vasorum bronchialium, pulmonalium & intercostalium omnino præsupponit sanguinem viscidum, tenacem, filatim tractuosum, in coagulum facile coeuntem & ad ejusmodi concretiones polyposas concipiendas jam prædispositum.

X. Propterea pleuritide frequentius corripuntur, aut qui lauto nimis artibusque coquinariis & convivalibus corrupto, hinc inde piperato variisque aromatis acribus condito, aut pravo denique, salito, fumo indurato, similique dyspepto victu nimium crebro utuntur, una cum potu viscoso & spi-

spirituoso v. g. spiritu frumenti aut vini, aut vinis conditis & facticiis ad præcipitanda mortalium fata repertis.

XI. Hinc viatores, venatores, milites, rusticos, cursores, olitores, equisones, muliones, stabularios, bajulos, operarios & id genus alios duro de femine natos vitamque misere fordideque tolerantes frequentissime in pleuritide incidere constat.

XII. Inprimis ubi concalescente nimis corpore, properantius currendo, aut ad sudorem usque sese fatigando, plurimum aëris gelidi & mordentis inspirando inter anhelitus hauserint, unde eo citius sequitur sanguinis æstuantis stagnatio, & mox inflammatio, & ex hac demum putrefactio & gangræna.

XIII. Inde nunc patet clare, unde primulo & frigidiusculo vere, item morbofo autumno, & rigida inprimis hieme, pleuritides frequentius sæviant. Frigus enim omnes liquores congelascere adfuetos facilius inspissare & coagulare, notissimum cuius est ex oleo, aqua, vino aliisque liquidis, quæ oborto intenso frigore stare & crassescere solere vulgatissimum est. Labentes enim hiems durat aquas & flumina necit, ut poëta haud inepte quondam cecinit.

XIV. Frustra vero atque ridicule plane, ut id obiter moneam, acidum hic incusatur

ab Helmontio, Jac. van Hadden, Sylvio aliisque, qui in verba horum Magistrorum temere jurant, & ad quos stultitiæ tranſiit hæreditas, ut cum Lactantio loquar. Inſons enim prorsus bonum illud acidum, quia mere imaginarium & in ſolis febriculosis horum cerebris natum. Illa enim ſubita inflammatio non ideo oritur, quia acidum in ſanguine peccat; ſed quia ſanguis impurus, ſpiſſus, villoſus & polypofus ad ejusmodi ſtaſes æſtuoſius inardeſcentes induendas a variis cauſſis jam aptus & prædiſpoſitus eſt.

Si enim acidum re vera in cauſſa eſſet; ii ſane omnium maxime pleuritide infeſtarentur, qui acidum ructant. Nunquam vero eos pleuriticos fieri, qui acidum ructant, docuit experientia præeunte, Hippocrates, Aph. 33. Sect. VI.

Sed illa fatua Helmontii, Sylvii, Swalbii & aliorum nonnullorum de acido commenta delevit jam dudum dies, qui illa jam retulit in melius, viam nimirum rectiorem ſolide monſtrantibus viris ſummis, Bohnio, Bergero, Boerhaavio, Freindo, Sydenhamo, Hoffmanno, Baglivo, aliisque magnis artis ſalutaris nominibus & numinibus.

XV. Nusquam enim adhuc uſu comprobatum fuit, remedia ſic dicta antacida præſtitiffe quidquam ad obtundendum acutum pleu-

pleuritidis telum, ut Serenus Sammonicus eleganter ait, manifesto haud dubie indicio, caput morbi in acido nequaquam esse situm, atque hinc medicamentis acido oppositis incassum plane oppugnari.

Sed in ejusmodi fyrtes & brevia, maximo profecto humani generis incommodo & periculo, ii potissimum præcipites ruunt, qui tuto & obvio naturæ itinere temere & superciliose repudiato, fumum potius & inania sectantur, & per chemica tormenta atque furnum docimasticum morborum genium & originem accuratius indagere vano consilio & infausto successu, allaborant, unde promerita in ipsos ignominia, immeritum vero in ipsam Medicinam ludibrium, & certissimum denique damnum in miseros ægrotos redundet, necesse est. Sed de his hætenus! ad alia enim eaque certiora & utiliora jam transire lubet.

CAPUT SECUNDUM.

DE

SUMMA VENÆ SECTIONIS NECES-
SITATE, USU ET EFFICACIA
IN PLEURITIDE.

I.

INter cognitos nobis familiaresque morbos haud facile quisquam occurrit, (excepta sola truculentissima pestilentia,) qui
aut

16 *Cap. II. De summa Venæ sectionis necessitate,*
aut velocius decurrit, aut violentius urget,
aut citius denique enecat, sæva pleuritide.

II. Sed nullus pariter morbus, ubi rite tractatus fuerit, aut legitimæ medendi methodo promptius auscultat, aut se facilius pacari & debellari patitur, eadem ipsa pleuritide.

III. Non pretiosa autem aut operosa, speciosis titulis splendida & longius petita sunt remedia, quibus absolvi potest felicitis curationis negotium; sed potius facile parabilia, obvia, domestica & pretio quidem vilia; pondere vero atque efficacia egregia prorsus & vix satis æstimanda.

IV. Nimirum scalpellum phlebotomum, aqua, acetum, mel, nitrum, hordeum, oleum & paucissima alia, illa sunt arcana & specifica polychresta, quæ omnem hic absolunt paginam, & ad debellandam & compescendam pleuritidem plane pleneque sufficiunt.

V. Ordiamur jam a Venæ sectione, hæc enim sacra quasi est anchora, ad quam unice confugiendum in hoc morbo, & a qua sola, sola inquam, omnis pleuriticorum salus pendet. Hac enim mox ab initio mali sat cito, crebro & large administrata, omnis ferocientis morbi vis illico perit & malum in ipsa quasi herba penitus suffocatur. Eadem contra aut temere neglecta prorsus,
aut

aut parce nimis & timide instituta, ægrotorum salus de exigua spe pendet & in summum vitæ descrimen adducitur, licet omnis Medicamentorum apparatus in subsidium advocetur; Tunc enim, ut poëta belle canit, quæsitæque nocent artes: cessere Magistri Phillyrides Chiron Amythaoniusque Melampus. Irrita scilicet omnino, vana & inefficacia omnia erunt splendide mendacibus licet titulis superbientia, si ommissa quidem venæ sectione, adhibeantur; egregium contra præstabunt usum, si peracta eadem, rite & scienter applicentur.

VI. Atque in hac quidem medendi methodo nemo, credo, nobis facile movebit controversiam. Præluxerunt enim nobis lucidam facem, viam monstrante ipsis constanti natura & fida experientia, prælustria antiquitatis lumina Hippocrates, Galenus, Aretæus, Aetius, Cælius Aurelianus, Celsus aliique, quos sequuti illustris famæ in Medicina Viri, Sydenhamus, Willisus, Duretus, Hollerius, Ballonius, Barbette, Sennertus, Baronius, Tulpius, Ettmüllerus. Langius, & nostra hac tempestate ingentes animæ Baglivus, Boerhaavius, Hoffmannus, & omnis medicorum rectius sentientium cohors in universum, ita ut eorum numerus iniri vix queat, nec necesse sit.

VII. Et qui poterant quæso aliter? quum

unicum remedium ad compescendum sanguinis æstuantis furorem, ad stagnationes ejusdem hinc inde jam in vasis minimis factas referendas, ad revulsionem salutarem promovendam, ad putredinem, puris generationem, sphacelum & gangrænam præcavendam, ad suffocationem arcendam, quæ mala conjunctim omnia in atroci pleuritide metuenda, & ad mille emolumenta alia, quæ enumerare jam non vacat, quum unicum inquam remedium, unicumque subsidium situm sit in sola tempestiva, comoda & satis larga Venæ sectione? quæ vero neglecta, plerumque illud Sulmonensis Vatis locum habebit:

-- — pugnatum est arte medendi,
Exitium superabat opem; quæ victa jacebat.

VIII. Solus tamen, quod sciam, obstitit hic Helmontius, homo tristis, morosus, alienæ famæ contemtor, suæ nimium appetens, & in paradoxis fingendis & mordicus defendendis nimium quantum ingeniosus & laboriosus, adeo ut ea loqueretur scriberetque sæpius, quæ nec æger quisquam delirare, nec dormiens posset somniare, qui & sui & alieni sanguinis præter rationem nimium parcus, venæ sectionem præsertim in pleuritide, ceu pestem & venenum, fugiendam alta voce clamat;

mat; nescio quod sanguinis acidum stagnans & congestum in thorace somnians, unde meris antacidis & sanguine potissimum hircino omnem pleuritidis medelam plene absolvendam vane tradit: Obloquente contra experientia, ridentibus vero vespillonibus, quorum censum sua illa absurda medicatione ditavit largiter. Quid? quod ipse adeo decessit pleuriticus: nec priapus cervi, nec sanguis hircinus moram indomitæ morti afferre potuit. Nec sane tricenis hircis illacrymabilem Plutona placare potuisset vanus hic vitæ longævæ promissor, haud verus possessor. Unde ipse suo tristi exemplo abunde probavit, quam inani spe ars sua conjecturalis & imaginaria ipsum inflasset, quamque parum præsidii in jactato adeo & celebrato nimis hirci sanguine esset repositum.

IX. Sed otii sui, patientiæ & rationis maximopere prodigus fit, oportet, quisquis insomniis hisce refellendis operam ingloriam sibi, lectori inutilem futuram impendere velit. Adeo levia enim, futilia, & volucra sunt, ut vel sua sponte in auras & fumos abeant, ut jam dictum nobis paullo superius. Nemo enim, nemo profecto, sævissimum & insidiosissimum hunc hostem serio glorioseque triumphaverit, nisi stricto ferro, vulnereque aliquoties inflicto res

20 *Cap. II. De summa Venæ sectionis necessitate,*
strenue agatur, victoriamque fuerit admodum cruenta. Nam nihil, nisi *sanguis redimat populos*, ut cum Lucano loquar.

X. Certum igitur atque indubitatum est, sanguinem in pleuritide sine mora, sine cunctatione & metu, necessario esse mittendum. Verum quatuor nunc emergunt Quæstiones, ad quas, quia maximi sunt momenti & omnem rem plane conficiunt, paucis quidem, sufficienter tamen, respondere decet. Scilicet enitar, quantum res finit, & diffusa substringere, & prolixa breviare, sic tamen, ut neque res ad copiam, neque claritas ad intelligentiam deesse videatur in hoc Capite, quo in lucem veritas vel maxime protrahenda est; ut si quis ad legendum expers veri & ignarus accesserit, instruatur atque intelligat, quod spes omnis vitæ ac salutis in sola Venæ sectione sit reposita, ut alicubi fere Lactantius loquitur.

XI. Nimirum quæritur jam, I.) Quando? II.) Quoties? III.) Ubi vena secari debeat? & tandem IV.) Quantum sanguinis sit profundendum?

XII. Quod igitur ad tempus attinet, quando nempe venæ sectio institui debeat, omnes in eo conveniunt illustres Medici supra laudati, unanimi consensu, & ratio ipsa experientiaque perspicue docet, quo recentius

tius fit malum, quo integriores adhuc ægroti sint vires; eo melius, eo salubrius venæ sectionem peragi posse.

XIII. Optimum ergo atque saluberri-
mum est, si primo statim ægrotationis die
venæ pertundantur; neque pejus, si altero
fiat, aut tertio; quin etiam ipso adeo quar-
to, cum successu generosum hoc remedium
tentari posse asserunt.

XIV. Hic vero omnes propemodum sub-
sistunt, nec ulterius progredi audent, deter-
riti nempe perperam auctoritate Galeni,
Celsi aliorumque veterum, horumque se-
quacium e recentiore ævo; licet Praxago-
ras audentior hac in parte atque animosior,
vel quinto adhuc die sanguinem detrahe-
ret, referente Cælio Aureliano. Dantur ta-
men casus desperati, ubi transmissis vel æ-
groti incuria, vel medentis ignorantia aut
metu, sine venæ sectione his primis diebus,
in casu necessitatis summæ, quum omnia
jam conclamata videantur, & æger suffoca-
tioni miserrimæ proximus sit, audendum
aliquid, atque tum anceps hoc, sed unicum
venæ sectionis remedium in usum omnino
vocandum.

XV. Ita me quinto, sexto, immo & septi-
mo, atque adeo quod mirandum, octavo
die, venæ sectionem imperasse, & ægrotos
Dei auxilio, in limine pallentis Erebi jam

22 *Cap. II. De summa Venæ sectione necessitate,*
constitutos in vitam quasi postliminio revo-
casse, patebit ex singularibus historiis infra
scriptis, quas Deo teste, summa fide & in-
tegritate recensui, nihilque fictum admiscui,
quia vitæ & salutis humanæ negotium age-
batur.

XVI. Nemini tamen Autor sua sorque
sum, ut simile temere adgrediatur, nisi pon-
deratis bene circumstantiis omnibus, & ex-
ploratis inprimis sollicitè ægrotorum viri-
bus, quas ex Calore corporis, respiratione
& pulsus præsertim rhythmis, aliisque in-
diciis colligere licet, didicerit, an anceps
hoc auxilii genus tentare commode salva sua
conscientia & existimatione, & cum ægro-
ti salute, possit. Alias enim neglectis his
monitis & præcautionibus summe necessa-
riis, ægroto mortem, sibi vero ignominiam
certo certius procuraturus est.

XVII. Idem vero respondendum ad alte-
ram Quæstionem, quoties nempe inciden-
da sit vena? Toties nimirum eam aperiri
debere affirmo, quoties dura vis morbi eam
imperabit, & ægroti vires permittent, quod
ex signis modo indicatis, respiratione præ-
sertim & pulsu conjicere licet. Ter tamen,
aut ad summum quater, venam secuisse no-
bis suffecit, ut ex multiplici experientia con-
stitit, si nempe prima & secunda vice san-
guis sat larga copia fuit eductus.

XVIII.

XVIII. Sed ipse sanguinis recens emissi color, habitus & consistentia clarissimum & fidissimum indicium medico in arte perito præbet, quoties necessitate urgente, repetenda sit venæ sectio.

XIX. Pleuriticorum enim sanguis simul ac refrixit, mox crusta alba unum sæpius aut duos digitos transversos crassa, tenaci & polyposa obducitur, quæ discindi vix potest, speciemque ad visum propemodum offert sevi liquati, aut liquaminis saccharini, quod operibus dulciariis superinfundere solent cupedinarii. Immo vidimus sæpius pleuriticorum sanguinem jecori anserino facto figura, colore, mole & consistentia simillimum.

XX. Hæc crusta summum inflammationis sanguineæ statum certissime portendit; quousque igitur ea apparet, eousque reiteranda est venæ sectio, donec sensim diminuta fuerit, aut plane evanuerit, quod plerumque post secundam aut tertiam phlebotomiam contingere solet. Quam diu enim hæc adhuc in sanguine conspicitur; tam diu status ægroti adhuc in ancipiti imo præcipiti stat, nec res ejus in vado est.

XXI. Non possum igitur hac quidem in parte assentiri viris ceterum summis, Lancisio atque Baglivo, statuentibus, crustam illam albam & quasi sebaceam, in pleuriti-

24 *Cap. II. De summa Venæ sectionis necessitate,*
corum sanguine ceu bonum & salutare si-
gnum necessario apparere debere; pessi-
mam contra & deploratam fere ægrotorum
esse conditionem, quibus sanguis rutilus,
sano similis, crusta vero illa salutifera scili-
cet destitutus, e vena pertusa profiluerit.

XXII. Nam pessimam potius pleuritico-
rum conditionem, ut dixi, indicat, cre-
scente enim sanguinis inflammatione & sta-
gnatione, crusta quoque illa increscit, &
augmentum capit. Ideo semper quidem
procedente in pejus & ingravescente morbo,
adesse solet, sed non semper adesse debet.
Si enim mox ab initio, & primo die, san-
guis mittatur, aut nulla plane crusta appa-
ret, aut tenuis saltim membrana quasi lactea,
quod bis vidimus. Inde optime hanc in
rem Cælius Aurelianus, Lib. II. Acut. Morb.
c. 13. *Phlebotomati ægotantes pleuritici li-
quidum & non densatum sanguinem reddunt,*
quod scilicet de primis ab morbi accessio-
ne diebus extra controversiam unice intel-
ligendum. Sin contra post aliquot dies
iterum vena incidatur, crusta illa tum cras-
sior & conspectior evadit. Et sic in omni-
bus febribus acutis & ardentibus continge-
re solet. Sic in ipsis variolis sanguis primo
die e vena missus, purpureus & salubri
similis comparet; sed secundo, tertio vel
quarto ab accessu die, extractus, jam est
valde

valde viscosus, inflammatus, crusta alba tectus & pleuritico plane similis, ut pulchre monet Boerhaavius, & Sydenhamus, & nos ipsi aliquoties observavimus.

XXIII. Ubi ergo crusta illa fevosa apparet, sanguinem jamjam in pus abiisse, aut proxime abiturum significat, omissa venæ sectione & methodo antiphlogina. Quare vix dubium, quin pleuritici curari tutius & facilius possint, quibus nulla crusta fuerit in sanguine conspicua. Nam id infaustum, etsi candidum signum, non imminutum, sed auctum potius malum & statum periculosiorem significat.

XXIV. Nec est, quod quisquam cum Baglivo metuat, sanguine rubro & naturali proximo e vulnere emicante, materiam illam, crustam istam albidam generantem tum pulmonibus impactam altius remanere, ibique infixam immanes turbas & lacrymosas tragedias excitare. Sicuti enim, quando candida illa & glutinosa crusta in sanguinis superficie apparet, non sanguis solum in thorace & pulmonibus hærens; sed omnis in universum massa sanguinea ejusmodi materia crustosa inquinata, quod sanguis ex brachio, pede, jugulo, aut quacunque demum corporis parte emissus evidenter ostendit, quippe qui semper ejusmodi funesto operimento candido tectus apparet:

Ita e contrario firmiter concludere licebit, sanguinem purpureum, nullaque labe aut tabe infectum e vena pleuritici extractum indicium potius præbere de reliqua massa universa adhuc incontaminata & ad summum inflammationis gradum nondum perducta; quam indicare, materiam illam crustosam solam pulmonibus impactam restare, floridum vero & sincerum sanguinem maximo ægroti detrimento, solum prodire sicque massam parte sui meliore & volatiliore spoliari. Plerumque enim testatur pars de toto, & sanguis e vena missus, natura, colore, substantia, accurate conditionem sanguinis refert in corpore adhuc contenti & per vasa sua atque canales incredibili celeritate circumlati.

XXV. Nemo ergo Medicorum animum facile despondeat, aut desperet prorsus salutem, ubi pleuriticorum sanguinem nobili illa crusta orbium conspexerit; quin potius impensè sibi gratuletur, quod ægros nactus sit, quorum sanguis careat adhuc tristi illa extremæ inflammationis purulentæ nota characteristicæ, speretque hinc post Deum, adhuc sibi potestatem esse relictam malum illud in herba suffocandi & ægroto facilius sanitatem ex voto reddendi. Scintilla enim sub favilla delitescens digito, vel guttula aquæ facile extingui potest, quum contra
incen-

incendium quando semel invaluit, ne urnis quidem, siphonibus & hamis compesci & perdomari possit.

XXVI. Sed alia adhuc restat observatio magni Sydenhami, curiosa quidem, minoris tamen quam præcedens, momenti, quam paucissimis hic quoque examinare lubet, quia huc etiam pertinet. Credit nimirum, sese observasse, quod si sanguis pleuritico- rum e secta vena non recto flumine versus horizontem profiliat; sed per cutim repens perpendiculari inclinatione dimanet, utut celeri sese proripiat gradu, tum sæpius deficere illam crustam albidam, lentam & tenacem alias sanguini supersterni consuetam, cujus se veram causam ignorare candide simul fate- tur. Neque sane alius quisquam eam fa- cile divinaverit.

XXVII. Mihi vero, utut aliquoties omnem adhibuerim diligentiam, studiose cognoscendi, ecquid tandem veri subesset huic commento; nunquam tamen differen- tiam illam observare licuit; quin po- tius omnis sanguis sive ad horizontem vi propulsus, sive ad perpendiculum stillatim & lente extortus, paucis post sectionem horis, tristem illam pleuriticam crustam albicantem promiscue induere visus est.

XXVIII. Immo, quum rarissime contin- gat, ut veri pleuritici sanguis ob nimiam
spissi-

28 *Cap. II. De summa Venæ sectionis necessitate,*
spissitudinem & lentorem actionemque thoracis plurimum interceptam, vi quadam horizontem versus profilire possit; quin potius lento gradu perpendicularem in modum plerumque stillare soleat, immo sæpius vulnere exire haud possit, nisi fluxus ejus ægroti tussi & actione brachii adjuvetur; & tamen semper fere istud albidum velamentum obtineat; sequitur exinde perspicue, hanc magni Sydenhami observationem nostris certe in regionibus, locum habere non posse.

XXIX. Nolim interea reverentia ductus, tanti viri experientiæ & fidei temere adversari. Cælum forte Anglorum, aut singularis sanguinis dispositio, aut alia quæcunque causa latens potuit ansam præbuisse, ut ejusmodi singulare phænomenon emergeret. Vel potuit etiam fieri, ut vir iste summus in tales ægrotos forte incideret, quibus incipiente & benigniore adhuc pleuritide correptis, ad ejusmodi sublimem & arduum inflammationis gradum nondum pervenisset sanguis, ut albam illam tunicam indueret, unde frustra illa forte expectata fuit, qua de re paullo supra jam dictum.

XXX. Sed nunc demum e diverticulo iterum in viam! Quæritur nimirum jam tertio, ubi & quo loco pleuriticis sanguis sit mittendus? Gravissimi artis salutaris antistites, Sydenham, Baglivus, Willisius, Petr.

Petr. Brissotus & inprimis Renat. Moræus, Bartolettus, Baronius, qui tamen fluctuat, Lud. Septalius, Matth. Curtius, Deusingius, Hoffmannus, Boerhaavius ex parte, item Barbette & lepidus olim extorris nunc Cardimelechis fabricator, Dolæus, alique plures præeunte ipsis antesignano Hippocrate, unanimi suffragio affirmant, primam venæ sectionem in brachio lateris affecti potissimum esse administrandam. Alii contra non minoris auctoritatis viri, ut Cælius Aurelianus, Avicenna, Argenterius, Sennertus, Tim. à Guldenklée alique plures, item vir magnus, Jul. Cæsar Scaliger, vel in sano opposito latere, vel in pedibus, eam institui debere censent, quod unus idemque sanguis sit, qui in vasis contineatur, parumque hinc referat omnino, ex quo demum canali aut vena latex ille vitalis educatur, modo ad juvandam fatiscentem & laborantem naturam, ex aliquo emittatur. Nec acres sane lites hac de re magni inprimis Vesalii ætate & deinceps agitatae hic recoquere placet, de quibus copiose jam tractavit Bartolettus Lib. V. c. 7. & alii, item Ren. Moræus in divino Libro de sanguinis missione in pleuritide.

XXXI. Hæc licet non sine veri specie ita tradantur, & locum omnino habere possint, si de corpore sano & in statu suo naturali

30 *Cap. II. De summa Venæ sectionis necessitate,*
turali constituto accipiuntur ; neutiquam
tamen eodem modo sine distinctione capi
possunt de statu præternaturali & corpore
morbofo : tum enim ingens profecto est
differentia maximique momenti res, ex quo
vase, quove loco sanguis extrahatur, quod
experientia affatim testatur. Qua de re
multa hic nec inscita, nec inutilia disputari
in utramque partem possent, si id nunc
ageremus & aliud, quam quod tractamus,
Thema in manibus haberemus.

XXXII. Inprimis vero in pleuritide cu-
randa plurimum omnino refert accuratius
& distinctius definiisse locum, ex quo san-
guis in ægroti salutem depleri debeat. Tan-
ta enim atrocis morbi est violentia, tantus
inquam sanguinis æstuantis & contineri ne-
scii furor, ut nisi laboranti naturæ e proxi-
mo loco succurratur, venæ sectio non so-
lum nihil plane aut parum juvet, sed &
adeo insuper noceat.

XXXIII. Igitur ratione, experientia rei-
que natura dictante, prima præsertim venæ
sectio nullo alio in loco, me quidem sua-
fore, instituatur, quam in brachio affecti
lateris, sive dextri, sive sinistri, a qua
quippe ægrotos semper plurimum alleva-
menti & liberioris respirationis persensisse
compertum nobis fuit multiplici experien-
tia: Evitetur vero certe ab initio, e contra-
rio

rio altera in opposito scil. sano latere instituenda, utpote a qua, quoties tentata a nobis fuit, miseros non solum nihil emolumenti accepisse, sed & in vehementiores respirandi difficultates, majoresque anxietates & inquietudines coniectos fuisse fida experientia pariter nobis constitit, ut ex una singulari historia inferius proposita clarius patefcet, vid. *Ægrot. III. & IV.*

XXXIV. Atque pulchre singularique cum voluptate adhuc memini, ex plus quam quadraginta pleuriticis meæ curæ diverso tempore commissis vix quenquam fuisse repertum, cui non mox a prima paullo largiore sanguinis missione proxime ad locum dolentem rite instituta, dolores lateris acerrimi incantatione quasi confopiti fuerint, anima hætenus coarctata liberius meare cœperit, quiesque corporis animique tranquillitas redierit, ita ut sese ceu recens natum aut ex orco revocatum gratus lætusque fateretur.

XXXV. Sed raro una cruenta pugna sufficit ad profligandum penitus atrocem hunc hostem: breves plerumque inducias facit, non certam solidamque pacem, & dum in thorace, quasi vallo quodam munito circumseptus, dolose latet, novas sæpe gravioresque insidias machinatur. Hinc circa vesperam plerumque atque per noctem dolores

32 *Cap. II. De summa Venæ sectionis necessitate,*
lores anxietatesque recrudescent & febris
ad tempus soporata denuo vehementius ac-
cenditur.

XXXVI. Hoc ubi cognitum fuit, etiam
nocturno tempore, illico vena vel in eodem
brachio incidenda, vel quod melius mihi
sæpissime successit, in pede ejusdem tamen
lateris dolentis, unde revulsio salutaris sub-
sequitur, nimiusque sanguinis æstuantis
versus loca obstructa sanguineque crasso &
viscido distenta, appulsus a superna thoracis
regione vi quadam revocatur, & ad inferiora
ignobilia corporis loca retropellitur, ex
quibus minus periculi metuendum.

XXXVII. Ubi vero vel post alteram venæ
sectionem, malum nondum penitus filet,
pulsusque durus adhuc, inæqualis atque fre-
quens, & respiratio laboriosa, anhela,
& suspiriosa nondum satis sanguinis profu-
sum fuisse, aperte indicant; tum tertiam
adhuc, immo & quartam, si necessitas ur-
get, vel in eodem, vel in opposito pede,
rite & justa, haud tamen nimia copia, ad-
ministrare decet, respectu tamen semper sol-
licite habito ad vires aliasque ægroti cir-
cumstantias superius commemoratas.

XXXIIX. Ex hoc ipso vero fonte fluit nunc
demum sua sponte facilis responsio ad Quæ-
stionem Quartam, quantum nempe sangui-
nis sit mittendum? Tantum nimirum ajo,
quan-

quantum morbi sævitia efflagitaverit, ægrique vires, ætas, constitutio, habitus aliæque circumstantiæ permiserint, ad quas semper attente respicere decet medicum probum, cautum, & in artis exercitio circumspectum & exercitatum.

XXXIX. Sic v. g. corpus juvenile, vegetum, torosum, nullis antehac morbis obnoxium, succi plenum, sanguine florido turgidum, cui facies rubet, oculi exstant, tempora pulsant, carotides jugularesque tument, cuique ex his causis aut delirii aut suffocationis aut utriusque simul spes est, largam nimis pæneque immodicam & aliquoties repetitam facilius promptiusque ferre potest sanguinis detractionem; quam corpus imbecillum, cannabinum, emaciatum, viribus defectum, morbis jam infractum, & sanguine succoque vitali vix ad necessitatem dotatum. Nullæ igitur prorsus regulæ universales de quantitate sanguinis mittendi determinanda, præscribi hic possunt, quum vel minimæ circumstantiæ & hic potissimum rem varient; Sic v. g. eximius quondam Medicus, Jo. Heurnius refert Lib. IV. Instit. Med. cap. 4. p. 505. sese ægro ex utriusque lateris pleuritide acerbè laboranti una vice extraxisse plusquam quatuor sanguinis libras, unde & evaserit Dei beneficio, hic Libitinæ jam-

34 *Cap. II. De summa Venæ sectionis necessitate,*
jam ab omnibus sacer & devotus habitus
pleuriticus. Quod generosum facinus ut
laude hic sua dignissimum; ita a nullo te-
mere imitandum, nisi judicandi peritia &
medendi usu Heurnio fuerit compar. Plura
hac de re vid. apud Baron. de pleuripnev.
Lib. II. cap. 10.

XL. In genere tamen tenendum, omnium
minime illos medicos peccare, qui auda-
ciores & sanguinis profundendi nimium
prodigi sunt, quam qui justo parciores &
timidiores: parca enim venæ sectio in hoc
morbi atrocis genere plus semper nocet,
quam larga, recte hoc post Hippocratem,
observantibus Sydenhamo, & Boerhaavio.
Ante omnia vero semper eo annitendum,
ut prima sit omnium largissima & modum
pæne excedens, immo quandoque ad ani-
mi usque deliquium, jubentibus quoque
Hippocrate, Galeno, Aëtio & aliis. Quod
tamen rarius & non nisi urgente summa
necessitate, & nimia morbi atrocitate, au-
dendum, ne vis vitalis in ægroto nimium la-
befactetur, sputisque coquendis & ege-
rendis aliisque crisibus salutaribus promo-
vendis impar hoc modo reddatur, ut pul-
chre monet post Willisium, magnus Hoff-
mannus. Audiant igitur hic omnes Medi-
ci timidi, nimis trepidi atque αἰμοφόβοι, au-
diant inquam aurea experientissimi & lati-
nissimi

nissimi Nicol. Tulpii dicta, dicta ajo perpetua semper dignissima vita, e Lib. II. Observ. Med. Cap. 1. ubi de dolore pleuritico: Vita hæc vada o Medice! admonet ille & magna gravique voce testatur, vita hæc vada o Medice! Satiùs quippe est, prudenter vitam prorogare; quam timide mortem maturare. Improvida namque sollicitudo sævitia adeo est, non lenitas. Secunda itaque vena, cuicunque ætati ac sexui: maxime, si constent vires, & auxilium hoc exposcat imperiose inevitabilis necessitas, juxta illud Celsi: *In præcipiti periculo fiunt multa, alias omittenda.* Ubi vide plura. Idem paullo ante: Quæ enim hæc dementia est? primum metuis exile brachii vulnusculum, & leve alicujus sanguinis dispendium; deinde vero incidis secure ipsum thoracem; & elicis inde, non aliquot sanguinis uncias; verum integras pelves pure refertas; interdum per aliquot menses, sed sæpius per plures annos. Hactenus quidem vir ille & arte & facundia plane insignis.

XLI. Quamvis igitur nulla certa norma in definienda sanguinis extrahendi quantitate, ut dixi, proponi possit; tamen quæ mihi hac in re crebro usu venerunt, candidè exponam. Prima igitur eaque copiosissima venæ sectione educatur sanguinis ab ʒ.x. aut ʒ.xii. usque ad ʒ.xv. altera ab ʒ.viii.

36 *Cap. II. De summa Venæ sectionis necessitate,*
ad $\text{z}.x$, tertia denique aut quarta si necesse,
ab $\text{z}.vi$. aut vii . ad $\text{z}.viii$, ita ut summa san-
guinis quatuor vicibus educendi quantitas
consistat intra $\text{z}.xxx$. aut xl . quem calcu-
lum etiam pæne posuit Sydenhamus. Ego
tamen, ut ingenue fatear, rarissime eo ada-
ctus fui, ut ultra $\text{z}.xxiv$. aut $\text{z}.xxvi$. adscen-
derem, etiam si dura imperaret necessitas,
ut ter aut quater vena pertunderetur, quod
luculentius patebit ex ægrotorum historiis
infra scriptis. Ex hoc igitur proposito te-
nui schemate peritus in arte medicus facile
per se colliget, quid demendum, aut ad-
dendum, ubi in ipso opere artis faciundo
occupatus fuerit, diversosque ægrotos pleu-
riticos, diversæ ætatis, naturæ, tempera-
menti & idiosyncrasie tractandos susce-
perit.

XLII. Interim ego iterum iterumque
maximo nisu, & quanta voce possum, testi-
ficor, proclamo, denuntio, quia hoc sa-
luberrimum & maximi momenti præce-
ptum vix satis potest inculcari: Quisquis
pleuriticum ab instanti interitu vindicare
exoptat, is sanguini ipsius minime parcat,
tantumque ejus prima statim venæ sectione
intrepide detrahat, donec arteriarum pulsus
languescere & vacillare quasi incipiant. Ab
hac enim sola fere & unica ægrotorum salus
pendet, & ubi rite & convenienter suscepta
fuerit,

fuerit, vel reliquæ leviores & parciores fieri possunt, vel plane interdum omitti, ut ex iisdem historiis clarius apparebit. Hanc enim solam salutis Phœbus ostendit viam.

XLIII. Justam vero sanguinis æstuantis quantitatem venis ademptam fuisse, vel ex eo perspicue patescit, quando pulsuum rhythmî æquali & constanti tenore placide decurrunt, lateris dolores mitescunt, respiratio liberius it, sputa cocta, pinguia & subflava prodire cum levamine incipiunt, & quando potissimum ægroti de dolore ingravi scapularum, claviculæ aut etiam dorsi simul vehementius conqueruntur, quod plerumque post primam mox, aut etiam post alteram aut tertiam denique venæ sectionem, contingere solet, ut accurate observavimus.

XLIV. Scio equidem, plerosque medicorum, qui de pleuritide scripsere, postremum hoc signum ad signa pathognomonica & incrementa morbi referre, unde & scapularem & dorsualem pleuritidem nobis finxerunt potius, quam probarunt: si vero experientiam experientiæ opponere liceat; ego contra sancta & religiosa fide asserere possum, me nunquam hoc signum ab initio morbi, sed semper potius in progressu, & circa quartum aut quintum diem observasse, semperque candidum faustum-

Que indicium certæ ægrorum salutis & sanitatis fuisse, ita ut secure fere prædicere potuerim, nullum ex illis moriturum, cui post venæ sectiones, dolor intensus in claviculis, scapulis aut dorso obortus subito fuerit. Hæc vero singularis & egregia prorsus observatio debetur optimo Naturæ indagatori & interpreti Hippocrati, postque genuinis ipsius in arte filiis, Baglivo atque Boerhaavio.

XLV. Nec sane unquam fefellit augurium: simul ac enim salutare illud signum apparuit, dolorque molestus, sensibilis & onerosus scapulas aut dorsum occupavit, ægroti illi, qui hætenus sine corporis motu, sine animi sensu & denique sine spe vitæ, neglecti desertique jacuerant, paullo post sensim ad sese redierunt, vires recollegerunt & intra paucos dies plene convaluerunt. Dolores enim isti scapulares & dorsuales certissimo indicio sunt, materiam pleuriticam uni hætenus parti thoracis infixam, incipere nunc liberius moveri, resolvi & per arterias in cor resorberi, ut deinde circulationis ope & naturæ providentia, per varia corporis æstuariorum cutisque spiracula eo commodius faciliusque egeri possit, ceu præclare quoque observavit magnus noster Boerhaavius.

XLVI. Unum vero adhuc superest monendum

nendum circa venæ sectionem legitime & cum optato successu administrandam, quod paucis fiat. Constat scil. e superioribus, præeunte constanti experientia, pleuritico-
rum sanguinem generatim fere esse spissum, viscosum & picis ferme ad instar nigrum & tenacem, adeo ut hinc non solum difficilime profluat; sed & adeo ipso in limine vulneris pertinaciter hæreat, quod inprimis de venis pedum, ubi tardissima tum circulatio, intelligendum, ut sæpe vidimus. Isto igitur rerum statu, brachia ante incisionem, pannis laneis calidis sedulo fricanda, spongiaque aqua calida imbuta diligenter fovenda, pedes vero calido immo fervido nonnihil lavacro sunt immittendi, ut sic sanguis fluidior & ad profiliendum aptior reddatur. Tum ægroto jacenti potius, quam sedenti, (hoc enim posterius vix sine lipothymia & summa anxietate ferre potest) scalpello phlebotomo vulnus infligendum latum, patens & profundum, simulque ipsi serio injungendum, ut frequenter tussiat, brachium & pollicem inprimis agitet, & si possit, quoque sternutat; ideo ipsius naribus fortiora sternutamenta sunt applicanda, quod aliquando, sed rarius omnino, succedit, haud possunt enim pleuritici præ intenso lateris dolore & respiratione intercepta, facile ad sternutationem

40 *Cap. III. De variis Auctorum pleuritidem*
commoveri, vid. Tulp. Lib. II. Obff. & ex
eo Bagliv. inprimis autem Boerhaave.

XLVII. Sed hæc jam fufficiant tandem
de venæ fectione. Plura vero qui deside-
rat, is adeat quæso aureos plane Libellos
Petr. Briffoti & Renat. Moræi de incisione
venæ & missione sanguinis in pleuritide,
quos diligenter olim a me lectos doleo jam
mihi non ad manum esse, nam oppido
raro occurrunt. Multa quidem dixi,
non tamen nimia. Nam quia in hoc gene-
roso & divino remedio unica propemo-
dum ægrotorum salus consistit & totius
rei cardo vertitur; ideo diligentissime o-
mnino indicandum fuit, quid & notatu
dignum & factu opus sit, ne quis decipia-
tur, & vel brevitatem incuset, vel obscu-
ritatem. Nunc transeamus, si lubet, ad
alia, strictius percensenda.

CAPUT TERTIUM.

DE

VARIIS AUCTORUM PLEURITIDEM
CURANDI METHODIS HACTENUS
USITATIS CUM VERA EPICRISI.

I.

Quid nunc porro post rite celebratam ve-
næ fectionem in Pleuritide recte tra-
ctanda sit agendum, paucis jam expedire
lubet,

lubet, ne quid lateat sæculo aut certe tiro-
nibus in arte nostra profuturum. Hos enim
confirmare decet, quorum nondum est sta-
bilis ac solidis radicibus fundata ac fixa sen-
tentia; nutant enim plurimi ac maxime, qui
litterarum saltim aliquid attigerunt, ut cum
Lactantio loquamur.

II. Tot vero tamque diversæ a se invi-
cem medendi rationes, ut plurimum ope-
rosæ, ambigua, imo & falebrosæ & noci-
væ a scriptoribus medicis traditæ & com-
mendatæ sunt, ut iis omnibus recensendis
nec otium mihi suppetat, nec perlegendis
& expendendis lectori patientia. Docen-
dum igitur hic breviter ac circumscripte,
longe devium Medicos iter a veritate huc-
usque tenuisse, & nec morbi indolem satis
perspectam habuisse, nec medendi rationem
satis cognitam, quos proinde ad veritatem
a prava persuasione traducere, si pote, ad-
decet.

III. Quidam enim remedia purgantia præ-
scribunt; alii contra proscribunt. Hi Ene-
mata & Clysteres commendant; alii rur-
sus damnant. Sylvius omnem fiduciam po-
nit in diaphoreticis & salibus inprimis vo-
latilibus; quæ ab aliis hoc in morbo infā-
mia notantur. Aliis sola bechica & expe-
ctorantia placent; aliis contra displicent.
Rulandus atque Hartmannus, solis vomito-

riis omne negotium absolvendum committunt, quæ tamen ceu valde incerta & discriminis plena rejicit prorsus Willisus; Idem tamen plurimum suo Julapio tribuit anti-pleuritico, quod ut gratioris esset saporis scilicet, fimo equino condit, quod dudum fecerat Philippus Melanchthon, teste Dieterico, in Jatreo Hippocratico, pag. 996. ubi & plura de Pleuritide. Helmontio denique non sufficiebat egregio hirco vitam eripere; nisi antea nimium profecto castus & lætæ veneri infestus, virilitatem quoque ademisset, & sic duplici crudeli morte multasset, ut scilicet hoc modo pretiosissimum falacis animalis sanguinem eliceret, quem in hoc morbo debellando supra omnia alia remedia longissime extollit. Tædet alia plura his etiam ineptiora & superstitione plena referre, quia eadem & recensere & refellere idem profecto est. Nam quoniam singulorum errores percurrere non est unius libri opus, nec nostri otii, satis sit, pauca hic enumerasse, ex quibus possit, qualia sint cetera, abunde intelligi.

IV. Quid ego de his variarum opinionum commentis sentiam quidque in eis fugiendum aut sequendum & imitandum censeam, fida experientia edoctus, paucis nunc edisseram. Purgantia itaque, Veteribus licet, ut Hippocrati, Galeno, Tralliano, Cælio

Cælio Aureliano, Celso aliisque, passim commendata, ab initio aut in progressu & vigore morbi, haud facile admiserim, etiam si indolis sint mitissimæ, ut Rheum, Cassia, Manna, Senna, Tamarindi &c. dum enim alvum, etsi blande, sollicitant, naturam scopo suo alibi intentam alio avertunt, & sputa nonnunquam supprimunt, quod in hoc morbo pestiferum. Eo ipso enim febris exacerbatur, spirandi difficultas adaugetur & dolores laterales intenduntur, ita ut inde ægroti in ingens sæpe vitæ discrimen adducantur. Hinc me quidem suasore, purgationes ejusmodi antiphloginæ si iis opus fuerit, ante morbi declinationem, & decimum quartum inprimis diem, haud facile instituantur.

V. Tanto præstantiora vero atque tutiora sunt clysmata & enemata, quæ hinc derivationis, humectationis & blandæ refrigerationis causa, aut singulis, aut alternis diebus, sub vesperam inprimis, ubi dolores ordinarie magis ingravescent, injicienda ex auctoritate Hipp. Sydenhami, Boerhavii & aliorum, præcipio. Sed mitissima & tepida potius, quam calida ea esse debent, & nonnisi ex fero lactis, aut decocto hordei aut avenæ, milii aut oryzæ, cum oxymelite aut melle puro, & una aut duabus drachmis nitri, lapidis prunellæ, aut
arcani

arcani denique duplicati adjectis, composita. Dum enim blande abstergunt, humectant, æstum temperant, & vasa tum nimis turgida & inflata deplent; liberiores thoracis motum promovent, & leves per noctem somnos invitant.

VI. Contra potentiora diaphoretica, Alexipharmaca, Bezoartica ac sudatoria, & sales inprimis volatiles spiritusque Theriacales & similia vehementiora Sylvii Sylvianorumque per omnem morbi decursum, cane pejus & angue vitanda moneo, oleum enim addunt camino, sanguinis namque jamjam furentis motum magis citant, ut vehementius versus cor atque pulmones agitetur, molesque hinc ejus in vasa obstructa augeatur, unde arteriæ tumefactæ venas plerumque comprimunt, & ægri sic misere suffocantur, ut & bene observavit Boerhavius.

VII. Quibus accedit potissimum, sudorem, qui per ejusmodi violenta & ignea quasi medicamenta summa vi extorqueri solet, miseros ægrotos in maximum vitæ discrimen plerumque conjicere. Sanguis enim jam ante per se justo spissior, tenacior & ad stases hinc inde formandas proclivior, hoc modo meliore sui parte serosa nempe fluida, mobili & circulationi continuandæ unice necessaria, irreparabili profecto damno,

mno, spoliatur, unde necessario sequitur, ut veteres ipsius stagnationes immane quantum exaugeantur & in gangrænam, pus aut scirrhum eo citius degenerent, aut novæ passim oboriantur veteribus sæpe peiores & ad celeriores interneciones aptiores. Si qui tamen sint, qui his nocivis remediis intempestive usi, validissimæ naturæ munere & cœlesti pæne miraculo his flammis eripiantur; accidit enim interdum, illi *ὡς διὰ πυχῆς* forte fortuna evasisse jure maximo censendi sunt.

VII. Bechica porro atque sic dicta expectorantia medicamenta ab initio morbi magis obfunt, quam profunt: æstum enim sanguinis augent & pulmones ad extussendum frustra & sine emolumento sollicitant. Hinc ante quartum aut quintum diem, propinari non debent, quando nempe natura monstrante viam, sputa coctiora, pinguiora, copiosiora & salutari flavo colore tincta prodire occipiunt. Evitari tamen omnino debent omnia calida, inprimis sic dicta Elixiria pectoralia, præsertim nimius Croci usus, cujus anathymiasis narcotica in cerebrum abit, æstum auget, & mucosam pectoris expurgationem magis interdum impedit, quam promovet: quod & in genere de omnibus opiatiss, ut Laudano, Philonio, item Hyoscyamo aliisque id genus sopori-

poriferis probe notandum, quippe quæ in hoc morbi genere ex iisdem causis exitiabilia prorsus atque internecina deprehenduntur, uti post Alex. Trallianum, sapienter monet venerandus noster Hoffmannus. Inde mitissima potius cum successu in usum sunt advocanda, ut sunt oleum amygdalarum dulcium sine igne recens expressum, cum Syrupo de Althæa Fernellii, violarum, jujubarum, de Farfara, aut de Eryfimo Lobelii, & similibus intime commistum. Aut infusum Theiforme ex herbis pectoralibus, v. g. Veronica, Tussilagine, Pulmonaria, Hyssopo, Capillo Veneris, Salvia & similibus, cum melle crebrius per diem calide hauriendum prodest.

VIII. A Vomitoriis contra ceu periculosiss & nocivis, per totum morbi decursum plane est abstinendum. Nihil aliud enim agunt, quam ut materiam pleuriticam alte partibus thoracis jam impactam altius adhuc infigant, hinc inflammationem augeant vasæque sanguine crasso ultra modum distenta facilius rumpant & miserum ægrotum letali hæmoptysi & vomitu cruento haud facile compescendo enecent. Et mirum profecto est, Rulandum ejusque affeclas eo audaciæ procedere potuisse, ut tam anceps & funesti eventus plenum remedium commendarent, nec minus mirum,

rum, repertos fuisse postea, qui cæco impetu abrepti idem tentarent. Unum tamen hic excipit casum illustris Hoffmannus, quando nempe ab nimia ingluvie atque hinc ventriculo intestinorumque tractu saburra, flatibus spasmisque distento & infarcto, quædam pleuritidis species suboritur. Quia vero ad hanc probe dijudicandam & a vera pleuritide acuta accurate discernendam, solum acumen Hoffmannianum requiritur, quod hodie in terris rarissimum; a vomitoriis in universum abstinere præstat.

IX. Willisii, viri cetera summi, Julapia antipleuritica nihil nocent, si ad excretionem adjuvandam justo tempore adhibeantur; interim adjectum illud ex stercore equino condimentum jure omitti & ad apothecas stercorarias Paullini, Rulandi & aliorum, potius ablegari debet. Licet enim fimus ille suo usu haud prorsus destituatur; tamen sordent ejusmodi cupediæ de hesternæ cœna aut prandio hodie delicatioris palati hominibus, in primis quum innumera fere e penu pharmaceutico depromi possint, quæ illa stercorosa Julapia pari virtute æquant, simul vero melioris sunt saporis, puriorisque naturæ, ita ut hac in parte nulla necessitas nos urgeat, quod sterminus pro solatio agrotis sordide offeramus. Hinc *pudeat tractare finum*, ut poeta loquitur. X.

X. Nec denique pluris facio cruentum illud Helmontii arcanum super cœlum & fidera olim celebratum, quod ex sanguine egregii gregis ducis, testiculis peracuta falce præfectis, paratur. Tantum enim abest, ut in debellanda sæva pleuritide cruor hirci etiamsi nigerrimi & olidissimi, divinum plane præstiterit auxilium; ut ne humanum quidem præstare possit, ut non semel in praxi observavimus. Non enim licet per sanguinem hircorum in sacra Hygeæ penetralia introire, nisi humani sanguinis sit larga impensa facta fuerit, & si qui forte cœlesti munere & validissimæ naturæ ministerio, vorticofo hoc gurgite feliciter enataverint, præterita etiam venæ sectione, id potius proprii sanguinis virtuti, quam hircini efficaciam tribuendum fuerat. Et commode hic memini Medici cujusdam in vicinia, qui anno c1010cc xxxiii. in his terris Rhenanis populariter grassante atroci pleuritide, propter malum, quem possidebat, imperitiæ thesaurum, ut ait Hippocrates, & ineptam intempestivamque *αἱματοφοβίαν*, sanguini suorum ægrotorum parcebat, non vitæ; dum enim spem omnem fiduciamque in solo illo egregio sanguine hircino, una cum seminibus cardui Mariæ, Mandibulis Lucii piscis aliisque id genus nugatoriis collocabat; factum est, ut omnes

omnes pleuritici ipsius quidem curæ commissi aut quinto, aut septimo die, misere perirent & suffocatione exanimarentur, apparentibus post funera eorum, lateribus lividis & nigris, viola quasi aut atramento tinctis, a nimia scil. sanguinis & congestione & inertī spissitate, in iis locis propter venæ sectionis neglectum generata. Illi contra Medici rectioris iudicii & ratiocinii, qui hominum potius sanguinem largius effundebant, quam hircorum; auxilio divino omnes fere pleuriticos ex orci faucibus eripiebant, & mihi met ipsi ex viginti & pluribus, unus tantum & quidem sua culpa inobsequens & ἀσποφίβος, empyemate decessit.

CAPUT QUARTUM.

DE

SIMPLICI, FACILI, NATURALI ET
OMNIUM TUTISSIMA PLEURITIDEM
CURANDI METHODO.

I.

ALiorum igitur medendi viis sic strictim percursis, & maximam partem jure notatis, nunc denique superest, ut nostram quoque, sive potius Hippocraticam, hoc est rationalem & naturæ vestigiis presse inhærentem paucis exponamus. Apud quem enim antecedens no-

D

strum

strum examen profecerit , quo falsa deteximus ; excitabitur nunc ad veri cognitionem , qua nulla est homini jucundior voluptas , ut cum Tullio christiano, sive Lactantio , paucis immutatis , loquar.

II. Statim ergo post primarium illud Herculeum & divinum plane remedium, post primam, inquam, largam venæ sectionem , pleuriticis Mixturam sic dictam pectoralem , resolventem & anticausticam simul, singulis horis cochleari mensura sumendam, propinamus, nempe ex aquis destillatis Veronicæ, Tussilaginis, Pulmonariæ, Hyssopi, Salviæ, Fœniculi, aut aliis similis virtutis, cum lapidibus cancerorum sive conchis, Mandibulis Lucii piscis, Antimonio diaphoretico, Lapide Prunellæ & Extracto Corticis Cascarillæ aquoso, & Oxy-melite simplici, vel syrupo de Althæa Fernelii, Eryfimo Lobelii, jujubarum & similibus, quo ipso æstum temperari, respirationem allevari, tussim mitigari & pectoris expurgationem sensim promoveri crebro animadvertimus.

III. Deinde siti nimium urgente, quæ miseros ægros ordinarie vehementer excruciat, tenuem ex hordeo ptisanam cum oxy-melite vel simplici melle & tantillo nitri paratam calide crebro ingerendam offerimus; probe gnari, quam eximii usus in hoc mor-

omnium tutissima pleuritidem curandi methodo. § 1

morbo fit ptisana hordeacea, quod post Hippocratem reliquosque veteres, luculenter admodum ostendit Jo. Thom. Minadous, peculiari dialogo, de ptisana ejusque cremore, pleuriticis propinando. Nihil enim in his morbis flammosis magis nocet, quam fitis, quo plus igitur æstuantia viscera humectantur, eo magis sanguis diluitur, ejusque stases sensim resolvuntur. Ad quem scopum unice faciunt mel & acetum sive Oxymel, nihil enim fortius simulque mitius sanguinis coagulationes resolvit, putredini resistit, humorum lentores attenuat & incidit, gangrænamque arcet, divinis his binis remediis, simplicibus & facile parabilibus: adeo ut nemo pleuritin feliciter curaturus, post venæ sectionem oxymelite carere possit, quod post Hippocratem, Galenum, Aretæum, Alexandr. Trallianum, Cælium Aurelianum & Theod. Priscianum, Thaddæus Dunus & Franciscus Cigalinus in suis epistolis medicinalibus ea de re figillatim conscriptis egregie docuerunt, quibus accedunt nostra ætate Boerhavius, Hoffmannus & alii rectius sentientes Medici. Quid, quod ipse testari possum, me multos rusticos sola repetita venæ sectione, & aqua hordei cum oxymelite affatim calide ingesta, feliciter sanasse.

IV. Singulis porro aut alternis mini-

mum diebus, quantum nempe ægroti vires permittunt, & acrior vis morbi urget, sub vesperam, quando dolores laterales semper fere magis ingravescere consueverunt, clystima sat larga copia tepide injiciendum curo, sed non nisi ex aqua hordei & oxymelite sive melle puro cum una aut duabus drachmis nitri, aut lapidis prunellæ, aut arcani denique duplicati, paratum, aut more Sydenhami, ex solo lacte cum saccharo præparatum, quo ipso vis flammæ intus furentis infringitur, acrimonia temperatur, & blandus plerumque somnus provocatur.

V. Maximi quoque sunt usus topica & exterius adhibita, quibus calefactis dolentis lateris regio perpetim est fovenda, fricanda & inungenda. Hippocrates lib. de victu Acutor. sive de ptisanæ laudibus, jam sua ætate simplicem aquam calidam in utre, vesica, aut vase æneo, vel spongia, vel hordeum aut ervum in aceto diluto fervefactum & in marsupia conjectum applicare, vel ficcum fomentum ex fale & milio torrefacto in laneis sacculis apponendum parare jussit; quæ certatim laudavere atque strenue imitati sunt olim Praxagoras, Aretæus, Alexander Trallianus, Cælius Aurelianus & Theodorus Priscianus; a qua methodo non abhorret nostro ævo magnus Hoffmannus. Simplicissimum tamen
&

& optimum est oleum amygdal. dulc. vel pro pauperibus, solum oleum lini; ipsos quoque calidos cineres vino respersos dolentibus lateribus impositos egregium usum præstare, patet inter alia ex singulari Lucii cujusdam atrocissime pleuritici, historia, qui oraculo Æsculapii admonitus, hujus fomenti sive Cataplasmatidis usu plene convaluit, ceu memoriæ proditum in marmorea Tabella votiva Æsculapio in Insula Tiberina quondam suspensa, de qua vid. Gruter. in Inscript. & Mercurial. de Arte Gymnast. Lib. I, cap. 1. Sed hoc obiter. Possunt & alia nonnihil operosiora unguenta & linimenta commode adhiberi, ut unguentum antipleuriticum Mynsichti, Barbette, & quæ ex suo penu in Notis adjecit Deckers, item aliud Sydenhami & Hoffmanni. Mihi tamen, ut nihil celem, maximum semper usum præstitit linimentum, a Boerhaavio fere commendatum, nempe ex semuncia sacchari saturni, uncia una aceti rutacei vel simplicis, & binis unciis olei infusi rosarum vel liliorum alborum paratum. Hæc vero omnia calidissime, quantum fieri potest, sunt applicanda; tumque pannis laneis calidis vel regulis calefactis, si ferre quidem potest æger, locus dolens est contegendus, ut calor eo diutius duret. Omnibus autem his calefactoriis remediis

topicis sanguinis in vasis intercostalibus stantes egregie resolvuntur, dolores acuti mitigantur, respiratio augetur, & sputa quoque eo citius percoquuntur, ut facilius subinde ejici possint. Illud tamen hic in genere monendum, sicca fomenta majore cum successu & efficacia adhiberi in pleuritide rhevmatica, humida & pituitosa, qua senes plerumque infestantur; quam quidem in acuta & a sanguinis inflammatione progenerata, in hac enim fomenta potius humida, pingua & oleosa convenire doloresque acerbissimos blandissime ex his ipsis consopiri, fida experientia nobis comperit pluries fuit.

VI. Ubi vero repetitis jam aliquoties venæsectionibus, restat adhuc insignis spirandi difficultas, vel magis exaugetur, tum duo vesicatoria vel femoribus vel tibiis ex Baglivi Consilio, applicanda, derivationis causa. Tum enim sputorum fluxum statim promoveri, spirandi molestiam levare & alvi quoque profluvium, si adfuerit, feliciter sisti, bis aut ter post Baglivum, observavimus, licet non semper ex voto successerit, ut ingenue fatear. Eidem quoque scopo inserviunt cucurbitulæ siccae ex mente Hippocratis, & qui eum jure sequuntur.

VII. Quando vero pectoris purificatio naturæ beneficio occipit, prodeuntibus jam spu-

sputis coctis, maturis, pinguibus & subflavis; tum ea arte nonnihil adjuvanda, ut linctu aut Eclegmate ex oleo amygdal. dulc. recens expresso, syrupo viol. jujubin. Capill. Ven. de Eryfimo Lobel. & similibus, quale describunt Sydenham, Hoffmannus & alii. Vel infusum Theiforme ex herb. Veron. Tussilag. pulmonar. Hyssop. Capill. Veneris, Ruta muraria, cum Melle frequenter calide hauriendum summopere prodest.

VIII. Quod denique ad Diætam & strictiorem vivendi legem attinet, de qua post Hipp. per quam diligenter tractarunt Aretæus, Alex. Trallianus, Cæl. Aurelian. Celsus & Aegineta, abstinendi sunt ægri vigente adhuc morbo, ab omni carne & victu crassiore aut pinguiore; tenuia contra juscula carnis vitulinæ aut gallinæ, item uvæ passæ majores & minores, prunæ sylvestria, damasce-na, cerasa & similia subacida & evpepta ipsis sunt concedenda: conducunt quoque vel maxime herbæ molles, diluentes & sapore nativo præditæ, ut Lactuca, Endivia, Acetosa, Beta, Brassica, Spinachia, Cichoreum, similesque Radices, ut Sonchi, Scorzonæræ, Taraxaci, juri vitulino aut agnino incoctæ, ut pulchre monet Boerhavius; item ptisanarium ex Oryza, hordeo vel avena: potum jam laudavimus ex hordeo cum melle; Conclave tepidum immo subfrigidum po-

tius sit, quam calidum; nec stragulis & culcitis nimium obruendi sunt ægroti, æstus enim & difficultas spirandi eo ipso augetur, & sudor præter rationem prolicitur. Inde fenestræ frequentius per diem nonnihil aperiendæ, sudo inprimis & clementiore cælo, quo aër purior, salubrior & frigidior paullo intromittatur, ne miseri ægroti putrida sua atmosphæra circumfusi, sordidas suas exhalationes continuo inspirando & resorbendo, suffocentur tandem & in vivum quasi cadaver commutentur. Quod & in universum in omnibus morbis acutis, inflammatis & exanthematicis, ut morbillis, variolis, petechiis &c. sedulo observandum esse, post Hippocratem, Aretæum, Celsum, & alios Veteres, præclare docent Sydenham, Baglivus, Boerhaavius, Hoffmannus, & alii Viri magni.

IX. Procedentibus sic cunctis in dies in melius & lætioris sanitatis certa spe refulgente, post decimum quintum aut vicesimum diem, leni Cathartico ex Cassia, Manna vel Rheo barb. cum cremore Tartari aut Tartaro solubili similibusque, alvus ægrotorum est ducenda, ut sic, si quid vitiosi adhuc humoris crassioris restet, e primis viis & glandulis intestinorum commodè egeri possit. Respiciendum tamen semper ad ægrotorum vires & durum necessitatis impe-

imperium. In omnibus enim opus non est, & complures nostra ope revaluerunt nunquam post morbum purgati.

X. Atque hæc fere sunt sola illa remedia, vilia quidem primam speciem, inspeciosa & domestica; eximiæ tamen virtutis & efficacix, quibus adjuvante Dei præpotentis auxilio, sævissimas sæpissime pleuritidas profligavimus, uti complures ægroti orci faucibus ἀνεπίσως erepti grati lætique adhuc fatentur. Licet posthabita atque neglecta prorsus a nobis fuerint speciosis titulis & vano verborum strepitu commendata nimis ab Auctoribus remedia & arcana antipleuritica, quæ longa serie recensentur ab Ettmullero, Dolæo, Barbette, Ionstono, Michaëli, Rolfincio, Sennerto, Weckero, Guldenkleee, Baronio, Bartoletto, & aliis innumeris, quæ tamen sæpius magis obsunt, quam profunt, inprimis si in illotas imperitorum manus venerint, dum in eorum compositionibus sæpius humida aridis, frigida calidis, laxantia stypticis, dulcibus amara, acribus mitia, verbo contraria contrariis, concordia discordi junguntur, ut inde tirones ambigui & præ nimia copia inopes nesciant, quid potissimum eligere & sequi debeant. Legant potius relegantque diligentissime Hippocratem, qui omnium optime & ex-

actissime de hoc morbo tractavit, item Aretæum, Alexandr. Trallianum, Cæl. Aurelianum & Corn. Celsum; post hos vero indefesso studio evolvant summos artis salutaris antistites supra jam laudatos, Sydenhamum, Baglivum, Moræum, Boerhaavi-um, Hoffmannum cum paucis aliis.

XI. Aliqua vero adhuc adjicienda hic essent de medela eorum, qui ex pleuritide empyici facti fuerunt, quod sæpius accidit. Sed quia hoc novus est morbus, qui a male tractata & in principio neglecta pleuritide & tempestivæ venæsectionis intermissione ortum plerumque ducit, dum scilicet sanguis coagulatus totus in pus conversus erosus & ruptis puris acrimonia vasis, in thoracis testudinem effunditur; studio hic tacemus, lectoresque ad Auctores supra laudatos ablegamus: inprimis quum unum tantum viderimus, qui undecimo post die empyemate mortuus, ut prædixeramus. Interim merito deplorandi sunt illi ægroti, qui vel sua, vel medici culpa, in empyema incidunt, serius enim aut nunquam, etiamsi paracentesi feliciter tentata, pristinam sanitatem plene recuperant; sed plerumque lente extabescunt & vitam misere trahunt. Lateris enim suppurati incisionem, inquit præstantissimus Tulpius, equidem frequenter vidi institutam: interdum qui-

quidem prospere; sed pluries infelicitè. Sive quod adimat pulmoni motum; sive quod tamdiu plerumque continuet; ut vix id sufferant vires; vel corporis totius, vel pectoris solius: cujus viscera usque eo infirmat frigidus ac indigestus aër; ut raro evadant mortem, quibus hac via pus elicitur. Verissime per Deum immortalem! & sapientissime. Nec Medicus valde sitiat occasiones ejusmodi ægrotos tractandi, memor semper veridici illius præcepti Hippocratici, desperatis nullam esse Medicinam adhibendam.

CAPUT QUINTUM.

TRADENS DECEM SINGULARES PLEURITICORUM HISTORIAS.

I.

AD consummandam Medicinæ gloriam ejusque indubiam veritatem adferendam, nihil omnino magis conferre, quam fidelem historiarum ægrotantium enarrationem, adeo tralatitium est, ut multis id probare velle supervacuum omnino videri possit, quia a multis jam perspicue ostensum, & res ipsa vociferatur. Præivit jam olim hac in re solus & summus fere observator Hippocrates, quem paribus fere passibus postea sequuti Aretæus, Trallianus, Aetius, & ex Latinis Celsus & Cæl. Aurelia-

lianus. Arabes deinde exorti passim pul-
cra quoque & scita observarunt; inprimis
Avicenna, Rhases, Haly Abbas & pauci
alii; sed dum vanis speculationibus & su-
perstitionibus nimium addicti essent, fa-
ctum est, ut plus imaginationis oculis cer-
nerent, quam corporis, & hinc plura fin-
gerent, quam observarent. Successit re-
centior ætas, quæ multis quidem observa-
toribus fœcunda fuit; sed paucos ex eis fi-
dos & genuinos habuit, mirabiles enim
potius historias, quam veras, nobis tradi-
derunt, ut Amatus & Zacutus, Lusita-
ni, & alii, quorum commenta passim re-
censet Jo. Schenckius in observationum va-
riarum collectione. Sed laudem tamen sum-
mam merentur ex his Pechlinus, Ballonius,
Prosper Alpinus, Bonetus, Lommius, Vale-
riola, Tulpius, Bartholinus, Forestus, Hil-
danus, Timæus a Güldenkleee, Stalp, van der
Wiel. Superiore vero ævo ostenderunt, quo-
modo exemplo Hippocratis, vera ægroto-
rum historia condenda esset, Sydenhamus,
Baglivus; nostra ætas vero omnium felicif-
sima fuit, quæ tulit Boerhaavium, Frein-
dum, Meadum, Hoffmannum, Stahlum &
paucos alios, quibus cum singulari vo-
luptate & suo merito addo celeberrimum
Hahnium, amicum & studiorum quondam
socium conjunctissimum, qui in recensione

Febrium Catarrhalium demonstravit, quomodo ad Hippocratis normam decenter conscribenda esset ægrotorum historia. Hos magnos viros videbo an hic, e longinquo licet, tremulo gradu sequi possim in enarrandis aliquot pleuriticorum historiis, quas summo studio olim in adversaria conjeci, & nunc integra fide descriptas propositurus sum in lectorum commodum, ægrorum salutem & artis nostræ gloriam atque ornamentum. Longum enim iter est per præcepta, breve autem & efficax per exempla, ut summus quondam Philosophorum pronuntiavit verissime.

II. Initium ergo Anni dudum elapsi cio icccxxxiii. propter varios & inconstantes cœli mores, ferax fuit multorum morborum, & inter hos etiam sævas peperit pleuritides, quæ tum his inprimis regionibus Rhenanis populariter grassabantur, ita ut mortales ægri inde catervatim morbo mortique darentur, ut poeta Epicureus loquitur. Complures tum meæ qualicunque curæ commissi fuerunt, ex quibus unum & alterum singularem casum hic proponere placet. Prodeat ergo jam

AEGROTUS PRIMUS.

Vir juvenis xxv. annorum, statura mediocri, corpore gracili magis, quam pingui,
com-

compacto tamen, nervoso & sanguine pleno, facie rubicunda, nare acuta, oculis vividis, vitæ genere strenuus Venator, dum d. 11. Jan. prædicti anni, sub jove frigido, alta in nive, pavidum leporem aut fulmineum aprum avide sectatur, & concalescente per acrem cursum & indagationem corpore, plurimum aëris frigidi inspirando ingerit; subito horret toto corpore, pedibus languet, dorso dolet, adeo usque, ut ægre domum repetere valeat. Reverso sic lento gradu circa vesperam, flagrans æstus totum corpus, arida vero fitis fauces exurebat; ad hæc obscurus quidam & gravans dolor in dextro latere, in confinio verarum & spuriarum costarum, gliscebatur. Hausto ergo capaci vini generosioris scypho, in fitis, ut temere putabat, remedium, sive potius incendium, cubitum discessit. Vix vero lecto compositus vehementius incalescebat, caput dolebat, fitis acrius urgebat, dolorque lateris atrocius sæviebat & in acerbe lancinantem subito mutatus, respirationem intercipiebat. Suboriebatur simul tussicula dolores inducens, quæ miserum ad pauca arida sputa egerenda subinde stimulabat, quæ ipsi falsitudinem sapere videbantur. Sic misere per totam noctem excruciatum & maceratum, summo mane attonitus in pavimento videt, se sputa cruenta ejecisse, & purpuream quasi animam

mam vomuisse, omnia enim circa lectum sanguine fœdata erant. Die igitur sequenti 12. dum ego arcerfor, video ægrotum viribus fractum, facie rubicunda, collo inflato, oculis scintillantibus & protuberantibus: calor ad tactum summus, pulsus durus, frequens, ferratus: respiratio suspiriosa, laboriosa, cum clamore & ejulatu peracta. Statim quis sit morbus, cognosco, quoque in discrimine versetur ipse, pronuncio candidus. Haud mora, extemplo mediana vena brachii dextri pertunditur, sanguinisque uncia circiter XV. educuntur, usque dum arteriarum ictus paulisper labasce-
re, facies vero ægroti pallefcere videbantur. Tum vena vix percussa, omnia illa sæva symptomata illico mitescere visa sunt, ægerque dyspnoea pæne strangulatus, spiritum nunc commodius trahere sensimque ad se redire cœpit.

Sanguis vero emissus simulac refrixit, consuetam illam pleuriticorum tunicam albicantem, crassam & tenacem perpauco cruori nigricanti innatantem induebat, certissimam summæ inflammationis testem.

Tum ægro Mixtura superiori Capite commendata cochleari mensura, per horas sumenda præscripta est. Ptisana quoque hordeacea cum oxymelite & nitro frequenter calide haurienda oblata fuit.

Topi-

Topica quoque fomenta & epithemata paregorica ex herbis emollientibus lacti incoctis laneisque pannis exceptis lateri dolenti jugiter calida applicata fuerunt cum insigni levamine.

Sub vesperam vero, ubi febris recandescere animaque arctius rursus meare videbatur, injectum est clyisma ex aqua hordei cum oxymelite & nitro, unde bis alvus soluta est commode, exturbatis simul multis flatibus. Noctem tum satis placide trans egit gustumque dulcissimi somni per aliquot horas hausit.

Sed breve fuit gaudium spesque fere irrita. Mane enim sequentis 13. experrectus sensit omnia mala hactenus consopita vehementius recrudescente, spiritusque officinam insolito pondere iterum premi. Adhæc intumescebat facies cum collo, irrequies volutatio, tussis pertinax cum sputis cruentis, urina quoque flammea, pellucida, sedimenti expers, lingua arida, alba cum virore, halitus foetidus calidusque.

Vena igitur in eodem dextri lateris brachio iterum pertusa, sanguinisque ad uncias x. circiter aut xii. emissum, qui colore & consistentia idem propemodum erat, ac primum eductus, nisi quod crusta alba paulo tenuior appareret. Mox acrior vis morbi iterum ex voto defæviit, æstus remisit, respi-

respiratio liberius reciprocata, & æger paullo post levi sudore perspersus melius habere cœpit.

Interim eadem omnia remedia superius commemorata intus & extra studiose cum successu adhibita. Sub vesperam quoque iterum alvus enemate laudato sollicitata ter deiecit fæces copiosas, nigras, fœtidas, intermistis flatibus, insigni cum emolumento.

Nox iterum placide peracta, & somno indulisset liberalius, magna enim dormiendi inerat cupido, nisi tussis nimium exacerbata & ad sputa egerenda perpetim stimulans, suavissimam quietem misero vehementer interturbasset.

Nihilominus D. 14. omnia repente in melius mutata videbantur: spiritus fere sine anhelitu, sine labore & molestia ducebatur, dolor lateralis hætenus acutus & lancinans, nunc obtusus modo & per intervalla vibrans sentiebatur, pulsus debilis quidem; satis tamen rhythmici tenax, lingua humidior & flexilior. Urinæ nunc primum turbabantur, & tenuem sedimenti umbram repræsentabant. Sputa nunc magis cocta, copiosiora & sanguineis tantum striis aut filis pilisve distincta comparebant. Alvus quoque sua sponte liquida copiose deiecit: appetitus etiam ad cibos redire

nonnihil videbatur; Et sic vana spe ducebamur, omnia nunc ex voto successura.

Nihil igitur illo die tentatum, nec Clyisma quidem injectum, ne scil. naturæ operantis molimina salutaria temere interturbarentur. Latus tamen semel iterumque inunctum, & ptisana hordeacea aliquoties ad sitim fallendam sumta. Nox insequuta infomnis quidem; haud tamen valde molesta aut doloribus inquietata.

Sed D. 15. omnia in pejus ruere videbantur. Æstus summus recanduit, anhelitus suspiriosus, laboriosus, inspiratio molestissima cum gemitu & lamentatione; facies rubicunda, oculi extantes & inter dormiendum semiclausi & albi quid ostendentes, stridor per fistulam spiritalem sonorus, anxietas & jactatio perpetua, pulsus durus, ferratus, intermittens quandoque, sputa plane suppressa, remanente tamen tussicula cum summo dolore; stupor sensuum omnium fere, nec mens satis sibi constans. Urina iterum flammea, tenuis, clara, nec cum nubecula, nec sedimento, guttatim & cum ardore parce emissa, etiam inscio interdum: verbo, omnia supremi discriminis & status periculosissimi signa manifesta.

Statim igitur injectum est clyisma, sed sine effectū; admota quoque tibiis vesicatoria, incassum plane; neque enim ægroti per-

perpetuata inquietudo illa ferebat, ut rite applicarentur locisque affixa adhærescerent.

Hinc omnia atrocia illa mala subito per horas ingravescabant, adeo usque, ut circa meridiem, me quidem absente, ægrotus vehementer deliraret, & furioso similis, electo profiliret; sed fatiscentibus viribus, mox exanimis fere in terra concideret.

Trahitur igitur potius, quam ducitur, a duobus famulis & sellæ imponitur. Tum ego ad miserandum hoc spectaculum subito evocatus, video attonitus, misellum moribundo aut mortuo jam simillimum. Facies pallida, nasus acutus, tempora collapsa, os lividum, oculi torvi, rigidi & obscuri, frigus per totum corpus, pectus cum sterno tumidum & elevatum, abdomen contra retrotractum, pulsus intermit-tens, myurus & adeo debilis, ut sæpe vix percipi posset, respiratio plane interclusa, caput cum collo flaccidum, pendulum & in humeros recumbens, vivida ubique mortis imago, verbo, adeo usque conclamata omnia atque desperata videbantur, ut & mulierculæ quædam, quas subitus rumor clamorque vitio istius gentis, huc acciverat, jam de amiculis feralibus rebusque mortuis conquirendis, serio seduloque cogitarent.

Mihi vero in his supremis angustiis

constituto confiliique inopi experiri tum demum placuit, ecquid tandem tertia venæ sectio præstaret; nullum enim plane remedium mihi tum omnia acriter circumspicienti & mecum volventi facile occurrebat, quod tutius, celerius & præsentius auxilium ferre posset, quam quidem phlebotomia.

Jussi igitur, ut pedes frigentis & jamjam morituri calido balneo statim immitterentur. Quo facto dextri pedis venæ vulnus fuit vastum lanceola inflictum; ast incassum prorsus, ne guttula enim cruoris quidem prodibat: idem mox tentatum in altero pede; sed eodem irritato plane molimine. Omnes ergo importune clamabant, ne ægrum amplius excruciarer, quem ego servare haud possem in orci quippe limine jamjam constitutum, nec inviderem misero bonam mortem, cui dare vitam nequirem.

Verum hæc diæteria aut parum curans aut auscultans, mandavi iterum, ut ferventior adhuc aqua immo ferventissima, affunderetur. Quod tanta quidem solertia præstitum fuit a ministris, ut bullulæ excitarentur in ægroti pedibus & epidermis abscederet. Sed saluberrimo per Deum, & felicissimo eventu effectoque. Utraque enim vena antea frustra percussa, nunc voto nostro

stro perfecte respondebat, satisque largam sanguinis copiam læta scaturigine ejaculabatur, ita ut XII. aut amplius vitalis laticis uncia in aquam defluerent.

Tum vero mirabilem prorsus rerum vicissitudinem lætamque catastrophem vidisses. Mox enim a seclis venis, vividus color faciei, blandus calor corpori, liberior spiritus pectori & fortior ordinatioque ictus arteriis redibat, nosterque semimortuus venator sensim reviviscebatur, seseque ex vastissimo quasi altissimarum aquarum gurgite in dies luminis oras emeruisse lætus piusque prædicabat, mirantibus & gratulantibus nobis omnibus.

Lectulo ergo compositus, hora vix elapsa, in profundum somnum delapsus arctius quievit, rhonchosque duxit sano similis: Manabat interim omni corpore tepidus sudor, ut guttæ ubivis destillarent. Post quinque demum aut sex horas expergefactus, ptisanarium hordei poposcit, quo affatim hausto, iterum somno obrutus, usque in auroram placide obdormivit.

Tum vero somno vix excusso, mane seq. D. 16. vehementius conqueri cœpit de scapularum & dextræ præsertim, dolore ingravescente & lancinante, lamentantibus cunctis & novam Tragœdiam orituram suspicantibus.

Ego autem tum forte superveniens, tam læto faustoque accepto nuncio, merito exultans, gratulatus sum ægroto de tam salubri vitæ & sanitatis futuræ signo, eum bono esse animo jussi, certamque salutem prædixi. Interim admota sunt ad speciem fomenta paregorica scapulis dolentibus. Pulsus interea æqualis, etsi aliquando languidus, respiratio commoda, aut nullus fere, aut perquam exiguus lateris dolor. Sputa quoque tum prodire denuo cœperunt decoctiora, copiosa & subflava. Circa vesperam largissimus per totum corpus sudor diffundebatur cum insigni levamine, qui per omnem noctem duravit, quam sat placide transēgit æger, nisi quod scapularis dolor & frequens ad vesicam exonerandam stimulus eum subinde excitarent.

Mane, D. 17. omnia in melius ire incipiebant, continuabat largus calidus & rorulentus sudor, sputa multa absque molestia projiciebantur, & urinæ, copiosæ, turbidæ, & cum crasso largoque sedimento ex rufo albescente prodibant; non sine perfectæ & salutaris criseos significatione. Cibum quoque cum voluptate appetiit æger, & noctem sequutam commode egit jucundo somno, sed & largo sudori immersus.

D. 18. Omnia symptomata evanuisse
vifa

visa sunt & adeo viribus sese refectum sensit æger, ut & erectus sedere & baculo innixus aliquot passus in cubiculo lento gradu perficere posset.

Sudor tamen & hoc & seq. die 19. permanebat, sputa copiosa prodibant & urinæ pariter multæ cum albo & floccoso sedimento. Quare nihil amplius actum, quam ut linctus ad pectoris expurgationem levandam supra laudatus præscriberetur.

Et sic per Dei gratiam hic æger conclamatus jam & deploratus perfecte convaleuit, & in hunc usque diem vitam commodam & jucundam nullis morbis obnoxiam lætus ducit, excussa quamvis interea ingrato pectore accepti beneficii memoria. Pauci enim sunt tam grati, ut quod acceperint, etiam si non vident, cogitent, ut Seneca noster sapienter monet Lib. I. de Benefic. cap. 12.

ÆGROTUS SECUNDUS.

Uxor Textoris, annorum XXXIII. statura mediocri, temperamenti cholericæ, ad iram facile proclivis, sicca, macra & lignea dorcas, aliquot jam liberorum mater, d. 12. Febr. ejusdem Anni, ex nundinis vicinis, aëre gelido, pluvio & nebuloso domum anhela properans, metu ingruentis & præcipitis noctis, statim se levi horrore,

mox vehementiori æstu per universum corpus occupari persentit; subsequenter eodem fere temporis puncto, cephalalgia, lumbagine, & dorsi dolore, qui sensim anteriora versus proserpens, mox in dextrum pectoris latus acuti pali ad instar fixus, intensos dolores pungentes excitabat. Nox ergo inter flagrantis æstus, sitim urentem, & suspiriosos anhelitus misere consumpta cum notabili virium omnium imbecillitate. D. 13. mane omnia adhuc pejora, succedente insuper inani tussendi cupidine; pauca tum spumosa cum summo lateris dolore rejecta sanguineis striis & fibris quasi distincta. Data varia sunt remedia domestica a mulierculis vicinis perperam sedulis & more sexus sui nimium curiosis ac medicinam temere & ridicule affectantibus commendata; sed quia calidioris plerumque & acrioris erant indolis, plus damni attulerunt, quam emolumenti. Supervenit enim his circa meridiem longe atrocius adhuc malum, nempe liquida diarrhœa ventris duritie ventosa & vehementioribus torminibus ac borborygmis stipata; Frequens ergo & urgens ad lasanum surgendi desiderium, ita ut intra Nychthemeron decies & amplius ventrem deponeret misera & viribus pæne exhausta. unde sensuum stupor, crebræ lipothymia, tin-

tinnitus aurium , respiratio suspensa , sæpius cum suffocationis metu intercepta , pulsus exilis, debilis, vermiculans, vix sensibilis, sputa plane suppressa , fatiscentibus ad tussendum & egerendum morbi furentis sævitia , viribus ; ita deplorata fere jacuit misera deficiens animo , mæsto cum corde , per integram noctem , ut eam ad auroram usque vitam hoc pacto protrahere posse, speraret adstantium nemo.

D. 14. summo mane arceritus ego deprehendi & edixi statim , quam in præcipiti starent res ægræ , quantoque in vitæ discrimine versaretur, ita ut vix spei aura levis superesset; nisi liberior respiratio promoveretur, sublata sputatio excitaretur & funesta denique diarrhœa non penitus quidem supprimeretur, sed placide tamen mitigaretur.

Pulsu ergo pro rei & morbi natura sat valido & æquali deprehenso , intrepide venam in dextro brachio pertundere imperavi. Sanguinis tenacis & nigri ægre & lente profluentis extractæ sunt Unciæ fere decem , consueta pleuriticis alba tunica glutinosa superficiem obductæ. Auctæ sunt hoc dispendio, quis credat ? ægrotæ potius vires, quam fractæ : Paulo post liberius meante spiritu & sputis notabili copia cum modica molestia, per intervalla profluen-

tibus, spumosis tamen adhuc, incoctis & florido sanguine tinctis.

Tum pro usu interno præscripta est Mixtura nostra consueta superius laudata, exterius vero lateris laborantis regio frequenter calide inuncta linimento antipleuritico nostro aut Boerhaaviano supra quoque commendato, pannisque calefactis obtecta.

Ad pertinacis vero adhuc diarrhœæ ferociam aliquantisper compescendam, propinati sunt bis per diem pulveres ex Lapidibus cancrorum, coralliis rubris, Matre perlarum, bolo Armeniaca, Terra sigillata Lemnia, aliquot granis Lapidis prunellæ & Corticis cascarillæ remixti.

Ad hæc oblata sunt blanda ptisanaria subpinguia ex hordeo, Oryza, & jure vitulino cum tantillo florum Macis parata, partim ad refocillandas ægrotæ vires nimium dejectas, partim quoque ad fordidi ventris profluvii, tunicam intestinorum villosam continuo vellicantis & tantum non erodentis, acrimoniam modice castigandam & obtundendam, quare & vesperi injectum clyisma ex solo oleo lini tepido.

Nec sperato successu caruit hæc nostra medendi methodus. Mitescere enim tunc visa sunt omnia; Nox insequuta satis placida nec somni plane expers: venter tamen
eadem

eadem sexies fluxit, sed sine gravi molestia aut tenesmo, qui antea ægram post singulas dejectiones miserrime excruciaverat.

D. 15. optima quævis sperare adhuc licebat, quare iisdem remediis tam intrinsecus quam exterius adhuc intrepide perrectum. Sollicitos tamen nos adhuc valde reddebatur fitis inextinguibilis, contumax ventris profluvium nullis plane remediis auscultans, sputum penitus fere suppressum & vis vitalis per nimias alvi dejectiones pæne exhausta; quater enim hac die ad fellam urgebatur, & quinquies per noctem: quare merito de die futuro timebamus, qui erat primus criticus.

Nec augurium triste fefellit: post noctem enim perquam molestam & insomnem, D. 16. omnia in pejus ruere & summum vitæ exitium minari videbantur. Jacebat ægra tetro aspectu supina, pendentibus de lecto pedibus, sensus omnis expers, altissimo sopori aut lethargo immersa; sterno elevato, intenso nisu rhonchos sonoros & strepitantes ducente, facie prætumida & livida, qualis fere esse solet in cruce & furca periturorum, pulsu exili, tremulo, myuro, per vices intermittente.

Ad hæc gelidus, viscidus olidusque toto corpore emaciato manabat sudor, insciaque plane & dolio pertuso similis, vesicam
juxta

juxta alvumque fœde in lectum exonerabat aliquoties, relaxatis nempe utriusque partis minus honestæ præter naturam sphincteribus & repagulis.

Certissimam igitur instare mortem tristes fatebamur omnes.

Ne vero nihil plane agerem & otiosus tantum lacrymosæ hujus Tragœdiæ essem spectator; omissa venæ sectione, quippe quæ deplorato hoc rerum statu, nec satis tuta videbatur, nec multum profutura, metus enim justus suberat, ne vita prius exiret, quam sanguis; bina prægrandia vesicatoria ex pulvere cantharidum parata utrique suræ illico applicanda præcepi.

Admota simul naribus errhina, temporibus crotaphia & manibus denique epicarpia ex validissimis spiritibus volatilibus & aquis analepticiis confecta, eum potissimum in finem, ut veternum sic excutere-mus, animulamque vagulam jamjam in limine pallentis orci constitutam, si forte pote, revocaremus.

Precibus ergo ad Deum porrectis, a plerisque discessum, paucis exceptis ægræ curam gerentibus, tanquam nunquam vivam revisuris.

Verum horis sex septemve jam elapsis, flexo in vesperam die, ecce nostra semimortua præter omnem spem atque opinionem,
subito

subito sua sponte evigilat, & hætenus actorum prorsus ignara, de virium saltim languore, siti exquisita & urente inprimis pedum dolore vehementius conqueritur.

Incisis ergo suspensa manu turgidis bullis a cantharidibus ex voto elevatis, & post ingentem saccati humoris serosi vim profusam, iterum apte obligatis, sicque doloribus nonnihil mitigatis, ægra capacem vini scyphum poscit: quo avide & ἀμυστῇ epoto, quis enim tale quid denegare auderet jamjam morituræ? Paulo post ad placidam quietem sese composuit, in dextrum latus reclinata.

Sic igitur jacentem dulcis & alta quies placidæque simillima morti, ut Poëta ait, una serie pressit per integram noctem, usque in dimidiam sequentis diei partem, sudore interea tepido, critico & salutari toto corpore largiter defluente, letalique ventris fluxu nunc primum sua sponte consopito.

D. 17. Paulo ante meridiem demum expergefacta viribus sese mirum in modum resectam læta persensit cibique quid avide poposcit, nihil amplius conquesta, nisi de intenso colli & scapulæ dextræ dolore, salutari profecto omine.

Paulo post successit quoque suæ spontis sputatio larga, facilis, cocta, salutari flavedine,

vedine, nulloque amplius sanguine, tincta, promota amplius linctu nostro ordinario pectorali ex ol. amygdal. dulc. recens presso, cum syrupis violarum, jujubarum, spermate ceti & saccharo Canto purissimo parato.

Tum placidus per noctem sequutus somnus, tussicula tamen nonnunquam interruptus, madente interim blanda sudatione toto corpore.

Demum D. 18. perfecte judicata est ægra, manantibus adhuc largius sudoribus, urinisque magna copia nunc primum prodeuntibus turbidis, coctis, nec non lævi, albicante & salutari sedimento præditis.

Sicque tandem brevi plene convaluit deposita hæc & jamjam pæne conclamata pleuritica, præter omnium spem atque opinionem, miraculo quasi aliquo; gaudentibus cunctis, solo indignante egregio marito, qui nimium profecto pius, divam eam maluisset, quam vivam; femina enim credebatur rixosa, perversa & incommoda, insuperque vino quoque devota, ita ut, si hæc vera, morte dignior videretur, quam vita; sed hæc nihil ad nos medicos, qui morbis corporis medemur, non animi: quibus propulsandis Socrates potius opus est, quam Hippocrates.

ÆGROTUS TERTIVS ET QVARTVS.

Lubens hic jungam fidos duos sodales,
quos & idem vitæ genus, & eadem
vis morbi, & idem denique faustus even-
tus conjunxit.

Duo stabularii, unus Joannes, juvenis
sanguineus, torosus & succi plenus, XXI.
annorum, alter Petrus, procerus & maci-
lentus, sanguineo - phlegmaticus, XXXIII.
annos natus, D. 16. Februarii post diurnas
sub jove frigido in nive alta fatigationes &
compotationes in seram usque noctem con-
tinuatas, uno eodemque temporis puncto
pleuritide corripuntur, ingruentibus sub-
ito omnibus iis sævis symptomatis, pleuri-
tidem alias comitari solitis.

Malorum ergo imminentium ignari, ali-
quot spiritus vini haustus, more istius du-
ræ gentis, avide ingurgitant, sic temere
curaturi dolorem lateralem, quem ex he-
sterna crapula in ventriculo abortum falso
suspiciabantur. Hærebat enim lateri letalis
arundo, ut cum Poëta sic loqui liceat.

Sed incendio sic inflammato potius,
quam sufflaminato, omnia in pejus ire cœ-
perunt, æstus & sitis acrius incanduit, au-
cta spirandi difficultas, cum metu suffoca-
tionis; dolentis lateris dextri puncturæ ma-
gis

gis exacerbata, sputa cruenta cum vehementissimo & molestissimo thoracis nifu projecta; accessit super hæc Joanni grave delirium, ita ut multa aliena & turpia, horrentibus adstantibus, loqueretur.

Jacuerunt tamen nihilominus hi miserrime affecti sodales per integrum adhuc diem 17. me plane inscio, salutis suæ nimium negligentes, in stabulo subfrigido, carentes omnibus fere vitæ & sanitatis præfidiis.

Nocte igitur molestissime sine ullo dulcis somni gustu consumpta, summo mane D. 18. ego demum arcerior, videoque attonitus, quam in desperato loco res ægrotorum, inprimis vero Joannis, sint collocata.

In commodius ergo & nonnihil calefactum cubiculum utrisque ocyus delatis lectoque mandatis, mox venas aperire jubeo, & ut semel experirer, quantum discriminis interesset inter venæ sectionem loco affecto proximam, & inter alteram, ab isto longe remotiorem, Joanni, quem sævissima delirii & suffocationis symptomata adhuc vehementer urgebant, e brachio dextro uncias sanguinis extraxi quemadmodum duodecim: Petro vero totidem quidem & amplius, sed e pede dextro.

Quo facto, ille prior vix duabus horis elapsis, illico ad sese rediit, liberius respirare

rare faciliusque sputa emoliri cœpit, in somnum quoque delapsus, per aliquot horas dein placide quievit, leni sudore totum corpus perspersus; nec iterata venæ sectione per omnem morbi decursum opus habuit unquam.

Petrus vero nihil plane levaminis ex venæ sectione sentiens, majoribus cordis anxietatibus & respirationis difficultatibus sese subinde affligi vehementer conquerebatur. Præscripta tum ipsi sunt varia pleuritidis alias grata & commoda remedia passim jam laudata; injectum quoque sub vesperam clystima nobis consuetum: sed omnia incassum, aucta enim sensim, non immiuta, mala, noxque insequuta molestissima, horrendis pavoribus turbata & plane exsomnia, socio illo suo eandem contra fat commodè & quiete transigente.

Meliora igitur & certiora hoc ancipiti experimento edoctus, mane D. 19. eidem venam brachii dextri incidendam curavi, eductoque ad Uncias fere decem sanguine, statim liquido patuit, quam ingens ratione effectus & utilitatis, intercedat discrimen venæ sectionem inter loco affecto proxime institutam, & inter alteram in loco a mali sede longius distito, veluti pede aut brachio opposito, celebratam.

Sancta enim fide asseverare possum, cur-

rente adhuc sanguine & nondum obligato vulnere, ægrotum jamjam tantum levaminis & commodi percepisse, ut lætus nobis fateretur, sibi ita videri, quasi grave aliquod pondus e pectore suo hætenus oppresso, subito deorsum devolutum esset. Neque vana sibi somnia finxisse, eventus affatim docuit; omnia enim ab eo die in melius mutari cœperunt, & mitigatis sensim atrocioribus symptomatis præcedentibus, ex sequuta paullo post liberaliore sputatione cocta & incruenta, liberioreque respiratione & salutarî prorsus scapularum & claviculæ dolore, conjicere haud absurde licuit, lætissimam certæ salutis spem jamjam affulxisse.

De nostra vero methodo medendi in his duobus ægrotis observata nolo studio quidquam hic addere, quia enim eadem prorsus fuit, qualem in binis præcedentibus historiis, exceptis tamen vesicatoriis, longe lateque exposuimus, tacere sane præstat, quam unum idemque ad nausæam usque repetendo crambemque decies jam coctam recoquendo, lectorum patientiam nimium & præter rem defatigare.

Verbo saltim hic monere liceat, utrumque horum ægrotorum decurso feliciter morbi spatium, perfecte judicatum fuisse, Joannem quidem die septimo, Petrum vero nono,

nono, remanente saltim in utroque levi tussicula, quæ tamen progressu temporis, infuso ex herbis pectoralibus cum lacte & melle frequentius sumto, feliciter quoque fuit expugnata.

Eum autem potissimum in finem allata hæc singularis Historia notari & memoriam reponi meretur a Medicinæ Tironibus, ut scilicet discant exinde, id quod supra jam aliquoties pro viribus inculcavi, nullo plane alio in loco, quam sedi affectæ proximo, primam venæ sectionem esse administrandam. Locis enim affectis succurrendum, non sanis adhuc & intactis: neque profecto sapiens ad incendium aliquod extinguendum, loco a flamma remotiore necessaria instrumenta parat, ignemque interea alibi impune sævire & late divagari finit; sed eo potius cum hamis, urnis & siphonibus propere festinat, ubi jam proximus ardet Ucalegon, quo fit, ut loca flammis jam correpta a præsentis exitio vindicentur; salva vero atque innocua adhuc ab imminente tuta præstentur. Quare adhuc iterum iterumque insto, urgeo atque flagito, sanguinis pleuriticorum incendium eo ipso in loco, uti fomes mali latet, potius esse restinguendum; quam alibi & e longinquo, ad delenda ignis femina frustra succurrendum. Neque de fore credi-

derim sanas mentes, quibus & veritas placeat, & monstratum sibi rectum iter & videant & sequantur.

ÆGROTUS QUINTUS.

Vir juvenis, xxvii. annorum, statura augusta, toroso & quadrato corporis habitu, cholero-sanguineus, duro victui potuique spirituofo nimium adfuetus, raro domi, semper fere ruri & in equo, D. 19. Februarii, inter equitandum asperrimo frigore perustus, in sævam subito pleuritidem incidit, acutissimo dolore dextrum thoracis latus compunctus, cum summa respirandi angustia & inani, sed anxifero, tussiendi conatu.

Quibus per noctem, ut fit, magis ingra-vescentibus, æger in his angustiiis constitutus, de salute desperare & nihil nisi suprema cogitare cœpit, vix enim ob intolerabiles prorsus cruciatus usque in auroram vitam miseram extracturus videbatur.

D. 20. igitur, me tum peregre profecto, alius aliunde accitus Medicus, qui atrocis morbi indolem aut nesciens, aut dissimulans, nec de venæ sectione, nec de aliis justis præfidiis ocys, ut decebat, applicandis, sollicitè cogitat; sed temerario prorsus consilio Essentias alexipharmacas & crocinas cum spiritibus volatilibus, ut & pul-

pulveres Bezoardicos aliquoties ingenti copia per diem sumendos præscribit ; oleum sic eheu ! camino additurus & incendium flamma stolide extincturus.

Omnia sic magis exacerbata atque pejorata facta fuisse, nemo, credo, facile negaverit, cui modo acutorum morborum & pleuritidis inprimis, fervidum & irritabile ingenium paullo penitius fuerit perspectum.

Mirum ergo non est, ægrum, robustum juvenem, succi plenum & sanguine æstuante turgidum, hætenus leviter tantum delirum, nunc furioso simillimum, electo profiliisse, in adstantes involasse, stragula discerpisse, sese equi aut canis verminosi ad instar, fæde in terra volutasse, tantosque strepitus, tumultus & clamores excitasse, ut omnes fere aufugerent, acerrimum Herculis hujus aut Rolandi furentis impetum merito haud expectaturi.

Pertinaciter nihilominus adhuc inhærebat perversæ suæ medendi sive necandi potius methodo artifex noster, pæne dixissem carnifex, nihilque prorsus flagrantibus laborantis naturæ desideriiis auscultabat, licet illa certum ipsi salutis iter monstrans, ruptis repagulis, sanguinem non solum per screatum, sed & per nares, quin & alvum adeo ipsam, subinde exturbaret.

Nec adstantium ergo iteratæ preces, nec

ipsius ægri ardentissimæ flagitationes tantum ab homine male pertinaci impetrare valuerunt, ut venam secari permetteret, nescio quod imaginarii periculi velum ignorantia suæ obtendente. Clysterem tamen sub noctem injiciendum concessit, sed ex speciebus calidis & carminativis sic dictis, cum oleis quibusdam coctis paratum, hincque pariter plus damni, quam emolumenti, infirmo importantem.

Sic misere tres integri jam dies abierant Ægroto nostro in summo vitæ discrimine constituto, & solius prævalidæ naturæ beneficio, non medici contra nitentis, ope, in hunc usque diem, servato; quum ego ex itinere redux, statim advocor D. 22. miseratus jure infaustam ægri sortem, luctuosumque cui aliena potius culpa, quam sua, destinatus videbatur, exitium.

Omnibus igitur huc usque usurpatis remediis merito repudiatis, methodoque tractandi plane improbata, aliam viam, qua certius iretur ad salutem, mihi eligendam censui. Sine mora ergo pertusa est vena brachii dextri, emissumque sanguinis ad uncias pæne xv. usque dum arteriarum ictus languescere inciperent animoque paulisper linqui cum pallore vultus, videretur ægrotus. Pulsus enim ab initio sat validus, fortis & durus largam omnino venæ sectionem

nem imperabat, accedente inprimis perquam robusto corporis juvenilis & sanguinei habitu.

Propinata tum sunt consueta nobis remedia, mixtura nempe antipleuritica, cum oxymelite, ptisana hordeacea, unguentum paregoricum inungendo calide lateri dolenti destinatum, & pauca alia supra jam commemorata.

Hinc paullo post alia plane lætiorque rerum facies, redeunte ad se ex gravi delirio, liberius respirante, sputaque sanguine tamen adhuc tincta, commodius egerente ægroto, qui sibi jam quasi renatus aut ex ignito Perilli tauro ereptus videbatur, furente intus æstu maximam partem extincto, sitique inexplebili & acerbo lateris dolore ut plurimum consopitis.

Sub vesperam dato pulvere temperante nitroso, cui nonnihil camphoræ purissimæ adjectum, immissum est enema ex solo lactis fero tepido, cum pauxillo mellis & momento Nitri depurati paratum. Unde insigni sequutum levamen una cum nocte tranquilla nec somno plane carente.

D. 23. vero omnes nostræ spes factæ fere sunt irritæ, resurgente repente morbi vi summumque suffocationis periculum minitante. Quo ipso æstus febrilis recanduit acrius, ægerque nunc situm centies

immutando, nunc floccos de stragulis legendo, nunc denique muscas in pariete venando, inani opera occupatus, haud ita multo post in apertum & horrendum delirium relabebatur, in quo illud potissimum singulare animadverti, quod lucis diei hominumque aspectus mirum quantum impatiens, caput semper solícite obvelaret, remoto vero velo, vehementius semper fureret & e lecto profiliendo præsentés in fugam conjiceret, qui ridiculus velandimos in septimum usque duravit diem, quo sensim ad sese rediit ex delirio miser hic pœnis agitatus Orestes.

Tanta itaque malorum caterva una ingruente, præsentissimumque auxilium efflagitante, mihi inter sacrum quasi saxumque stanti planeque ancipiti nullum generosius & parabilius simul remedium succurrebat, præterquam iterata venæ sectio, Clyfma enim deplorato hoc rerum statu, nec satis efficax videbatur medicina, nec vesicatorium satis tuta, tremores enim jam passim artus ægroti succussabant, unde metus haud vanus spasmorum per vesicatoria incautius adhibita, ut sæpe accidere solet, excitandorum.

Reluctantibus igitur licet cunctis, propositi tamen tenax, increbescentibus inprimis arteriarum rhythmis, venam in pede dextro

dextro aperiri jussi, sanguinisque nigri & visceri eductæ sunt uncia propemodum decem; sine notabili quidem ab initio effectu. Aliquot vero post elapsis horis, deferbuit paulatim febris incendium, delirium mitius & per intervalla tantum sæviit, liberiorque anima una cum faciliore exscreatione ex voto nostro rediit.

Perrectum itaque strenue iisdem remediis tam internis quam externis, quæ hætenus non sine successu in usum fuerant advocata. Sub vesperam vero injectum clyisma ex aqua hordei, melle, nitro & ovi vitello, unde ter blande deiecit æger, non sine insigni levamine.

Noctem sequutam male soporatum quidem habuit variisque vanis imaginibus interturbatam, stimulante subinde crebrius tussicula; tolerabilem tamen & satis facilem, modeste enim sese inter lecti fines continuit, nec situm sæpius mutavit, sed resupinus plerumque quiete jacuit, operto tamen semper pro more capite, quasi feralibus institis jamjam velatus.

D. 24. Urina mane emissæ flammea & rubicunda valde, ut hætenus, apparuit, pellicula insuper unguinosa obducta, certo indicio, intestinam sanguinis pugnam adhuc fervere, æstuantemque humorum attritum nondum pacatum esse penitus.

Delirium quidem hoc die per intervalla invaluit; sed multo levius breviusque ac ante, intercurrente semper pudore & inepte gestorum recordatione, salutari profecto omine.

Circa meridiem somni aliquantulum cepit; mox vero expergefactus, ex acuto scapularum & dorsi dolore vehementer lamentatus est, unde res ejus nunc in vado fore salubremque crisin instare haud vanus augur prædixi.

Siccis igitur fomentis locis dolentibus applicatis, fervidoque juscule avenaceo cum oleo amygdalarum dulcium recens presso in alimentum sumto, paullo post in somnum iterum delapsus, largius sudavit toto corpore madidus.

Nocte plurimum jam provecta, demum evigilavit, lætus plane deque viribus mirum quantum per somnum auctis impense sibi gratulatus: Sudori tamen copioso adhuc quasi innatans, nova lintea, & ad sitim fallendam, ptisanæ haustum poposcit.

Tumque primum ex colloquiis cum adstantibus prudenter pieque habitis sublatoque sua sponte capitis operimento, perspicue patuit, sanam mentem ipsi postliminio rediisse, exutoque velo, exutam quoque plane esse dementiam hætenus indomabilem.

D. 25. Sub auroræ exortum, sputa cocta, pingua, flava, incruenta affatim citra molestiam, profluere cœperunt; urinæ quoque tum copiose redditæ sedimentum crassum, largum, maturum & ex lateritio subalbidum nunc primum deposuerunt; unde absoluta per sudores, urinas & sputationes perfecta crisi, æger demum ex morbo tantum non letali, recuperatis pedetentim viribus, lætus assurrexit.

Adeo vero familiaris exinde factus ipsi fuit morbus hic pleuriticus, ut quotannis semel immo & bis (quod hoc ipso anno accidisse memini,) eodem graviter decumbat, remanente semper aliqua spirandi difficultate, præsertim, si currere aut in locum editiorem escendere velit. Unde ipsi prædixi, mortem ex hac ipsa pleuritide annua aliquando orituram, nisi vitam & victum subinde mutet, aliudque vitæ iter sectetur strictis sapientiæ & sanitatis regulis magis accommodatum. Quale quid etiam de quodam sacerdote 30. annorum adnotavit in Observationibus Med. Bernhard. Verzascha, qui singulis annis, verno tempore, pleuritidem quinquies passus, a sexta demum sævi morbi accessione subito raptus fuit, quod & observavit Boerhaavius toties jam laudatus, nec satis tamen laudandus.

Hæ vero sunt quinque illæ pleuritico-
rum

rum historiæ justo copiosius aut scrupulosius ideo a me hætenus recensitæ, ut Medicinæ Tirones morbi atrocis sæva initia, celeres progressus, præcipitemque finem, una cum medendi regulis & cautionibus practicis uno quasi obtutu accurate perdiscant. Agitur enim de vita & salute, cui nisi caute & diligenter consulatur, confestim amissa & extincta erit.

Restant nunc aliæ quinque selectæ ex quamplurimis, his mox subjungendæ, in quibus strictim enarrandis ita versabor, ut nec de obscura brevitate, nec de verbosa rursus loquacitate Lectores ullam justam habeant conquerendi causam.

ÆGROTUS SEXTUS.

Anni proxime elapsi *MDCCXXXVIII.* finis, & præsentis, quo nunc vivimus, *MDCCXXXIX.* initium, propter cœli nimium inconstantis & nunc per curta intervalla rigide algentis & nivosi, nunc vero hiemis modestia, subito iterum blande tepentis & nimborum, varium & mutabile ingenium, in perniciem generis humani data quasi opera, conspiciasse videbantur: Ea enim tempestate non solum tetra cohors diversarum febrium, v.g. intermittentium epidemicarum, anomalarum, catarrhalium, malignarum, exanthematicarum, petechizantium, erysipelacearum & con-

continuarum &c. terris his nostris fœde incubuit; sed &, ne quid malis deesset, violentæ quoque atque terribiles impune grafatæ sunt insuper pleuritides, ut non plures solum vegeti & athletici habitus in anceps vitæ discrimen miserabiliter adducerentur; sed & multi ex his subita ferocis morbi vi indomabili eo ocyssime raperentur, quo eundum proh dolor! omnibus, & unde tamen negant omnes redire quenquam. Ex quibus nunc singulares quinque casus DEI præpotentis auxilio, meaque levi opera servatorum & adhuc superstitum, bona cum Lectoris, ut spes est, venia studiose enarrare placet, omissis consulto longe pluribus, in quibus consueto naturæ constantis ordine servato, insoliti aut singularis nihil occurrebat.

Illustris Dynastæ famulus, Juvenis xxv. Annorum, temperiei phlegmatico-sanguineæ, carnosæ spongiosæque corporis habitus, pectore amplo & breviori collo, D. 11. Decembr. dicti Anni cio io cc xxxviii. sub cœlo adstricto gelu horrido, diu multumque exercitatus, & ad sudorem usque æstuans, acuta pleuritide dextrum latus subito infestatur: invalescentibus unâ per insequutam noctem molestissime quidem vigilatam, sævis symptomatibus cunctis, dirissimum hunc morbum alias comitari consuetis.

D. 12. & 13. Neglectus plane jacuit æger, nihilque actum aut propinatum, præter infusa quædam calida ex plantis pectoralibus, in fitis intensæ, cruciatusque thoracis medelam, sodalium & muliercularum consilio, parata, sed inani prorsus nihilque profuturo conatu.

D. 14. Insurgentibus subito mali suffocationem minitantis viribus, chirurgus tandem accitus, qui ultra emplastra olidaque unguenta nimis altum sapiens, ac falcem suam, five potius novaculam, frequentius in alienam medicorum messem temere immittens, e cubito sinistro sanguinem mittit, sed nec congruo proprie loco, nec sat justa quantitate, extractis quippe vix septem Unciis, unde, ut conjicere est, nec ullum angorum lenimentum exinde sequutum, febrisque non tam tenuata aut levata, quam potius magis adaucta fuit, imprimis quum ingereret simul larga quidem manu, sed parca sapientia, Essentias calidas diaphoreticas & pectorales cum spiritibus volatilibus. Lætum ergo mirabilis medicationis eventum frustra sic expectando

D. 15. sine omni allata ope alia temere consumtus est, adauctis licet subinde per horas æstu febrili, lancinatione laterali, difficultate spirandi, screatu sanguineo aliisque id genus malis catervatim ingruentibus.

Quæ

Quæ quum per noctem intempestam plurimum adhuc incrementi caperent, ex confociatis sibi asthma spastico, feroci delirio, tremore artuum, gelido sudore persperforum, aliisque ejusmodi funestis symptomatis, actum fere ac conclamatum fuit de miserrima juvenis afflictissimi vita.

D. 16. Eadem adhuc omnia : asthma, delirium, ardua cum lamentabili ejulatu peracta respiratio, frigusque membrorum nondum sese remiserant. Tum advocatus ego, attonitus tanto miserarum turbine rerum, auctor suaforque statim fui, ut in brachio dextro calidis pannis laneis prius bene perfricato, vena feriretur, sanguinisque prolicerentur uncia propemodum duodecim.

Quo facto meliuscule habuit æger liberiusque respiravit & resipuit. Sanguis vero vase exceptus, albicantis sevi ad instar tenax, solidus atque compactus, more pleuriticorum consuetus.

Propinatis interioris & exterioris consuetis nobis hoc in morbi genere remediis, Naturæ providentiæ commissum interea sanationis negotium.

Advesperascente die, exquisitus scapulæ & claviculæ dextræ dolor subito obortus ægroto lamentationes expressit, nobis vero gaudia & gratulationes, eo ipso enim spes salutis inchoare licebat.

Nox

Nox tamen insequuta, molesta, difficilis & infomnis cum anxietate summa, spuitis denuo suppressis, & iterato suffocationis periculo.

Tum vero ab injecto clysmate antiphlogino ex hordeo, melle & nitro siluerunt mox sæva ista symptomata omnia, ventre multa liquida & flatuosa cum insigni levamine bis deponente.

D. 17. Hæc vix repressa recrudere cuncta: anxietas, inquietudo perpetua, æstus flagrans, sitis arida, excretio difficillima, pulsus durus, frequens, ferratus, inæqualis, urina flammea, limpida, cruda, omni sedimento cassa, aliaque nonnulla indicia suspecta fidem nobis abunde fecerunt, difficilem admodum ambiguamque jam-jam crisin instare, dies enimolvebatur septimus.

Ingesta igitur affatim ptisana calida cum oxymelle, item & per vices infusum Theiforme ex plantis diaphoreticis & pectoralibus, unde siti extincta, sævisque illis symptomatis consopitis, blandus sudor per totum corpus diffundi cœpit, singulari cum ægroti levamento.

Vesperis injectum iterum enema supra laudatum ad ventrem distentum flatibus nonnihil emolliendum: quo noctem expertus est præcedentibus longe pacatiorem levique

levique per intervalla somno amœne distinctam.

D. 18. Nihil magnopere doluit, præterquam scapulas, claviculas & dorsum. Mens sibi pulchre constitit; pulsus debilis quidem & languidus; ad exactam tamen rhythmorum normam concinne compositus; Sitis exaruit. Ipseque sub prandium humanioris aliquid cibi sumsit cum appetentia, ita ut nunc omnia in melius procedere viderentur.

Vesperī alvus nihil sollicitata, bis sua sponte copiose deiecit, cum singulari emolumento. Unde noctem dulci altoque somno obrutus, jucundissime transegit, largo interim sudore tepido totum corpus salutariter perfusus.

D. 19. demum perfecta crisis læte affulfit, sudoribusque perpetim fluentibus, sputis pinguibus, coctis, flavis, magna copia prodeuntibus, & urinis nunc primum turbidis copiosumque sedimentum ex lateritio, rufoque albidum præcipitantibus, morbus hic ancipitis aleæ ex ægroti voto speque nostra, tandem auspicato solutus fuit.

ÆGROTUS SEPTIMUS.

Historiam nunc describere adgredior acribus initiis agitatam, mira casuum varietate

rietate in decursu ambiguum, lenta temporis longinquitate suspectam, non ignobili medentis audacia notabilem, & læto tandem exitu finitam. Quam in gratiam Lectoris in compendium missurus, summa tantum rerum fastigia persequar, quidque singulis diebus actum aut observatum, circumcisa quidem, ast perspicua tamen, brevitate candidè exponam.

Miles igitur præfidiarius, speciosus & supra vulgarem hominum mensuram procerus XXI. annorum Juvenis, temperamenti cholerico-sanguinei, nullis antea morbis obnoxius, post diu ætas sub gelidissimo cœlo noctu excubias, d. 21. Decembr. atrocissima pleuritide in sinistro pectoris latere fixa subito corripitur, subsequutis confestim horrore, tremore, æstu, respiratione intercepta, sputis cruentis, & ne quid malis deesset, pernicioso quoque fluxu alvino fordido.

Jacuit nihilominus inter has ærumnas, nullo accito, ut decebat, auxilio, usque ad d. 25. animæ aut magnæ, aut vilis potius, nimium profecto prodigus.

Tum vero ingravescentibus simul supra modum sævis symptomatis, Chirurgus castrensis in subsidium demum advocatus, qui venam ipsi secuit in brachio dextro, perperam omnino, nulloque cum effectu.

Nec

Nec profuerunt quidquam, quæ idem ipsi affatim præbuit decoctum pectorale Augustanum aliaque bechica etiam validiora & maiorem potius æstus inducentia, quam sedantia præsentem. Morbus enim pertinax nihil plane auscultavit, quin potius indies peior & atrocior factus, adeo usque demum invaluit, ut

D. 28. ægrotus animam efflaturus videretur. Haud enim nisi cum stridente ejulatu & sævissimo afflicti lateris dolore inspirare amplius poterat, febris simul aderat acutissima, lingua cum virore pallida, arida, fissa, urina flammea, limpida, cruda, sine sedimento, facies rubicunda, tumida, oculi prominentes, feroces, inquieti, pulsus durus, frequens, turbatus, inæqualis, alvus fluxa adhuc, abdomen retrotractum, pectus contra prominulum, hæc omnia conjunctim sumpta tristem nobis catastrophæ merito denunciatura videbantur.

Tum ego primum accitus, hoc ipso, quod sane mirum, die, die inquam octavo, e vena brachii sinistri jussu meo, sine mora pertusa, sanguinis viscerum lardoque tenaci velut obducti detraxi uncias propemodum duodecim; durissimo partim urgentis necessitatis telo eo compulsus; partim vero illustri Hippocratis intimi Naturæ sodalis, prælucente exemplo invitatus, atque hinc

audentior factus, quippe qui Anaxioni itidem pleuritico jam pæne morituro, octava pariter die venam quoque pertudit lætabili cum successu, ceu ipse pluribus enarrat Lib. III. de Morbis Epidem. ubi diligenter legi & conferri meretur in Commentario Galenus & Interpres inter recentiores optimus, Franciscus Vallesius.

Succurrebat quoque tum ancipiti mihi perquam commode sequens Celsi egregius plane locus e Lib. II. cap. 10. bona cum Lectoris, ut spes est, venia, infra adscribendus: *Si nullum tamen appareat aliud auxilium, periturusque sit, qui laborat, nisi temeraria quoque via fuerit adjutus, in hoc statu boni Medici est ostendere, quam nulla spes sine sanguinis detractiōe sit; faterique, quantus in hac ipsa re metus sit: & tum demum, si exigatur, sanguinem mittere. De quo dubitare in ejusmodi re non oportet: Satius est enim anceps auxilium experiri, quam nullum.* Hactenus quidem eloquentissimus Medicorum Tullius.

Neque sane nos susceptæ operæ aut audaculi consilii exinde pœnituit. Mitescere enim tum post venæ sectionem visa sunt omnia; ibat respiratio longe liberius, nec amplius ilia duxit ægrotus, quoties inspiraret.

Præscripsi tum pro usu interno mixturam

ram consuetam, pro externo vero Lini-
mentum paregoricum patientibus locis ca-
lide applicandum, cum successu. Pome-
ridie æger de utriusque scapulæ & clavicu-
læ dolore intolerabili conqueri vehemen-
tius cœpit, unde bonas spes concepi me-
rito.

Vesperī injectum est clyisma ex aqua
hordei, melle atque nitro paratum, unde
bis dejecit alvus cum allevatione.

Sed adulta jam plurimum nocte, omnia
in pejus ruebant, & æger cita suffocatio-
ne periturus videbatur, ideo rapta præci-
piti occasione, summo mane, D. 29. atque
sic die adeo nono ineunte, quod notatu
fane dignissimum, tertium ipsi vena secta
fuit in pede sinistro, unciaque sanguinis
nigricantis emissæ sunt quemadmodum sex
aut septem.

Igitur mitigatis exinde mirum in mo-
dum diris symptomatis, quies tum inse-
quuta placida cum respiratione liberiore.
Urina tamen adhuc perpallida, tenuis &
cruda nihil cocti aut salutaris signi osten-
debat.

Attamen tota illa die moriturus videba-
tur miserrimus Juvenis: jacebat quippe
supinus omnibus quasi membris resolutus,
cum oculis torvis, semiclausis, facie pallore
lurido decolorata, pulsu tremulo, inæquali,

formicante, respiratione difficillima, tussendi que facultate intercepta, nec non sudoribus colliquescentibus, tractuosis & cadaverosis in collo, pectore, coxis, fronte & alibi passim hærentibus.

Sed diem molestissimum excepit nox multo adhuc molestior, superveniente prioribus malis nondum plane pacatis, præter expectationem, feroci adeo delirio. Multa ergo aliena turpiaque loquutus æger subito e lecto profiliebat, foresque petiturus abitum parare videbatur. Adstantium vero vi, minis atque precibus retropulsus, atque lecto compositus, tandem sibi clyisma refrigeratorium injici ægre passus est: unde aliquot horis interjectis, auroram versus, lenis successit quies & paullo sanior mens, levi tantum per intervalla recurrente delirio.

D. 30. vero cubabat immobilis, membris quasi fractis, oculis lacrymosis & tristibus, pulsu exili, debili, tremulo, rejectis sæpius impudenter stragulis operimentisque corpori impositis, urina semper adhuc liquida, cruda, flammea, absque subsidentia; accedente insuper novo sinistri ominis symptomate, ut quoties spiritum duceret, toties quoque toto corpore intremisceret, horrendo prorsus aspectu.

Successit nihilominus nox præter spem lætior,

lætior, somnus placidus, respiratio humanior faciliorque, dolore interim ad scapulas adhuc persistente perquam sensibili.

D. 31. Animus viresque sensim rediere; facies florida sanique fere coloris; pulsus sat validus, æqualis, rhythmici tenax: apyrexia, excretio cum levamine, multa cocta tussi rejecta, urina naturali proxima.

Nox tamen infomnis prorsus, sævisque doloribus per dorsum potissimum discurrentibus magnopere inquietata.

Laborabat jam in fine annus, non morbus, quippe qui longius protractus D. 1. Januar. Ann. ciciocccxxxix. novos ægroto misero attulit languores atque angores, nobis vero novas sollicitudines.

Facies namque austere rubra, & præ-tumida, pulsus debilis, tremulus, inæqualis, calor corporis ad tactum urens, urina liquida, aliquanto flammea sine ulla hypostasi, sputatio intercepta cum inani tussiendo cupidine, recubitus ægroti in dextrum tantummodo latus, dolente vehementer altero, aliaque id genus scæva signa novas subinde excitari Tragedias prænunciabant.

Pugnatum ergo strenue contra novas hæc dolosi hostis insidias consuetis nostris machinis, tam intrinsecus, quam exterius, præscriptumque insuper eclegma pectorale

unguentumque anodynum, illud quidem ad excreatum difficilem promovendum, hoc vero ad acerrimos dorſi dolores mitigandos.

Inde eventu votis respondente, nox inſequuta ſatis quieta & commoda, tuſſi tamen quandoque interrupta, ſed ſalutari, ſputis quippe coctis multis per eam ſine moleſtia rejectis.

D. 2. Integrum diem duxit æger ſine querimonia; dolores per dorſum interdum, ſed tolerabiles, cibum modicum appetiit cum voluptate; urina pallida naturali proxima, pulſus concinne ſibi conſtans; placidus per meridiem ſomnus, febrisque una conſopita.

Die haud pejor nox ſubſequuta; ſomnus dulcis & commodus, exſecratio copioſa ſine moleſtia; urina citrina ſanæ proxima, ſudatio larga per totum corpus æqualis.

D. 3. Firma & conſtans ſalus rediit ægro, nobis ſuperati periculi fiducia. Oculi tum ipſi vividi vegetique, facies ſui coloris, appetitus bonus & naturalis, urina ſana, alvus ſua ſponte mota, facultas denique ſeſe elevandi & ſedendi.

D. 4. demum ſalutari criſi perfecte abſoluta, nunc primum orthoſtadius factus, relicto in viſo lecto, ambulare & ex uno cubi-

cubiculo in alterum lento quamvis & testudineo gradu, prorepere quasi cœpit, sicque demum refocillato liberalius corpore emaciato, sensim sensimque cum sanitate in gratiam rediit plenissimam.

Habes sic mi Lector, mirabilem rarissimi casus historiam in usum medentium & ægrotorum solatium, summa fide a me hic perscriptam. In qua illud adhuc inprimis notari bene meretur, quod per omnem morbi atrocis decursum nunquam subsederunt urinæ, unde nunc facile patebit vera ratio artis peritis, cur justo longius protractus fuerit pertinax hic morbus, quidque crises salutares tam frequenter turbaverit & ambiguas difficilesque plane reddiderit.

Sciolo vero censori, si quis tamen futurus, qui nobis forte grandem ideo dicam scripserit, quod sanguinem octavo, quin & nono adeo die, necessitate urgentissimamiserimus, illud saltem aureolum Corn. Celsi dictum e Lib. III, cap. 9. ridentes occinimus: *Sæpe quos ratio non restituit, temeritas adjuvat.*

ÆGROTUS OCTAVUS.

Haud mitiora fere fata habuit centurionis famulus, juvenis quadrato & toroso corpore, temperamenti sanguineo-chole-

rici, natus annos XXIII. statura inter longam depressamque media; qui sæviente adhuc acerrimo gelu, D. 8. Januar. subito pleuriticus factus, incumbente repente in dextrum potissimum thoracis latus dolore longe acerbissimo.

Mox igitur per chirurgum castrensem, ex solenni consuetudine militari, primo in consilium advocatum, sanguinis quidem facta fuit detractio; sed nec convenienti proprie loco, nec iusta satis quantitate: e vena enim pedis dextri pertusa unciae cruoris emissæ sunt sex tantummodo septemve, in corpore tamen, quod jure mireris, plethorico & succis pleno.

Cunctis ergo potius exacerbatis, quam mitigatis, accedente cumprimis perversa & tonsoria medendi methodo, qua propinata sunt temere ægroto jam æstuant Li-
quor Cornu Cervi succinatus, Essentia Pimpinellæ, Succini, spiritus salis Ammoniæ Anisatus, aliaque hoc genus calidissimæ naturæ remedia, nocteque hinc ad internecionem fere molestissima succedente, summo mane.

D. 9. invitatus ego, ægroto inter summas respirandi difficultates constituto & de salute fere penitus desperaturo, e brachio dextro inciso sanguinis statim misi uncias plusquam duodecim, crusta alba, tenaci &
trans-

transversum digitum crassa superficiem obductas, licet stillatim potius, quam cursim per intervalla extrusas, quod contra illustrem Sydenhamum potissimum notandum.

Illico igitur melius sese habuit æger, redeunte mox liberiore spirandi facultate, pulsu æquali & acuto lateris dolore nonnihil obtusiore.

Quæ bona adaucta magis postea fuerunt immutata prorsus medendi methodo, calidæque & violentæ nimis substituta tutius nostra anticaustica, blanda & naturali superius jam aliquoties commendata.

Ab injecto ergo circa vesperam consueto nobis clysmate, æger placide per noctem obdormivit, dolor lateris plurimum se remisit, respiratioque longe fuit expeditior, cum pulsu æquali & ad rhythmos naturales composito.

D. 10. Contra æstus magis incanduit, pulsus justo frequentius & inconstantius micuit, respiratio fuit afflictissima, urinaque miæta est flammea liquida, inani stimulo guttatim saltim cum exquisito dolore sæpius reddita.

Deflexo ergo in Vesperam die, ingra-vescentibus adhuc magis hinc inde sævis istis symptomatis, meo jussu, vena iterum secta fuit in pede dextro, cruorisque cru-
sta

ita quidem glutinosa, sed tenuiore multo, ac antea, & flava magis, quam albida, obrecti missæ sunt uncia octo præter propter aut novem, exoptato cum successu statim subsequuto.

Paullo post immissa leni & subfrigida lotione alvus iterum ducta justo adstrictior ventosiorque nobis visa. Unde nox successit commoda, bene soporata, nullisque plane pavoribus aut inquietudinibus interturbata, ingenti cum levamine.

D. II. igitur meliusculus esse cœpit, lecto paulisper exsurrexit, modicumque cibi levis fumsit in prandio cum appetitu fere naturali; spe tamen irrita.

Namque pomeridie pulsus justo frequentius increbuit, ardores febriles recaluerunt, cum anhelitu laborioso, tussien-
dique crebro quidem, sed inani, conatu.

Perreximus ergo strenue consuetis nostris remediis antipleuriticis, Mistura, ptisana hordeacea cum oxymelite & nitro, itemque Linimento anodyno, lateribus consolandis destinato.

Nox tamen inter acerrimos dolores & insustentabiles fere anxietates misere consumpta: eadem ipsa præcordia intumescere cumque sterni inæqualiter elevari visa, pessimo profecto omine; nisi meliores spes nobis
mox

mox iniecissent dolores ad scapulas usque pertingentes sensimque incrementes.

Injectus ergo commodum clyster sperato successu non caruit, symptomatumque indomitam hæcenus sævitiam maximam partem pacavit.

D. 12. In melius res processura videbatur, ægroto promptius respirante, sat tranquillo, cibique quid cum appetentia manducante.

Sed inani saltim imaginatione delusis alia mox tristior rerum facies nobis sese pandebat circa meridiem. Tum enim omnia simul exacerbata vehementissime; pulsus durus, frequens, ferratus, inæqualis; Sputa multa spumosa cruore mista, urina flammea, cruda, rodens, facies rubicunda, tumida, cum oculis ardentibus, efferis & extantibus, arteriisque in collo atque temporibus sine intermissu pulsantibus. Accedebat triste & morosum in solo dorso cubandi desiderium, quia in neutrum sese latus inclinare poterat ægrotus, nisi summo cum labore, lamentabili ejulatu & præsentissimo suffocationis metu.

Successit tamen eo ipso die diarrhoea levis, unde ter alvus modice fusa, salutari cum omine, quia dies agebatur quintus, h. e. criticus & decretorius, quo hoc spontaneum erumpebat ventris profluvium.

Nihi-

Nihilominus nox præter spem inquietior, respiratio difficilior, facultasque sputa egerendi constrictior, quibus accessit novum pejusque adhuc symptoma, dolor nempe lateris dextri nunc & subito in finistrum mutuo contactu propagatus, intolerabili fere cum ægroti cruciatu.

D. 13. Eadem adhuc illætabilis rerum facies; urinæ tamen nunc primum turbatæ & sedimento lateritio prægraves, alvusque quinquies copiose soluta secundam commodamque instare crisin pollicebantur.

Nec falsum fuit augurium, nocte succedente perquam quieta, suavissimoque somno exsucca ægroti membra placide permulcente.

D. 14. Omnia adhuc longe meliora: Sputa, matura, cocta, flava, nullo amplius sanguine tincta, respiratio facilis & expedita, totum corpus blando tepidoque sudore æqualiter madidum, pulsus sibi constans, urina turbida, crassa subsidentia lateritia deponens, lingua melior, flexilior, humidior, aliquantum tamen adhuc subviridis. Præfusus quoque & cœnatus nonnihil æger cum voluptate.

Nox vero tanto calamitosior omnique orba somno præter spem successit.

D. 15. Acrius adhuc insurgebat tetra vis morbi, dolores laterales tum plus exasperati,

sperati, respiratio fracta & suspiriosa, pulsus frequens, turbatus, inæqualis, vires prorsus dejectæ, urinæ mane emissæ turbidæ adhuc, crassæ & rubræ. Clysma meridie injectum pauca egeffit liquida & spumosa absque allevamento. Spes hinc salutis dubia & exigua.

Nox tamen præter opinionem satis comoda, nec levis somni plane expers.

D. 16. Mane, mediocriter; urinæ eadem, quales supra, sudor tamen calidus per omne corpus æqualiter diffusus. Hinc diem sat commode egit æger, silentibus per longa intervalla laterum doloribus jamjam obtusioribus, pransusque nonnihil cum appetentia.

Nox iterum inquietior & gravior: recruderunt enim dolores laterales vix consopiti, excreatione cum summis spiritus angustiis intercepta.

D. 17. Paulo lætior rerum facies, urina adhuc turbida & rubra, sed nunc primum cum copioso sedimento albo & lævi reddita: bis quoque sternutavit æger, bono perfecto indicio, sanitatem jam in propinquo esse.

Nox diei compar, tranquilla nempe suavique somno læta, quamvis turbato sæpius per tussiculam, multa tamen sputa pingua & cocta facili negotio egerentem.

D. 18.

D. 18. Eadem adhuc omnia, urina vero tum primum clara, liquida & rubella sine omni hypostasi: Sudatio hoc die larga, tepida, roscida, toto corpore æqualiter defusa. Nox exinde placida & sine querimonia.

D. 19. Omnia in melius procedebant: Multus per diem & facilis scretus, sputa cocta, flava, pingua copiose ore rejecta, urina optima cum crasso sedimento nonnihil albicante: nulli amplius dolores laterales, nullus æstus, tanto major vero cibi capiendi cupiditas, tanto impensius corporis reficiendi desiderium.

Nox hinc placidissima sequuta, somno alto & naturali ægrotum ad auroram usque suaviter obruente, tum enim primum expergefactus, copiosa sputa concocta facili excreatu rejecit.

D. 20. demum orthostadius factus, perfecte judicatus est noster redivivus quasi mortuus, urina citrina & naturali simili prodeunte. Unde viribus indies læte succrescentibus, brevi post facilis ad bonam valetudinem factus fuit recursus.

ÆGROTUS NONUS.

Vector, ætatis XXXIII. annorum, temperamenti sanguineo-melancholici, habitu
cor-

corporis macilento, statura & robore mediocri, antea jam pleuritidem bis terve per vitam passus, D. 15. April. in idem atrox malum iterum ex improvise incidit, obortis una exquisito lateris dextri dolore, pungente, flagrantissimo æstu, anhelatione laboriosa & suspiriosa, sputis cruore mistis, pulsu duro celerique & urina liquida flammeaque &c. Prima mox sanguinis missio, me quidem absente & inconsulto, in pede perperam administrata, sperato successu caruit, adauctis potius per noctem prorsus insomnem diris malis, quam levatis, aut tenuatis.

D. 16. igitur meo arbitrato, altera venæsectione, e brachio dextro detractæ sunt unciaë quemadmodum decem, lætiore multum eventu. Melius enim statim habere coepit æger, dolor acutus sese sensim remittit, respiratio successit liberior, alvusque sua sponte liquata fuit.

Sanguis vero vase collectus duri hepatis ad instar compactus, sero copioso sub flavo innatabat, sed absque consueta illa pleuriticorum crusta, aut tunica subalbid a lardo tenaci persimili, pessimo profecto omine, si credere quidem fas sit summo cetera Viro Baglivo, de quo supra.

D. 17. 18. & 19. Morbo sat commode & ex ordine decurrente, æger large suda-

vit & extussiit facile & copiose; frequentius per hos dies in usum adhibita Mistura nostra consueta antipleuritica cum oxymelle simplici parata. Noctes quoque egit faciles & jucundas.

D. 20. Sanguis affatim fluxit e nare dextra, saluberrimo, ut videbatur, omine; doluerunt quoque non nihil scapulæ, in spem pariter lætissimam. Sed insequuta mox respiratio adeo usque difficilis & laboriosa, ut de Vita Miseri timeremus; æstus quoque tum recanduit febrilis, & omnia subito in pejus relapsa videbantur, tussi imprimis invalescente ferocissima & tantum non spastici quid minitante.

Quam ad compescendam, sputationemque nonnihil adminiculandam, præscriptum tum fuit Linctus noster pectoralis supra jam aliquoties laudatus, singulari cum delinimento; fomenta quoque & unguenta adhibita lateribus laborantibus, fausto pariter cum successu.

In melius enim revoluta omnia pomeridie, liberius longe meante anima, sputis multis subcrassis, sanguine tamen non nihil adhuc tinctis, facile rejectis, alvoque aliquoties sua sponte cum levamine fusa; Urina tamen hoc die copiose reddita, pallidior quidem fuit; haud tamen adhuc satis cocta, aut salutaris sedimento foeta.

Læta die haud tristior nox suavem facilemque somnum attulit, acrioribus licet tussis stimulis subinde interpellatum.

Denique per D. 21. 22. 23. 24. & 25. Certiora adpropinquantis salutis comparuerunt indicia, redeunte post longa fastidia cibi cupiditate, libera surgendi & ambulandi facultate, somno pleno & alto, urina demum citrina & sanæ proxima.

Tussis quoque hætenus domari nescia, conquievit tandem ad calidam sorbitionem infusi nostri ex plantis pectoralibus & anodynis superius descripti, frequentius per diem cum melle puro haustam.

Sicque relictis sensim viribus, perfectæ demum sanitati redditus fuit afflictissimus hætenus Ægrotus.

Huic per omnem morbi decursum alvus semper respondit; urinæ tamen, quod notandum, subsederunt nunquam. Missus vero sanguis consuetam illam pleuriticorum tunicam albidam exhibuit nullam, & tamen, quod mirum, servatus fuit per DEI gratiam pleuriticus.

ÆGROTUS DECIMUS.

Musicus, fidibus juxta & tibiis scite canere edoctus, xxviii. annorum, chole-rico-sanguineus, corpore agili, statura

exili, D. 15. Maji, quod mirum, subita pleuritide vehementer affligitur, cum æstu præternaturali, cephalalgia intolerabili, urgentissimis præcordiorum anxietatibus, acutoque & lancinante dolore in utrumque thoracis latus gravissime incumbente; urina insuper crassa, e fusco rubra, subpingui, parce emissâ.

Successit mox tussis ferina quasi cum sputis vitelli ovorum ad instar flavis, spissis & tenacibus, tanta quidem copia continuo projectis, ut fœda colluvie circa lectum natarent omnia, nosque hinc timeremus merito.

Sic jacuit miser, nocte molestissime transacta, ita ut mortivicius videretur.

D. 16. Expectavit adhuc nimium sui securus, temere quippe persuasus, per pectoralia remedia interim adhibita, malum quasi in herba suffocari posse; ast incassum plane.

D. 17. Rogatus denique accessi, statimque in pede venam secari imperavi, quia nempe nihil sanguinei sputi excreabatur, dolorque in utroque latere fixus hærebat. Sanguis ad uncias fere duodecim missus summe inflammatus apparuit, cum spissa crusta albida consueta. Paulo post mansuescere omnia visa: rediit tamen circa vesperam æstus, cephalalgia atrocior, spirandi facultas

tas angustior, cum acriore laterum dolore.

Quare præscripta potio consueta cum Oxymelite; injectum quoque clyisma usitatum cum optabili eventu. Nox hinc fatis quieta, tussi tamen aliquoties interturbata.

D. 18. Ingraveſcentibus malis, ſcreatu cum ſumma pectoris oppreſſione nonnihil intercepto, propinatus Linctus pectoralis ad mentem Sydenhami paratus, in uſum ſimul vocatis pulveribus temperantibus cum floribus ſulphuris, & Linimento anodyno lateribus affectis crebro affricando.

Nox poſt hæc paullo quidem melior; ſed infanus capitis dolor ſubto per mediam noctem invaleſcens ſuaviſſimum excuſſit ſonnum, vigilasque induxit moleſtiſſimas.

D. 19. Die ſcil. quinto & critico primario, mane, ſanguis læta ſcaturigine bis large fluxit e nari bus, levato mox tenuatoque peſtifero capitis dolore.

Succeſſit confeſtim ſenſibilis ſcapularum dolor, unde ſalutare præſagium factum. Alvus quoque eodem die ſua ſponte copioſe aliquoties ſoluta eſt.

Suavis porro somnus arcte complexus misellum viribus defectum; Rebellis quoque hætenus tussis jam mitior facta, & excreatio rarior. Hinc perreximus iisdem adhuc remediis, addito saltim per vices infuso nostro Theiformi ex herbis pectoralibus composito, cum melle subcalide hauriendo.

D. 20. Nocte placidissime transacta, de lecto & leto quasi assurrexit noster, & Orthostadius factus, ambulare nonnihil & legere jucundas fabulas cœpit, cibosque simul hætenus mirum quantum fastiditos appetiit avide & cum voluptate.

D. 21. Nocte igitur alte dormiendo largiterque per totum corpus sudando, commodissime transmissa, perfecte demum judicatus est, prodeuntibus sub auroram urinis copiosis, liquidis & sanis proximis.

Restitit tamen sola adhuc tussis justo contumacior & mane inprimis acribus admodum stimulis molesta. Hinc suasi, ut subrefectis refotisque subinde viribus, sequenti Mense Junio, per 14. dies, aquæ minerales Selteranæ cum lacte caprino permixtæ observato stricte debito simul regimine, combiberentur. Quo facto tussis ista cedere hætenus nescia sensim plane siluit, ægerque exinde plene convaluit.

Hic

Hic mox ab initio sputa purulenta copiosissime rejecit, quod alias letale, si quid credendum Medicorum Libris.

Huic per totum morbi decursum urinæ nec subsidebant, nec conturbabantur; sed semper limpida, liquidæ & flammææ permanebant, succedente nihilominus salutari & perfectâ crisi die septimo.

Videtur denique huic & opportuna sanguinis missio & larga præsertim narium hæmorrhagia salutis fuisse.

Hæ vero sunt x. illæ singulares pleuriticorum Historiæ ex quam plurimis aliis studiose a me selectæ ideo, ut subdolum & varium pleuritidis ingenium luculentius exinde patefceret, & philiatri hinc addiscerent sedulo, quid in hoc formidoloso & insidioso morbo compescendo fugiendum & faciendum, imitandum, aut omittendum. Multa quidem præterea exempla similia hic potuissent proferri: sed jure veritus sum, ne, si in enarrandis historiis diutius moratus fuisssem, aut oblitus fuisse propositi viderer, aut crimen loquacitatis incurrerem, quare hæc jam sufficiant animo sagaci & veritatis cupido.

Finio lætus, DEO summo atque unico

artis salutaris repertori vitæque largitori supplicans humillime velit jubeat clementissime, ut hæc qualiacunque a me candide perscripta pertineant potissimum ad Sanctissimi sui Nominis gloriam, Medicorum utilitatem & certissimam denique multorum Ægrotorum salutem.

Ita fiet, spero, ut nec me pœniteat scripsisse, nec Lectores emissee & legissee. Nihil enim nimium chare emitur, quod generi humano aliqua prodessee possit.

ADDITAMENTUM

AD

HISTORIAM

ÆGROTI SEPTIMI

SUPERIUS PROPOSITAM

pag. 105.

Idem Miles ostensionalis (ut cum Lampri-
dio ita loqui liceat,) D. 1. Mart. Anni hu-
jus cio io ccxl. ob diuturnam nimis rigidæ
hiemis immodestiam, in fastis aliquando
merito memorandi, asperrimo frigore ni-
viumque largarum perpetuo casu per no-
ctem verberatus, eodem sinistro latere
pleuritide quasi anniversaria & periodica
subito opprimitur, insurgentibus mox una
febre acuta cum intolerandis lateris dolori-
bus, tussi pertinaci, sputisque cruentis.

D. 2. statim ipsi priore periculo jam
cautiori facto, vena sinistri brachii secta fuit,
sanguinisque per lenta effugia sensim ela-
psi detractæ sunt uncia propemodum quin-
decim, usque dum in levem animi defe-
ctionem incideret ægrotus.

Sanguis vero emissus ubi refrixit,

H 5

coiit

coiit quidem in crassum quasi hepar; consuetæ tamen tunicæ albicantis ostendebat nihil in superficie, quia recens nempe adhuc erat malum, humaniorque paullo leniorque inflammatio.

Quo factò, mox rediit liberior anima, deferbuit æstus & meliusculus esse cœpit ægrotus.

Propinata tum sunt Mistura nostra antipleuritica, item ptisana hordeacea cum melle, pro usu interno; pro externo vero unguentum mitigatorium & anodynum. Successit tamen nox præter spem, parum quieta, brevissimoque & quasi intervallato somno perquam incommoda.

D. 3. Spiritus angustior, & per diuturniores animæ obluētantis moras adhuc longe molestior: frequentior tussendi cupiditas, sputaque sanguineis striis coloratiora.

Perreētum itaque sedulo iisdem remediis modo laudatis, tam intrinsecus, quam exterius.

Sub Vesperam quoque, quum dolores exasperarentur, injectum est clystma nobis usitatum, ex ptisana hordei, melle & nitro; unde alvus bis largiter fusa ægroto insigne attulit levamen, noctemque reddidit longe tranquillior.

D. 4. inde omnia mitiora, dolore nimirum in latere sinistro antea fixo, nunc vago, & per

& per dorsum scapulasque salutariter distributo. Hinc factum lætum præsagium de Capitali periculo feliciter jam devitato.

Inprimis quum & urina limpida hætenus flammeaque, lateritia nunc & cum crasso & albicante sedimento redderetur, spiritusque ipsi ægro simul ex natura fere flueret, ita ut vix ullam ejus hæsitacionem aut moram persentisceret.

Nox hinc lætior, nec suavis somni plane exfors, licet tussicula frequentiore nonnihil interpellata.

D. 5. Eadem adhuc omnia; nisi quod asperior & pertinacior tussis invalesceret; quæ tamen mox consenuit propinato affatim consueto nostro Eclegmate pectorali; quo ipso & sputa pingua, rotunda, flava & decoctiora prodire cœperunt, maximo ægroti cum allevamento.

D. 6. Eadem læta rerum facies firmiorque propinquæ jam salutis spes; urina hac die citrina, tenui sanæque proxima.

D. 7. Hinc largissima sudatione æqualiter facta, sputis coctis & copiosis citra molestiam rejectis, urinisque sanis ubertim exoneratis, perfecte denique judicatus est Miles hic egregius bis pleuritidem passus, bis eadem liberatus felicissime.

Huic semel tantum vena soluta est; sed mox ab initio, maloque ex minimo in maximos

ximos auctus nondum diffuso, nec viribus ejus temporis tractu, explicatis.

Unde nunc patet satis perspicue, quantum in opportunitate temporis rite capienda semper situm sit momentum, & quam sollicite in morbis præsertim acutis, illud poetæ, Venienti occurrere morbo &c. nunquam non sit observandum. Verum de his hæctenus.

Sed illud adhuc, Lectorum pace, ad-jicere his liceat, quod hic ipse annus inusitata cæli intemperie horridus tetricusque ferax admodum fuerit pleuriticoꝝ morborum. Non solum enim hic ipse miles pleuritide tentatus iterum fuit, cujus historiam modo circumscriptius paullo enarravi; sed & plures utriusque sexus homines per oppida vicosque & pagos sævissimo hoc morbo laterali implicitos subito fuisse, comper-tum nobis fuit ac exploratum.

Neque adhuc dirum malum penitus sese remisit, quin potius aucto mox post glaciem tepore liquefactam, relaxataque subito concreta aquarum duramina, denuo algore, majores indies acquisivit vires, eundoque latius increvit: unde multi per menses Februarium & Martium abierunt ad plures, quibus sævam & subdolam morbi atrocis indolem nescientibus opportuna sanguinis detractio ab initio aut nulla facta fuit,

fuit, aut justo parcior & constrictior, nec congruo satis loco, ut decebat quidem, administrata.

Complures tamen ex his facile ad sanitatem reducti fuerunt, quorum nempe sanguinis intempestive timideque nimis medicos misertum non est.

Quanto acriora enim minacis mali fuerunt initia; tanto mitiores mox succedere progressus, tantoque citiores lætioresque tandem brevi tempore fuerunt exitus.

Sed nolo nunc in novam Disputationem descendere, aut superius jam hac de re paullo explicitius mihi dicta inopportuna loquacitate hic fastidiose repetere.

Ratus potius, quædam ex his commodiori occasione & spicilegio aliquando instituendo merito esse reservanda.

Non enim omnia simul semelque sunt promenda, sed premenda potius aliqua in futuros usus; quum multum omnino dixisse præstet, quam multa, & illud Homericum probe sit semper observandum, *παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως.*

Sit modus semper in rebus, sed & in dictis. Ille vero servat modum, qui nec infra rem dicit, nec supra, nec justo adstrictius, nec rursus effusius, nec immodice & redundanter, nec jejune nimis & infirme, ut in Epistolis alicubi pulchre monet Plinius
us ju-

us junior, qualia & apud Ciceronem, Senecam, Quinctilianum & alios crebro in hanc sententiam occurrunt.

Hinc finio jam suavidicis Aesopiarum febellarum scriptoris versibus:

*Supersunt mihi quæ scribam; sed parco
sciens:*

*Primum, esse ne Tibi videar molestior,
Distingit quem multarum rerum varietas:
Dein, si quis eadem forte conari velit,
Habere ut possit aliquid operis resiaui;
Quamvis materiae tanta abundet copia,
Labori faber ut desit, non fabro labor.
Brevitatis nostræ præmium ut reddas, peto.*

F I N I S
C O M M E N T A T I O N I S
D E
P L E U R I T I D E.

SELECTA
QUAEDAM
CAPITA
DE
PLEVRITIDE,
E
TRIBVS PRAESTANTISSIMIS
PRISCI AEVI
MEDICIS LATINIS
CORNELIO CELSO,
CAELIO AVRELIANO
ET
THEOD. PRISCIANO
EXCERPTA,

ET
NOTIS NONNVLLIS SVBITARIIS
ILLVSTRATA

A
DAN. WILHELMO TRILLERO.

FRANCOFVRTI,
APVD FRANCISCVM VARRENTRAPP,
MD CC XL.

SECTA

QUADAM

CAPITA

DE

PLEURITIDE

M

TRIBUS PER VESPERAS

PROCI AVI

MEDICIS LATINIS

CORNELIO CELSO

CAEPIO AURELIANO

ET

THEOD. PRISCIANO

EXCERPTA

ET

NOTIS NOTIUS SVRITARIS

ILLVSTRATA

DR. WILHELMO THILLERO

ET

FRANCISCO

FRANCISCO VALENTINIANO

MDCCXII

LECTURO

DANIEL WILHELMUS TRILLERUS

S.

ENtibi novus Prologus post finitum vix Epilogum! Nec indignaberis spero, amice Lector, quod novum tibi faceſſo negotium. E re enim tua vel maxime judicavi; ſi ſelectiora hæc de pleuritide excerpta ex tribus præſtantiffimis Medicis priſcis latinis petita noſtiſque noſtris illuſtrata noſtro opuſculo appendicis loco, adjicerentur, eorumque purpuræ laticlaviæ noſtris pannis ſubtexerentur.

Nemo enim, ſi ab Hippocrate quidem atque Aretæo diſceſſeris, mali naſcentis incunabula, adoleſcentis rapidam pernicitatem, & ſeneſcentis denique promptum facilemque diſceſſum, his auctoriſque, aut deſcripſit accuratius, aut genuina, ſecura & appoſita ad truculentam ejus atrocitatem feliciter refrenandam remedia indicavit fidelius.

Quum igitur in ipſo meo Libello ad hos claſſicos teſtes ſæpius provocaeſſem; opportunum utique videbatur, ſi ipſa eorundem verba adytis quaſi digna hic ſubjicerentur, quo ipſo re-

Etius forſan a nobis dicta tantis præſidiis magis confirmarentur.

Licet enim in his rebus rationibus & experientia magis pugnandum ſit; quam auctoritatibus: neſcio tamen qui fiat, vitio certe humanæ gentis, ut ſententia magnis auctorum nominibus præmunita altius deſcendat in legentium animos, aſſenſumque mereatur promptius, quam veritas nuda & ejusmodi præſidiis aut lenociniis viduata. Dandum igitur hic aliquid tempori, mori & imperioſæ omnium dominatrici conſuetudini.

Sed & hoc ipſo exemplo artis ſalutaris tirones excitare atque inflammare volui, ut vetera exemplaria medica græca & latina nocturna diurna-que manu verſarent, haſque fidas in Medicina pharos magis ſectarentur, quam recentiores ignes fatuos, qui in fumos & ventos abeunt, corvos-que deludunt hiantes, quum dediscenda plerumque doceant & perdenda tradant. Pauci enim hodie reperiuntur Medicorum, pudet fateri, qui hos veteres Auctores obiter viſos legunt; pauciores, qui lectos intelligunt; pauciſſimi vero omnium, qui intellectos imitari ſtudent, eorumque certam ſolidamque medendi rationem, ſolius naturæ continuo tenore unam prementis viam, veſtigia legentem in ſuos uſus ægrique emolumenta convertere connituntur. Unde tamen, uti fontibus haurientes aquam, & ad propria propoſita traducentes, fecundiores & expeditiores haberent ad meditando & medendum facultates, talibusque confidentes auctoriſ, inſtitutiones novas comparare poſſent, ut cum graviffimo Auctore loquar.

Haber

Habet nempe hæc res nec panem nec penum;
plusque sui cultoribus nitoris, quam nidoris
adferre creditur, ut quidem Medici ejusmodi
in trivio nati & in pergula umbratica educati una
cum aliis id genus baronibus infulsissimis, bace-
lis inficetissimis & homullis ignarissimis & ine-
pto tamen fastu ridicule tumidis turgidisque,
pro sapore suo longe corruptissimo, vocali im-
pudentia vociferantur, quorum vero rugitus
& mugitus absit, ut curemus, aut viam rectio-
rem semel visam & calcatam, eorum in gra-
tiam, turpiter deferamus. Omnia enim mu-
nere fortunæ cum dantur, inquit Vi-
truvius, ab ea facillime adimuntur; Disci-
plinæ vero conjunctæ cum animis, nullo
tempore deficiunt, sed permanent stabiliter ad
summum exitum vitæ. Namque ea vera præsi-
dia sunt vitæ, quibus neque fortunæ tempestas
iniqua, neque publicarum rerum mutatio, ne-
que belli vastatio potest nocere.

Famæ enim studere præstat, quam fami, nec
rumor bonus parvi faciendus, ut rumen implea-
tur, ut lepide jocabatur olim Pomponius Atel-
lanicus scriptor. Male ergo sit illis, qui pecu-
niosas artes malunt, quam ingeniosas, & crume-
nas plus diligunt, quam Camenas, si verbis ita
ludere & absinthiata pocula melle quasi sic con-
dire liceat. Sed de his hæcenus.

Notæ nostræ his Triumviris subjectæ mediocres
admodum sunt & necessariae magis; quam lon-
gius petitæ, aut ambitioso variæ reconditæ eru-
ditionis apparatu instructæ. Licet ad detergenda
Lectorum fastidia, nonnulla ex penu philologico,
foran haud inutilia, passim fuerint interspersa.

Nisi enim tum Caussarii non nihil fuisset, quum isthæc conscribere ordiremur, ita ut Bibliothecæ nostræ forulos excutere licuisset; tum forsan meliora, comtiora & decoctiora dedissemus.

Jam vero duro necessitatis imperio victi, damus, quæ possumus, non quæ volumus, crudaque potius studia in forum propellimus; quam matura & limatius elaborata, proferentes sic inviti & dolentes pro solidis levia, pro reconditis obvia, & pro diu multumque præmeditatis tumultuaria, incogitata & subito inter scribendum nata.

Eadem hæc incommoda valerudo obstitit sola, quo minus græca quoque de pleuritide excerpta ex Hippocrate, Aretæo, Aëtio, Ægineta, Alexandro Tralliano & Galeno, pari modo a nobis interpretata & observationibus nostris illustrata, ut animo quidem destinaveramus, adjungere his potuerimus.

Solutiorem enim animum oculosque acutiores, quam quibus jam utimur, hic arduus labor utique requirebat, quare hæc cura in aliud commodius tempus a nobis merito rejicienda fuit.

Tu interea æque & candide Lector, præsentibus his & paratis opibus qualibuscunque utere frui pro lubitu, nostrisque conatibus si non nihil merebimur, Fave!

*Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis
Causa, sed utilitas officiumque, fuit.*

AUREL. CORNELIUS CELSUS.

LIB. IV. CAP. VI.

Stomachus (a) lateribus cingitur; atque in his quoque vehementes dolores esse consueverunt.

Eorum initium vel ex frigore, vel ex nimio cursu, vel ex morbo est.

Sed

(a) *Stomachus*, ne quis imperitus decipiatur, consueti veterum stilo, hic est fistula cibalis, sive iter illud, per quod cibus potusque in ventriculum recta descendunt, sive accuratius loquendo, *στόμα τῆς κοιλίας*, orificium ventriculi, explicantibus sic scite Galeno, Aristotele, Platone, Hesychio, Suida & aliis, res enim nota. Ipse noster supra hoc ipso Libro IV. Cap. I. *Stomachus interior ad ventriculum fertur, hic cibum recipit, & paucis interjectis, stomachus intestinorum principium est, ac circa præcordia cum Ventriculo committitur.* Omitto alia. Factum postea est, ut *καταχρησικῶς* sive *τροπικῶς*, pars pro toto sumeretur, stomachusque idem esset, ac proprie ventriculus. Inde *stomachus languens*, apud Ciceronem, *stomachus marcescens*, apud Suetonium, *stomachus solutior*, item *pugnans*, & *nausea*

Sed interdum id malum intra (b) dolorem est: isque modo tarde, modo celeriter, solvitur.

Interdum ad perniciem quoque procedit; oriturque acutus morbus, qui πλευριτικός a Græcis nominatur.

Huic

sea gravis, apud Petronium; *stomachus ruens*, *latrans*, *lassus*, apud Horatium, aliaque id genus plura apud utrumque Plinium Auctoresque alios passim occurrunt. Sed si quis plura forsan hac de re cognoscere aveat, is adeat Fœsii œconomiam Hippocraticam, vocibus *ῥισοφάγος* & *στόμαχος*, Gorræi Definitiones Medicas, Henr. Stephani Dictionarium medicum Hieron. Mercurial. Var. Lect. Lib. I. Cap. 1. aliosque plures Auctores nobis olim laudatos in specimine Hippocrat. pag. 25. sed hac obiter, καὶ ὡς ἐν παρόδῳ.

(b) Hoc est ultra dolorem lancinantem, nihil atrocius minatur, nec in gangrænam, aut empyema, multo minus, mortem tendit. Intelligere autem Auctor hic videtur pleuritin catarrhalem, pituitosam & senilem, vel etiam gulosam, aut ex nimia edacitate obortam, quæ febre incommutata atque hinc innoxia procedere solet, ut supra obiter monuimus, post Lommium. Elegans vero locutio est Veteribus admodum familiaris. Sic intra verba se continuit, & intra iram tumultus constitit, dixit Petronius, Cap. XI. & LXIV. *Tanta vis unum intra damnum stetisset, & praturam intra stetit*, Tacitus Lib. III. Annal. 72. & 75. Omitto plura ex Plinio, Cicerone, Livio, Suetonio & aliis, in Lexicis obvia, quæ inde peti possunt, nos enim his jam non immoramur.

Huic dolori lateris febris & tussis accedit: & per hanc excreatur, si tolerabilis morbus est, pituita; si gravis, sanguis.

Interdum etiam sicca tussis est, quæ nihil emolitur, idque vitio primo gravius, secundo tolerabilius est. (c)

Remedium vero est magni & recentis doloris, sanguis missus.

At, siue levior, siue vetustior casus est, vel supervacuum, vel serum id auxilium est: (d)

I 5

Con-

(c) Fallitur hic, sit venia dicto, optimus noster Celsus. Hæc enim sicca & arida pleuritis, quæ nec pituitam, nec sanguinem tussi emolitur, atque hinc Galeno & Alexandro Tralliano ἀπειτατάτη, appellatur, omnium est atrocissima, periculosissima, & tantum non internecina. Vid. supra nostros Aphorismos patholog. semiot. VIII. IX.

(d) Supervacuum scilicet est, quando pleuritis sola fuerit catarrhalis, serosa & senilis, aut flatuosa & ingluviosa, tum enim, quia nec ab inflammatione sanguinis, nec a febre acuta ortum trahit, sanguinis missione opus non habet. Serum vero est, quando pectoris cavum impuro pure ex ruptis vomicis, oppletum fuerit; tum enim Venæ sectionem nihil quidquam juvare; sed citius potius jujulare miferos mortales, supra monuimus. Nisi vero hoc factum esse sciamus, fera nimis nunquam venæ sectio; tentarique adhuc commode pot-

Confugiendumque ad cucurbitulas est, ante summa cute incisa.

Recte etiam sinapi ex aceto super pectus imponitur, donec ulcera pustulasque excitet; & tum medicamentum, quod humorem illuc citet.

Præter hæc, circundare primum oportet latus hapso (e) lanæ sulphuratæ:

Deinde, cum paullulum inflammatio se remisit, ficcis & calidis fomentis uti. Ab his transitus ad malagmata est.

Si vetustior dolor remanet, novissime refina imposita discutitur.

Utendum cibis potionibusque calidis: vitandum frigus.

Inter hæc tamen non alienum est extremas partes oleo & sulphure perfricare.

Si levata tussis est, leni lectione (f) uti:
jam-

est die octavo, immo & nono, quod nos post Hippocratem, cum successu experti sumus, ut constat ex Historia septima superius commemorata.

(e) Vox Celso nostro propria, nec facile alibi obvia, a græco est ἀπτομαι, inde ἄψος, significatque manipulum, seu quantum manu capi potest. Apud Hesychium est ἀψῖσι λίνε, sed id aliud significare videtur, ut ex interpretatione patet.

(f) Ipsa erudita Librorum Lectio olim ad Medicinam Gymnasticam referebatur. Inde illis, qui

jamque & acres cibos, & vinum meracius assumere: quæ ita a medicis præcipiuntur.

Attamen sine his rusticos nostros epota ex aqua Trixago (g) satis adjuvare dicitur.

Hæc

qui solutioris essent stomachi, aut infirmioris pectoris, item Rhevmaticis & distillationibus vexatis modica Lectio a Medicis imperabatur. Ipse noster supra Lib. I. cap. 8. *siquis stomacho laborat, legere clare debet; post Lectionem ambulare.* Vid & Plin. Ep. 36. Lib. IX. Seneca de se ipso distillationibus & catarrhis infestato, Epist. LXXVIII. *Medicus tibi monstrabit, ut legas clarius, & spiritum, cujus iter & receptaculum laborat, exerceas.* Inprimis vid. Aëtius, Lib. III. cap. 5. pag. 48. *περί ἀναφών ήσεως.* Sed plura de Medicina ἀναγνωσικῇ, sive ex Lectione petenda, tradit præstantissimus Hieron. Mercurialis in reconditæ eruditionis Libro, de Arte Gymnastica, Lib. VI. cap. 6. Cui adde Fullerum de Medicina Gymnastica, qui etiam quædam hac de re adnotavit, nisi fallor, nam Liber jam non ad manum.

(g) *Trixago* nomine græco notiore, est *Chamadrys*; de qua salutifera planta præter Rei herbariæ scriptores, videndus inprimis est. Jo. Bod. à Stapel in vasto Commentario, ad Theophrasti Eresii Histor. Plantar. Lib. X. cap. 10. p. 1060. sqq. Illam vero contra pectoris morbos acutosque laterum dolores egregium præstare usum, post nostrum Celsum, luculenter his testatur Plinius, Lib. XXIV. cap. 15. *Chamadrys herba est, quæ latine Trixago dicitur. Efficacissima stomacho, tussi vetustæ, pituitæ in gula cohescenti, ruptis, convulsis, lateris doloribus.* Ubi in Notis videri debet

Hæc in omni lateris dolore communia sunt: plus negotii est, si acutus quoque morbus is factus est.

In hoc, præter ea, quæ supra posita sunt, hæc animadvertenda sunt: ut cibus sit quammaxime tenuis & lenis, præcipueque forbitio, eaque ex ptisana potissimum, aut jus, in quo porrus cum pullo gallinaceo coctus sit: idque non nisi tertio die detur: si tamen per vires licebit:

Potui vero aqua mulsa, in quo hyssopum, aut ruta decocta sit.

Quæ quibus temporibus danda sint, ex ratione vel adauctæ, vel levatæ febris, apparebit, sic ut in remissione quam maxima (b) dentur:

Cum eo tamen, ut sciamus, non esse ejus generis tussi aridas fauces committendas.

Sæpe enim, ubi nihil est, quod excreetur, continuatur, & strangulat.

Ob

bet Harduinus, p. 347. In Hypobolimæis Dioscorideis, p. 457. legitur: χαμαίδρις, Ρωμαίως Τριψάγο μίνο; perperam omnino, ut fere illic omnia, scribendum enim potius, Τριξάγο, aut Τρισσάγο, *Trixago* scilicet aut *Trissago*, vocatur illa planta; non *Tripsago*, quantum sciam.

(b) Forſan melius legendum fuerit, *quam maxime*, quod modo adfuit, græce, ὡς μέλιστα, licet & illud ferri poſſit.

Ob quam causam dixi etiam pejus id genus esse tussis, quod nihil, quam quod pituitam, moveret.

Sed hic vinum forbere, ut supra præcepimus, morbus ipse non patitur: in vicem ejus, cremor ptisanæ sumendus est.

Ut his autem in ipso morbi fervore (i) sustinendus æger est; sic, ubi paulum is se remisit, alimenta pleniora, & vini quoque aliquid dari potest; dum nihil detur, quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet.

Si in refectioe vero manserit tussis, intermittere oportebit uno die, posteroque cum cibo, vini paullo plus assumere.

At, invalescente quoque tussi, tum non erit alienum, ut supra quoque positum est, vini Cyathos forbere.

Sed in hoc genere valetudinis, dulce, vel certe lene, commodius est. (l)

Si

(i) Id est in incremento & summo æstu; Græci dicunt, ἐν ἀκμῇ ἢ ἐν παροξυσμῷ, aut παροξυνομένη τῇ πάθει, quod sæpius apud Hippocratem, ceterosque Medicos græcos occurrit. vid. Fæsi Oeconomia Hippocr. & Dieterici Iatreum Hippocrat. p. 938. 199.

(l) οἶνος γλυκὺς καὶ μαλθακός, Vinum dulce & quasi molle vocatur Hippocrati. Vid. Fæsi. Oeconom. Hipp. p. 239.

Si malum inveteravit, athletico victu corpus firmandum est. (m)

(m) *Victus Athleticus* est victus lautus, dapifilis & opiparus, unde ἀθλητικὸς βίος, item ἀθλητικὴ ἕξις, αὐξησις, ἐνεξία, πανδαισία, κρεοφαγία & γαστριμαργία, Athleticus victus, habitus robustus & succosus, item Athletica voracitas, ingluvies & *sagina gladiatoria*, apud Tacitum, in proverbium adeo ipsum abierunt, ut ex Athenæo, Suida, Theophrasto, Plinio, Galeno & aliis satis notum est.

Constabat autem hic lautus Athletarum victus ex variis carnibus præpinguibus, præsertim suillis, & bubulis, nec non coliphiis, item diversi generis placentis, operibus dulciariis ex melle, sesamo caseo atque papavere, aliisque id genus epidorπισmatibus, tragematis & cupediis ex cucumere, pepone, lacte, polenta recenti, aliisque hujusmodi fastidiosæ gulæ blandimentis, aut exfurdati palati irritamentis; quæ omnia conjunctim recenset Hippocrates Noster, Lib. V. Epidem. §. XXVII. p. 788. ubi de Biantis pugilis voracissimi morbo ex nimia ingluvie oborto circumscripte tractat: quem singularem locum egregie pro more illustrat Vir maximus Ezech. Spanhemius, in Commentario ad Juliani Imperatoris, Orat. I. pag. 105. ubi de victu athletico erudite agit, quod & pari solertia & eruditione fecit in altero divino Commentario ad Callimach. Hymn. in Dian. p. 242. 243. præsertim vero legi hic merentur, qui ex instituto de rebus Athleticis commentati sunt, Hierony-

ronymus nempe Mercurialis, Lib. I. de Arte Gymnaſt. cap. 15. Guil. Budæus in Comment. ad l. 4. ff. de his, qui notantur infamia, Petr. Faber, Lib. III. Agoniſt. cap. 1. p. 437. Des Heraldus, ad Martial. Epig. 62. Lib. VII. Juſt. Lipſius Lib. I. Saturnal. cap. 14. p. 56. & Cl. Schulze in docta Diſſertatione de Athletis Veterum, eorumque Diæta & Habitu; qui omnes abunde & diligenter de hoc Athletarum victu tractarunt; Tetigerunt quoque hanc rem ex parte Iac. Lydius, in Agoniſtico ſacro, & Octav. Falconerius, in eximio Libro de Inſcriptionibus Athleticis, item Rev. Elſnerus, in Obſervat. ſacr. Tom. II. p. 102. & Rev. Wolfius in Curis ſacris, ad 1. Cor. IX. p. 439. Mirari ergo ſummopere ſubit, qui Celfus hic infirmis adhuc & diuturno pleuritico malo infractis commendare potuerit victum athleticum, hoc eſt, lautum nimis, liberalem, licentioſum, pinguem & dyspeptum magis, quam evpeptum; unde forſan eorum firmari poſſit nonnihil ſententia, qui Celfum de Medicina ſcripſiſſe potius, quam eandem feciſſe aſſerunt, quod tamen nos haud profitemur. Commoda enim explicatione juvandus eſt Auctor, ita ut athleticus victus laxius potius hic latiusque, quam ſtrictius ſumtus, in genere quivis ſit victus validus, & ad firmandas & reſumendas vires accommodatus. Qua in ſententia recte quoque fuit Budæus, loco ſupra laudato, & poſt eum Mercurialis, & Goræus in Definit. Medicis, p. 9.

CÆLIUS AURELIANUS
SICCENSIS AFRICANUS
MEDICUS METHODICUS.

LIB. II.

CELERUM vel ACUTARUM
PASSIONUM,

Cap. XIII.

De Pleuritica Passione.

Pleuritis a parte corporis, quæ magis patitur, nomen sumit. Latus enim ipsa passione vexatur, quod Græci πλευράν vocaverunt.

Fit autem ex variis antecedentibus causis, ut ceteræ passiones: magis tamen profunda perfrictione, aut vinolentia, aut usu venereo, plurimo nimis potu, indigestione continua, aut percussu vehementi, aut ponderis magna subvectione, vel cursu vehementi:

Sed neque secundum has differentias differens erit adhibenda curatio. Una est enim atque eadem passio, ex qualibet veniens

niens caussa, quæ una atque eadem indigeat curatione. (a)

Hanc definiens primo de adjutoriis Libro, (b) Aristoteles sic tradendam credidit. Pleuritis (inquit) est liquidæ materiæ

(a) Haud satis accurate, me quidem iudice. Pleuritis enim serosa & catarrhosa, item & pleuritis ingluviosa, ut sic loquar, vel quæ ex indigesta ciborum mole stomachique indignatione, ortum trahit, eodem modo tractari nec possunt nec debent; ac pleuritis vera, flammosa & febre peracuta insurgens. Hæc enim sanguinis detractiorem crebram & copiosam, methodumque medendi refrigeratoriam exposcit: serosa contra remediis, blandis, diaphoreticis & exsiccantibus opus habet: Ingluviosa denique nec his, nec illis indiget; sed vel vomitione, ex temerario Rulandi & Hartmanni consilio; vel inedia, fame & abstinentia, mitique alvi ductione aliquoties pro necessitate repetita, ex tutiore & sapientiore Aretæi præcepto, Lib. I. de Curat. acut. Morb. Cap. 10. p. 89. expugnanda potius est: qua de re nos supra pluribus in ipso Tractatu, Cap. III. 8. & adhuc plenius infra ad Theodorum Priscianum.

(b) Ille ipse est philosophorum antesignanus, Stagiris oriundus, qui hodie, quæ sæculi torpentis propudiosa est vecordia & immedicabile interiorum litterarum fastidium, præter meritum suum, omnemque rationem, illectus nimis neglectusque jacet: quum tamen nemo Veterum philosophorum, nemo inquam, aut ornatius eo ipso scripserit, aut ordinatius, scriptaque ad posteros transmiserit absolutiora & luculentiora. Haud

teriæ (c) Coctio, five densatio. Nec tamen differuit, utrumne totius, quod (d) fal-

pauciora autem fere adhuc superstitibus, magno humanitatis detrimento, perierunt, quæ interer-iam recensentur ab Diogene Laërtio τὰ ἰατρικὰ B, five *Libri medicinales II.* ad quos hic digitum intendit noster Cælius, eosque consueta sua Lingua *adjutoria* vocat, uti mox Cap. 18. dixit, *adjutoriis medicinalibus*, aliaque ad hanc normam, de quibus vide Lexicon Cælianum Almelovenii. Eadem vox hoc sensu sæpissime quoque occurrit apud Theodorum Priscianum, qua græcum ἀμυντικὸν expressisse videtur, inde aliquoties apud ipsum adjutoria & amyntica, ceu synonyma conjunguntur. Quæ vox etiam ipsi nostro Cælio reddenda infra, Lib. II. Chron. Morb. cap. 6. ubi perperam legitur ἀμυκτικὰ, *amyctica*, pro ἀμυντικὰ. Sed hæc obiter. De his vero Libris medicinalibus vel adjutoriis Aristotelicis accurate pro more solito egit immortalis vel post fata Fabricius, in immensæ frugis & infinitæ lectionis opere, Bibl. Græc. Lib. III. cap. 7. p. 191. & Tom. XIII. Lib. VI. cap. 9. p. 83.

(c) *Coactio*, hic malebat legere Almelovenius, non inepte; ita enim mox Noster Cap. 14. *in densitatem coacta*, item *in soliditatem coguntur*, quomodo & alibi sæpe: sed & legi commode posset *collectio*, qua voce hoc sensu sæpius noster usus, ut infra Cap. 17. & alibi sæpius. Nihil tamen mihi immutandum videtur. Spissescere enim, atque incrassari solent, quæ luculento foco diutius percoquuntur, ut notum, unde Noster contorto suo & impedito scribendi genere Coctionem

(d) falsissimum: si quidem phlebotomati ægrotantes liquidum sanguinem reddant; an vero particulæ; sed quum hoc tacuit, non (e) promisit.

Mitto etiam oculorum suffusionem nihil
nem hic posuisse videtur pro densitate, spissamento & coagulatione.

(d) Immo potius verissimum. A primis enim accessionis diebus, omnis massa sanguinea adhuc est florida, rutila & liquida: elapsis vero his, omnis contra densata, nigra & crusta flammosa obducta; quod non in pleuritide solum; sed in omnibus morbis acutis & incendiosis, ut cum Nostro loquar, constanti Naturæ lege, observare licet, de quo Nos supra distinctius, Cap. II. §. XXII.

(e) Nonnihil obscurius hoc videtur dictum. Quare Vir doctus, Dalechampius sive fuerit, sive Ammanus, legendum putabat in margine: *necessarium prætermisit*; violentiore paullo Medicina. Inde scribendum mihi potius videtur, *non promisit*, hoc est, non tradidit, non explicuit, non exhibuit, quomodo sic Auctores verbis *promere* & *expromere*, elegantius *ui* consueverunt. Ita Plinius, in panegyrico, Cap. LXVI. *Jubes, quæ sentimus, promere in medium; proferemus*. Tacitus, Lib. VI. Ann. 28. *cognita, non absurda, promere libet*; ibid. III. 11. *sensus suos an promeret*, & alibi, *sententiam promississet*, item, *facta, seu vera promeret*; immo simpliciter ac nude ut hic, Lib. XV. 60. *solus quippe Natalis, & hætenus, promisit*, h. e. indicavit, protulit, ostendit: plura id genus apud eundem passim; hoc enim verbo in primis cre-

hil aliud esse; quam liquoris coëuntis densitatem; nec tamen pleuritim. (f)

Item (g) Apollonius, qui appellatus est Mys, volumine vicesimo octavo, quod de secta Herophili conscripsit: pleuritis (inquit)

bro delectatur; Ut & Quintilianus. Huc & Rutilius Numant. Itinerar. Lib. I. 287.

Ridiculam cladis pudet inter seria causam promere.

Perquam probabile ergo videtur legendum hic esse, *promsit*: inprimis, quum ipse Noster infra I.Chron.Morb.c.5.dixerit, *ut principia levi voce promantur*, ut taceam alia. Nisi quis *promisit*, hic sumere malit pro *præmisit*, quemadmodum sumi solet apud Plautum Veterumque alios.

(f) Levis atque frivola isthæc est Auctoris argutatio. Aristoteles enim morbum lateralem definiēbat; non oculorum suffusionem. Plures quoque morbos ab una eademque causa progerminare posse constat: sed distinguuntur ratione loci, temporis, symptomatum, eventuum & medendi viarum, &c. Interim non nego, plura in hac Aristotelis definitione jure desiderari posse; nimis enim generalis, obscura & impedita est, si tamen integra nec frustata ad nos pervenerit

(g) Strenui hujus sectæ Herophileæ propagatoris & propugnatoris, Apollonii *Myos*, *Muris*, sive *Musculi* cognominati, meminere præter Auctorem nostrum, Strabo, Lib. XIV. Geogr. p. 742. Galenus, Lib. IV. de Different. puls. & Lib. II. Antid. Celsus, præfat. Lib. V. Plinius, alique, quos laudat maximus Fabricius, heu quondam noster!

(inquit) est communiter Passio temporalis, (b) atque celeris, secundum laterum membranas, quas ὑπεζωκότας (i) vocant, atque inter earum Carnem: (κ) aliquando etiam in pulmonis partibus sæpissime sine tumore vel ex solis causis effecta. (l)

Proprie autem tumorem secundum supradictas membranas, vel carnem lateribus interjectam: aliquando etiam secundum pulmonis partem.

Sed in utraque diffinitione peccavit. Primo enim sunt prolixæ atque (m) narrabiles.

Se-

in Bibl. Græc. Tom. XIII. Lib. VI. Cap. 9. pag. 75. Vid. & Dan. Clerici Hist. Med. Part. II. Lib. I. Cap. 8. pag. 37. add. Conring. in Introduct. in Art. Med. Neander, Goelike, & Cl. Stollus in Hist. Med. p. 26.

(b) Nempe hiemalis, autumnalis aut verna, etiam, rarissime æstiva, Vid. in primis Aretæus.

(i) De his succingentibus thoracis latera membranis, vid. idem Aretæus, de Causis & sign. acut. morb. L. I. c. 10. Pollux & alii, quos laudat Henr. Stephanus in Dictionario Med. & Goræus in Definit. Med. cum aliis pluribus, res enim ex anatomicis notissima.

(κ) Musculos nempe intercostales seu mesoplevrios.

(l) Externis scilicet, superius jam commemoratis.

(m) Narrabile alias apud Ovidium, aliosque haud publici saporis Auctores idem est, ac quidquid

Secundo plurima alia prætermisit, nam necessario passioni febris adest. (n)

Correptum (o) autem atque usurpatum dicimus, in pulmone passionem hanc posse constitui, sicut ex consequentibus docebimus.

Item Asclepiades, Libro Diffinitionum, Pleuritim dicit esse humoris fluorem temporis parvi, atque celerem interiorum lateris partium, cum febre atque tumore.

Sed erat melius tumorem dicere, atque humoris fluorem.

Etenim quoties ex (p) complexa passione

enarrare & effari tuto licet: Hic vero apud nostrum Africanum, deteriore sensu, tantundem est, ac ambagiosum, ambitiosum & verbum, πολυλόγον, σπερμολόγον, περισσολόγον καὶ βαττολόγον.

(n) Iusta quidem hæc est censura; nam primaria febris acutæ mentio haud erat omittenda.

(o) Iusto obscurius & impeditius hoc dictum. *Correptum* enim atque *usurpatum* hic idem esse videtur, ac *temere arreptum*, *improvidum*, *festinatum* nec *legitime assertum* & *probatum*, quantum quidem per pingues sæculentæ dictionis nebulas conjectare licet: Ita *corripere* Iustino Lib. XV. Cap. I. idem esse, ac invadere, furtim auferre ac modo illicito usurpare, notat ibidem Freinsheimius. Sed & alibi sic noster Cælius est loquutus.

(p) Hoc est, sex tumore & fluore juxta complicata
& con.

ne conficitur; tumorem perspicimus superare.

Est igitur secundum Soranum, pleuritidis dolor vehemens interiorum lateris partium, cum febribus acutis, & tussicula, qua variæ qualitatis liquor excluditur. (q)

Frequentat autem hæc passio in masculis magis, quam in feminis, atque in senibus magis, quam juvenibus. (r)

Tuf-

& conjuncta, quomodo infra Cap. 33. *complexa egritudine*, pari modo occurrit. Hoc elegantius Græcis συζυγία καὶ συμφωνία, item ἀδελφίσις τῆ παθούσης, dicitur, unde ἀδελφέα παθήματα, aliquoties apud Hippocratem, quasi dixeris, *fraterna & uterina passiones*, venustissime; qua de re vid. Fœs. in Oeconomia Hippocratis, pag. 3.

(q) In hac quidem Sorani Definitione nihil est, fatendum enim, quod jure desiderari possit, quare reliquis omnino præferenda videtur.

(r) Falsum hoc est, si de pleuritide vera & acuta intelligatur, qua quippe Juvenes ex rationibus supra a nobis datis, magis corripiuntur, quam senes; verum contra esse potest hoc placitum, si de pleuritide humida, serosa & catarrhosa accipiatur, qua senes frequentissime tentari, superius quoque monuimus. *Longis enim morbis senectus, acutis adolescentia magis patet*, ut vere Celsus, Lib. II. Cap. I. item accuratius, Cap. 2. *Adolescentia morbis acutis objecta est: fereque juvenes sunt, qui sanguinem exspuunt*, quæ sumpta sunt ex Hippocr. Aph.

Tussiculosa (s) enim atque frigida senilis est ætas, quo intelligimus profecto, hanc passionem pueros difficulter incur-
rere:

Frequentat etiam hiberno magis, quam
au-

29. Sect. III. Mirum interim est & vix credibile, Aretæum in eadem prava opinione fuisse, quod senes magis obnoxii essent morbo laterali, quam quidem juvenes, ut tamen aperte docet Lib. I. de Morb. acut. Caus. Cap. 10. fin. p. 9. Aretæum inquam illum, quo nemo Hippocratem aut diligentius legerit, aut felicius expresserit, qui tamen contrarium potius docebat.

(s) Unde & βήξ γεροντική, pro tussi contumaci & rebeli, apud Græcos in proverbium abiit. Sunt enim senes ob caloris naturalis defectum, solutionem stomachum, transpirationis imminutionem, humorumque corruptionem, βηχικοί, πνιγροί καὶ ὑγροί, hincque *gravedine frigida & frequenti tussi quassantur*, ut Catullus loquitur. Inde recte ab Hippocrate Aph. 31. Sect. III. ipsis tribuuntur κατάρροι βηχώδεις, καὶ κοιλίης, καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, h. e. *gravedo, tussis & destillationes*, ut Celsus eleganter reddit, Lib. II. Cap. I. Iuvenalis quoque Sat. X. senibus hinc *madidi infantiam nasi* adscribit, & Maximianus, Eleg. I. inter senectutis incommoda, hæc quoque refert:

*Hinc miserum scabies, hinc tussis anhela fatigat,
Continuos gemitus agra senectus habet. &c.*

Quasi

autumni tempore, quod (t) hiemi vicina-
tur: Aestate vero difficulter occurrit.

Est præterea passio acuta, atque celeris
& vehemens, & aliquando sola ex strictu-
ra confecta: aliquando admixta solutione,
ob plurimum tussiculæ liquorem.

Etenim ventris defluxio non implet in
pleuriticis signorum concursum; sed ma-
gnitudinem (u) passionis docet. Qua-
propter ex his solum dicimus agnoscen-
dam, quæ supra memoravimus.

Alia vero concurrunt plurima atque
differentia, pro passionis magnitudine, ac
temporum mutatione, quæ quia præter-
mittenda non sunt, prosequamur.

Cap.

(t) Quasi scripserit, *quod tamen hiemi vicinatur*; alias enim sensus languet. Mirari nempe videtur au-
ctor, quod autumno pleuritides haud frequentius
sæviant; quum tamen ille hiemi vicinatur, sive
confinis sit. Sed nec recte hoc asseritur, nam
frigidiusculo, pluvio & nebuloso autumno pleu-
ritides aliquando sæpius grassatas fuisse novimus,
quam modesta quidem & remissa nimis hieme.
Accedit, Hippocratem, Celsum, Aretæum alios-
que Veterum autumno quoque pleuritidas ad-
scripsisse.

(u) Ex Hipp. Aph. 16. Sect. VI. hoc petitum. In-
terim ventris profluvium ab initio morbi magis
esse metuendum; quam in progressu, ostendi-
mus supra in nostris Aphorismis.

Cap. XIV.

Quæ consequuntur Pleuriticos.

PROsequitur in passione constitutos acuta febricula, cum tussicula dolor lateris vehemens, atque usque ad jugulum & (a) palam ejusdem partis perveniens; quibusdam etiam brachium tangens, & pectus, atque ilium:

Et est stimulosus, ac pulsiosus, & igneus, jugis, aut intercapedinator, servato ordine, aut confuso, & infixus atque perseverans iisdem locis; aut mobilis, & recurrens atque mutabilis, cum suspirio, & difficili respiratione, quam Græci δύσπνοιαν vocant:

Attesta-

(a) Hoc est *scapulam*: Ipse Noster infra Lib. III. de Morb. Chron. Cap. 2. p. 437, *inter scapulas sive palas*, conjunxit, inde *scapulæ & palæ* unum idemque. Explicat vero sic scite Isidorus, Origin. Lib. XI. Cap. 1. p. 1097. *pala sunt dorsi dextra lavaque eminentia membra, dicta, quod in luctando eas premimus, quod Græci παλαίειν, dicunt.* Quem locum peropportune laudat Almeloveenius in Lexico Cæliano, p. 689. Nihil vero, quod mirum, de hac peculiari hujus vocis significatione sciunt doctores nostra Lexica Latina.

Attestante (b) tussicula, aliquibus arida, frequenter tamen cum liquidis excrementis, & primo spumosis, dehinc sanguinolentis; (c) ita fellofis, ac inde saniofis.

Sequitur etiam ægros supra id latus jacendi difficultas, atque cum se supra contrarium latus verterint, dolor, ut adduci sentiant suo pondere (d) evidentia tumens
tium

(b) Id est *præsente, perseverante, continuo urgente & stimulante*; qua ignota pariter, hoc certe sensu, Lexicis nostris voce mirum in modum & ad nauseam Lectorum usque, delectari plusquam centies assolet noster clarus ob obscuram Linguam Auctor. Sic infra, *attestante sudore, debilitate, dolore, febre acuta, torpore, vomitu, passione, urina tenui & attestantibus febriculis*, & infra Lib. II. Chron. Morb. Cap. 14. *attestante tussicula*, æque, ac hic. sed satis: plura notavit in Lexico Cæliano Almeloveenius; nec tamen omnia, nam infinita fere sunt. Nisi autem adeo crebro occurreret; legerem potius ubivis, *adstante*; sed reverentia ductus, nihil audeo. Sic *βηχὸς*, item *ὀδύνης ἐπιστάσης*, vel *ἐφισταμένης*, memini me apud Hippocratem legere.

(c) Ita pro postea, novo significatu; forsan græcum *εἴτα*, exprimere voluit Noster in vertendis quidem græcis sæpe infelix & ridiculus, ut bene notavit & probavit in Variis Lect. Reinesius.

(d) Sane haud evidens satis est hoc *evidentia*; quare forsan scribendum, *renitentia*, quod verum in pleu-

tium partium viscera: sequentur etiam vigiliæ, atque ficcitas, & asperitas linguæ.

Pejorante (e) passione, augentur omnia supra dicta. Accedit etiam articulorum frigidus torpor, genarum rubor, oculorum sanguineus color, ventris fluor spumofus ac felleus.

Urinæ quoque frequens, atque paulatim, albida egestio; pulsus densior, celer, fortis, & veluti (f) fluctuans, & suo percussu pressuram significans;

Spira-

pleuriticis, qui ideo in sanum latus recumbere haud facile possunt, quia renituntur vehementer & molestissime partes lateris alterius dolentis præter modum spasmò distentæ & inflammatæ. Vid. Noster mox Cap. XVI. Verum ego hic ἐπέχω, quia in Auctore explicando versamur parum perspicuo, nec humano more loquente ubivis.

(e) Ita supra Lib. II. C. I. Acut. morb. *pejorante morbo & pejorante strictura*, & infra cap. 15. *omnibus pejorantibus signis*, & alibi passim in hunc modum. Nempe græcum exprimere voluit, ἐκκακωμένος vel ὑπερκακωμένος τῷ πάθει, quod apud Hippocr. Alexandrum Trall. aliosque Medicos græcos sæpius occurrit. Usus tamen etiam hac voce Paullus Jctus, Lib. Sentent. II. Tit. 18. p. 136. ut annotatum in Lexicis; licet nihil, quod jure mireris, de ea observarit Cl. Dukerus, in eximio Libro de Latinitate Vet. Jctorum: indicavit tamen Calvinus, in Lex. Jurid. p. 687.

(f) ὡς περ κυματώδης, ut Medici Græci loquuntur; Vid.

Spiratio etiam (g) circumdolens atque frequens, & obtusa, vultus & thoracis roscida humectatio: mentis alienatio, gutturis stridor, vel sonitus interior resonans, aut sibilans, in ea parte, quæ patitur.

Acceptorum etiam per vomitum (h) recursio, & jacendi negata, atque displicens omnis positio; sputa facile siccantia, & magis salivosis ea, quæ fuerint contra naturam, vel in densitatem coacta.

Etenim spumosa sanguinis in qualitatem transeunt: sanguinolenta in livorem. Item fellea, æruginosa, atque prasina, vel nigra efficiunt, saniosa, fæculenta, vel fumosa & odore gravia, & inæqualia, mutato etiam sæpe ordine suæ egestionis.

Item post felleam, vel saniosam qualitatem in sanguinem transeunt, vel quamlibet coloris varietatem.

Tumo-

Vid. Galen. Lib. I. de different. puls. cap. 26. & alibi.

(g) Græce περιωδυνόμενη vel περιώδυνος, ut Hippocrates loquitur, vid. Fœs. in Oeconom. p. 303.

(h) In græco Sorani forte fuerat, ἀναδρομή τῶν προσλαμβανομένων δι' ἐμέτε: ut & Hippocrates loquitur. Emenda obiter Hesychium in ἀναδραμεῖν, ἀναβῆναι αὐτὸς, legeque mecum haud degeneri quidem spero, conjectura, ἀναβῆναι αὐθις, vel αὐτε. ascenderer ursus.

Tumoris etiam vehementia luētante (i) alia in soliditatem coguntur; alia in nigredinem veniunt, ob fervoris uſturam.

Aliqua ruptis vasculis funduntur; quapropter ſanioſa qualitas, poſt ſanguinea perſeuerat; ſed ſpumofa rurſum fit, cum ſingulas per partes tumor quatiens liquida, ſpiritu turbato, ſpumofam ſufficit qualitatem.

In ultimo autem cogente periculo celerriſſima fit ſpiratio, & præcordiorum ſuſpenſa adductio, pulſus inordinatus, aut deficiens, aut deferens in his, quæ in peripnev-

- (i) Id eſt, ingreſcente & vehementius inſurgente: eleganti metaphora e palæſtra & media arena, ut notum, petita. Ita *luētatur ſtatus in nube*, Seneca & Plinius, qui & *luētante ſpiritu incluſo*, dixit: quomodo *luētata vis ventorum* Ovidius, *luētata fata* & *luētatus ignis*, Lucanus; ſed obvia hæc talia ubivis, & ex quibusvis Lexicis & Indicibus peti commode poſſunt; ſi quis tamen cupidus valde fuerit ejuſmodi Cupediarum. Nos de his obiter ſaltim & in tranſcurſu, & tantum, quantum ad Auctorem noſtrum faciat illuſtrandum. Nos enim hic properare & meliora, ſi quidem pote, propinare decet: ne nobis forte objiciatur, illud Galeni Comment. in I. Epidem. Hipp. οἱ μὴ δυνάμενοι κατὰ τὴν ἰητρικὴν τέχνην ἐξηγεῖσθαι καλῶς, ἐπὶ τὰς τοιαύτας ἐκτρέπονται περιεργείας.

pnevmonicam passionem, aut (k) apostema transire noscuntur.

At si ipsa fuerit levigata; singula mitescunt, & ventris egestio coagulatur, aut fellea carebit qualitate; & per tussiculam exclusa saniosa minime in sanguinolenta redeunt. (l)

Discernendum etiam, quæ sint sputa saniosa, & quæ sit sanies. Nam saniosa jam mitescentis tumoris, atque declinantis solutione esse probantur.

Sanies

(k) Apostema hic stilo Veterum, latius laxiusque sumtum videtur pro empyemate. Hodie vero accuratius inter apostema & empyema distinguunt solertiores artis chirurgicæ scriptores Vid. Severin. de Abscessibus, item Hildan. Fabric. ab Aquapendent. & alios innumeros.

(l) *Saniosa sputa* hic appellat critica, cocta, pinguis, subflava & facile exscreabilia, quæ mitescente & remittente jam pleuritidis atrocitate, circa quartum aut quintum, aut septimum diem, & deinceps, salutariter prodire solent, & ægrotum extra periculi aleam fere collocant, ceteris quidem paribus. De quibus nos supra in ipsa Exercitatione nostra nonnihil distinctius. Hinc laudat noster Hippocrates in Coac. prænot. & alibi πτύαλα πλευριτικῶν ξανθὰ, μυξώδεα, λιγνυώδεα καὶ χρωματιζόμενα, h. e. *sputa flava, mucosa, fuliginosa & coloratiora*, quæ hic per *saniosa*, reddere videtur Cælius noster, nescio quam bene, aut commode.

Sanies vero ex apostemate, quod etiam vomicam dicere poterimus, vel certe ex ulcere probatur venire.

Discernitur autem (m) exercita inventione; hoc est colore, & substantia, & odore: frequenter enim tetri odoris est sanies. (n)

Item saniosa admixtione aquæ facile solvuntur; sanies autem difficile.

Dolorem vero pejorem alii (o) dextri lateris probant, ob pulmonis vicinitatem; alii

(m) Hoc est *exercitata observatione*, ut vir doctus in margine recte exponit, vel *crebro usu inventa distinctione & differentia*. Sic Noster infra Lib. IV. Chronic. Cap. 3. *vinum exercitioris paullo virtutis*. *Exercitus* vero pro exercitatus, sæpius occurrit apud probæ monetæ Auctores, conf. Non. Marcell. p. m. 7. ut Lexica taceam. Sed vide Cel. Burmann. ad Petron. Cap. LXXXIII.

(n) *Βορβορώδες καὶ δυσώδες*, ut vocat, & damnat Hippocrates in Coac. prænot. & alibi.

(o) Dextri lateris pleuritis frequentior, & plerumque mitior; sinistri contra periculosior & insidiosior; rarior tamen & infrequentior, Id nos diligenter in quam plurimis ægrotis observavimus; nec unquam fefellit augurium, vid. supra in Nostri Aphorismis. Etsi veram hujus varietatis causam nos ignorare ingenue fatemur, quam enim Noster hic subjungit, rationem, futilem potius esse censemus, quem utilem aut probabilem, ut quis deprehendet statim.

alii finistri, vicinantis cordis caussa forsitan,
& quia frequentius sinistra dextris debilio-
ra videntur. (p) Item

(p) Hæc ex Hippocrate desumpta videntur, Lib. III. de Morb. XXVI. ὁπόσω αὐτὰ ἰσχυρότερα ἐστὶ τὰ δεξιὰ, τόσω καὶ τὰ νοσήματα ἐν αὐτοῖσιν ἰσχυρότερα δείκνυται, *quanto robustiores sunt dextræ partes; tanto etiam fortiores morbi in ipsis fiunt.* Nimirum ex vulgivaga Veterum opinatione, dextræ corporis partes nobiliores, robustiores & calidiores credebantur sinistris, ut Aristoteles Lib. III. de Part. Animal. & Lib. IV. de Generat. Animal. & aliis locis, testatur, vid. Dieterici Iatr. Hippocr. p. 335. Inde ergo Plin. L. VII, c. 17. *Vires dextra parte majores*, ait, & ex hoc Solinus, *parti dextræ habilior adscribitur motus*, ubi vid. Salmas. distinctius adhuc Macrobius, Lib. VII. Saturn. c. 4. p. 415. *Omnes dextræ partes validiores sunt, & debiliores sinistræ.* Plura cum his vid. in Comment. Pricæi ad Apolog. Apulej. pag. 125. Ex hoc igitur fonte varia ridicula placita profluxere. v. g. e dextro testiculo mares generari, e sinistro vero femellas, quod Hippocrates censuit, Lib. de Superfoetat. & Democritus, teste Columella, Lib. VI, c. 28. ubi vid. Cl. Gesner. item has in sinistris uteri locis gestari; illos vero in dextris, ut pariter credidit Hipp. Aph. 48. Sect. V. & Plin. L. XVII, c. 31. Porro dextram mammam dextrumque oculum validiores esse sinistris, quod itidem tradidit Hippocrates, II. Epid. Sect. VI. Inde etiam superstitiosa illa deliramenta de *pede dextro*, apud Petron. de *dextro sternutamento*, apud Voss. ad Catull. p. 105. & de *dextris avibus* in auguriis. Hinc & manui dextræ, honor in fide, fœdere & jurejurando, &

Item Pleuritis, nunc eodem tempore febriculæ concurrit; nunc supervenit; nunc antecedit, nec cessante febricula, perseverat. (q)

Cap. XV.

Quomodo intelligimus pleuriticam passionem in peripnevmonicam transeuntem, aut in vomicam venientem.

Intelligimus eos, qui in augmento pleuriticæ constituti passionis, proni atque faciles in peripnevmonicam (a) videntur, quum

fessio ad dextram summe honorifica. vid. Spanhem. ad Callimach. p. 62. & 623. Grot. ad Matth. XX. p. 345. Wolf. in Cur. phil. ad eund. loc. p. 293. & alibi, item Dougtæ. in Analect. Sacr. P. I. p. 269. & P. II. p. 123. Sed omitto plura, quæ sunt alterius loci. Emendabo tamen adhuc unum Hesychii locum, mutilum & fere desperatum: Δεξιὼν, inquit, εἶδος μέγας, legendum nempe εἶδος ἀξιώτερον, & simil. aut leg. Κύδος μέγας, gloria partis.

(q) Forſan legendum hic, *nunc cessante febricula*; quod verum utique. Licet enim febris vel sua sponte soporata, vel medicamentis expugnata fuerit; perſtat tamen adhuc diu dolor lateris pungens, ipſo fatente Noſtro, mox cap. XVII. & enata hinc reſpirationis moleſtia: Seroſa quoque & catarrhoſa pleuritis febrī caret, & tamen eſt pleuritis, ut ſæpius poſt Lommium, obſervavimus. Interea tamen nihil temere immutare audemus.

(a) Eundem plane in modum loquutus Hippocrates, Lib. de Affect. IX. ἐστὶ δ' ὅτε καὶ ἐκ πλευρι-

Quomodo intelligimus pleuriticam passionem &c. 163
quum ceteris omnibus pejorantibus signis,
atque in magnitudinem extentis, solus dolor
minuitur, atque jacendi positio ex parte
facilior ac levior supina ægro fuerit visa,
aucto genarum rubore. Con-

τίδος μεθίεται ἐς περιπλευμονίην καὶ κῆυσον.
Quem locum singularem una cum aliis similibus
produxeramus olim ante hos viginti annos,
contra Cl. Freindum, contrarium paullo confi-
dentius asserentem, in Epistola nostra Medico-
Critica, p. 83. juvenili quidem scripto; nec ta-
men prorsus malo, si quid quidem credendum
Diariis primi ordinis litterariis. Contra quam
autem acerbius justo & insolentius insurrexit fe-
roculus quidam Regulus insulanus, nihil quid-
quam a nobis laceffit, nec an natus esset, nobis
antea notus. Qui vero nobis dignum ipsius pe-
tulantia & inani contradicendi pruritu respon-
sum parantibus, justæ nostræ vindictæ opportu-
na morte paullo post subtractus fuit. Quare
cum larvis atque lemuribus pugnare nos merito
suppedit, nec *bella geri placuit nullos habitura
triumphos. Hinc cecidere odia, & tristes mors ob-
ruit iras.* Sed hæc obiter. Facilem ceterum
pleuritidis descensum esse ad peripnevmoniam,
non mirum, propter intimam & consanguineam
quasi partium dolentium vicinitatem & ἀδέλφειν.
Sunt enim pleuritis & peripnevmonia ἀδελφεὰ
καὶ συγγενέα παθήματα, ut Hippocrates lo-
quitur; quare & veteres & recentiores Medicos
utrosque morbos arctius conjunxisse & una tra-
ctasse, non sane est, quod quisquam magnope-
re demiretur. Conferantur, si operæ quidem
pretium, dicta nobis hac de re cum in Epistola

Conducta etiam (b) superciliorum e medio vehementer, tanquam in mœstitudine constitutis, oculorum attestante fervore.

Eos etiam, qui in vomicam transeunt, intelligimus ex eo, quod dolor infixus eodem permaneat loco, accedente tussicula arida, atque tremore typico, & inordinato, spiratione difficili, quam græce δύσπνοϊαν vocant, cum dolore leviori, & pulsu denso.

Cap. XVI.

Quis locus in pleuriticis patiatur.

QUæsitum etiam est a veteribus, quis in pleuriticis locus patiatur? & quidam pul-

ista modo allegata, tum in ipsa Commentatione his supra præmissa, Cap. I.

(b) Græcis hi eleganter vocantur συναφρωμένοι, item συνεσφυωμένοι καὶ συνεσφυδρωπακότες, de quibus vid. Hesychius, Suidas & alii Lexicographi, item Fœs. in Oecon. Hipp. p. 346. Inde & Aristophanes in Plut. conjungit æque ac hic, ὀφρῦς συνῆγον, ἐσφυδρώπαζόν θ' ἅμα, & in Lysistrata, μὴ σφυδρώπαζ', ἵππερι τοξοποιεῖν τὰς ὀφρῦς. Add. Aelian. Hist. Var. XIV. 22. vid. Grot. Heinf. Wolf. Elsner & alios, ad Matth. XXVI. 16. Cl. Alberti in Obs. Sacr. p. 55. & Desid. Herald. ad Martial. p. 11. Multum vero ex diversa superciliorum figura & actione de intimis animi recessibus colligi posse, notum est cuivis. *Ira enim contractis,*
tristi-

pulmonem pati dixerunt, ut Euriphon, Evenor, Praxagoras, Philotimus, Herophilus. (c)

Item quidam ὑπεζωκῶτα membranam, quæ latera, & interiora cingit, ut Diocles, Erasistratus, Asclepiades, & eorum plurimi Sectatores. (d) Horum

tristitia deductis, hilaritas remissis ostenditur, ut peropportune ad hunc nostrum locum Cælianus, ait mellitissimus Quinctilianus, Lib. XI. Instit. Orat. Cap. 3. p. 574. ex nitidissima Editione celeberrimi nobisque amicissimi Gesneri, quem propitia fata in publica commoda diu fervent.

(c) Horum præstantissimorum præsci ævi Medicorum & Anatomicorum, præter hunc Nostrum, Celsum & alios Veteres, meminere data opera, summus Vir Fabricius, Bibl. Græc. Tom. XIII. Lib. VI, cap. 9. Daniel. Clericus, Hist. Med. Part. I. & II. Conringius, Gælicke, Stollus, Neander & Vir Cl. nobisque amicissimus, Schulzius, in Hist. Med. passim; sed meminere tantum, quod jure dolendum, quia omnia eorum scripta doctissima irreparabili rei medicæ damno, interciderunt; ita ut hodie solæ tantorum nominum stent umbræ, ut cum Lucano loquar. Ceterum hos rectiorem ingressos esse viam, quando pulmones in pleuritide pati assererent; quam sequentes, qui solam membranam ὑπεζωκῶτα incusarent, demonstravimus supra, nonnihil disertius, ni falsa fuerit opinio de nostris viribus, Cap. I. nostri Comment.

(d) Et de his magni Nominis Medicis videantur

Horum primi ajunt non esse in lateribus tumorem, quum neque extantia ulla earum partium inspectione sentiat; neque rubor; nec motu, nec tactu, dolor acutus, vel fortis, tanquam manifestis tumoribus.

Accedit etiam, quod facile supra id latus, quod patitur, jacere possint ægrotantes; supra aliud vero, quod passione liberum videtur, si se jactaverint, difficultas spirationis accedat, si quidem nunc sustentatæ (e) pulmonis partes jaceant; nunc veluti pendere sentiantur.

Dehinc etiam tussicula signum est ex accedentibus consequens morbum fibrarum pulmonis, esudati corporis liquoris, sive cannae gutturis: singula etiam extussita de pulmone venire manifestum est, qui neque venis, neque arteriis, neque fibris contiguus, vel admixtus esse lateri videatur, ut per ipsum latere accepta excludi posse credamus.

Unde

supra laudati Historiæ Medicæ scriptores, ut & Lexicographi, & qui clarorum Virorum Vitas nobis descriptas dederunt.

(e) Hoc est, aëre inspirato suspensæ quasi & expansæ hincque leves; nunc vero turbato & impedito liberæ respirationis negotio, pressæ & collapsæ quasi: hunc enim sensum vox *sustentata*, hic involvere videtur, ut alias.

(f) Hinc

Unde igitur dolores ? numquid ne pulmonis sensibiles partes in passione constitutæ causa sunt ? an vero ejus tumore latera vicinantia comprimuntur, & propterea dextrarum fibrarum tumor dextri lateris dolorem facit, sinistrarum sinistri ? sed in peripnevmonicis totus tumet pulmo, nec ullus tamen sequitur dolor.

Sed huic quidem sententiæ contrarii ajunt propterea neque ruborem, neque extantiam, vel dolorem ægrotantes consequi, quoniam in alto tumor esse videatur.

Quod autem supra patiens latus quosdam jacere prohibet ; alios vero contra mitescendo relevat ; illa causa est, quod incumbendo objectu (f) straminum pressa materia

(f) Hinc mox Cap. 18. sapienter præcipit Noster, *jacere pleuriticis convenit mollibus stramentis*: infra quoque passim de lectis, straminibus, stragulis & culcitis ægrotorum diligenter tractat, quod & fecisse constat Hippocratem ipsum, Aretæum, Celsum, Alexandrum, Theodorum Priscianum, uno verbo, veteres omnes Medicos, ne Arabibus quidem exceptis. Maximi enim momenti hæc ipsis jure videbatur res, quæ hodie, ut alia præclara, sæculi torpore, neglecta & contempta jacet ; quis enim quæso ex nostris Medicis, lectorum & stragulorum ægrotantium, ullam rationem habendam esse monuerit, aut aliquid distinctius de utilissima hac re docuerit, nisi Ballonium, Duretum, Sydenhamum, & inprimis Boerhaavium exceperis, qui passim, veluti

ria refugiat, atque ex partibus, quæ patiantur, ad sanas partes rediens, dolorem non faciat. At

in transitu tamen, ad hanc quoque curam descenderunt? Quum tamen certissimum sit, vel viles & simplices lectulos, stramenta & stragula, quis credat? plurimum omnino conferre ad morborum & incrementa & laxamenta, immo ad sanitatem & mortem adeo ipsam. Diversæ igitur naturæ morbos diversæ quoque materiæ lectos & culcitas expolcere exinde liquet. Alios hinc esse decet in chronicis; alios rursus in acutis morbis. Hi leves, lenes & refrigeratorios desiderant; illi contra molles, nonnihil graves & calefactorios. In omnibus ergo febribus acutis, ardentibus & exanthematicis, item vulneribus & ulceribus, præstant stramenta, linum, & imprimis corium & direpta tergora boum; vitanda vero sunt vel maxime plumæ, pili, lana & gossypium vel linum xylinum, quoniam hæc incendium augent; illa contra restinguunt. Ex adverso in arthritide, podagra, paralyti, apoplexia, atrophia, hydrope, & similibus morbis a causa frigida & tenaci humorum lentore obortis hæc calefactoria stragula e lana, cannabi, pilis, plumis & gossypio conducunt. Ita immundis visis & involuntario seminis lapsu divexatis *stramenta duriora atque frigerantia procuranda*, ex sapienti Nostri consilio, V. Chron. 7. *Cardiacis contra II. Acut. 37. Lecti concubationem neque duram, neque plus satis mollem; sed stramenta potius tenera & tritiora* idem suadet: Phreneticis vero, addo ego epilepticis, & generatim, ubi violentus & turbulentus nervorum motus, tremor & strictura

At vero partibus non patientibus expressa, atque fugata, se patientibus impartiens, & has distendens, dolorem facit. Tussicula vero fit compatientibus ὑπεζωκότες membranæ vicinis, atque contiguis partibus.

Et tussita itidem sputa per pulmonem feruntur, siquidem per ipsum veniant ex vicinis, accepta per vias mente sensas, quas (g) λογοθεωρήτως appellant, sicuti & in vomitibus

ra est, *stramenta & operimenta mollissima & tenuissima convenire* asserit I. Acut. 9. & Aretæus. Sic & frigidis in Venerem *plumas & molliora opertoria vel stramina*, ordinat Theod. Priscianus, Lib. II. cap. 11. p. 85. Rhachiticis deniq; conducit recubitus in paleis, durioribus straminibus & herbis aromaticis, validis & siccantibus. Sed hæc sese angustis Notarum carceribus includi ægre patiuntur; quin potius peculiarem & diductiorem tractationem requirunt. Utinam vero collectis a me dudum ex præstantissimis Auctoribus veteribus in hanc rem plurimis notatu dignis observationibus supremam tandem manū, per negotia imponere liceret.

(g) Λογοθεωρήτως vias hic vocat Cælius solis mentis aciei & ratiocinio resectas ac pervias; externis vero sensibus intectas prorsus atque indespectas. Utitur autem & infra aliquoties hac voce, alias nec apud alios auctores, nec in Lexicis facile obvia. Ita Lib. III. Chron. Morb. cap. 2. p. 436. *immensa signa, quæ Græci λογοθεωρήματα vocaverunt*, ubi tamen *immersa*, legendum potius videtur, aut *insensa*, ex hoc nostro loco, stilo quidem Cæliano, nam *immensa* haud dubie vitiosum. Tueri vero sese potest hæc conjectura

ex alio loco, Lib. V. Chron. cap. 10. pag. 587. ubi de ipsis empyicis, & ipsis his viis purulentis absconditis, æque ac hic, sermo : *Alii ajunt vias esse latentes, quas λογοθεωρήτες appellant.* Meminit & Hippocrates ejusmodi viarum, aut caussarum & rationum. λογοθεωρήτων, Lib. de Arte, XIX. ὅσα γὰρ τῶν ὁμμάτων ὅψιν ἐκφεύγει, τὰντα τῇ τῆς γνώμης ὅψει κεκράτηται : quæ cultissimis numeris Ovidianis Lib. XV. Metamorph. ita latine reddere liceat : - - *quæ Natura negabat visibus humanis; oculis ea pectoris hausit*, aut Manilianis, Lib. IV. Astron. *Atque oculos mentis, quæ possit cernere cuncta. Quamvis occultis Naturæ condita caussis* : omitto talia plura alibi mihi hac de re notata. Talia autem λογοθεωρήματα præferim in physicis & anatomicis, multa erant olim, erunt aliquando, & sunt hodieque. Huc pertinebant V.G. periodicus sanguinis discursus, item vasa lactea & lymphatica, diutus chylifer thoracicus, nec non valvulæ in venis, vasis lacteis, lymphaticis, ductu thoracico, ut & ureteribus conspicuæ, & alia innumera jam taceam a Viris maximis & plusquam humana solertia præditis, Malpighio, Leeuwenhoekio, Boyleo, Ruyschio, Boerhavio, ut & Newtono in physicis, qui ultimas humani ingenii metas non attigit solum, sed fere supergressus est, inventa felicissime & demonstrata luculentissime, de quibus vid. Celeberr. Heisterus in Anatome & Oratione doctissima de Incrementis Anatomix Sæculi XVIII. nec non Dissertat. de subtilitatibus anatomicis. Ejusmodi porro λογοθεωρητων nostra inprimis tempestate sunt cæca illa & humanis visibus adhuc abstrusa itinera actualia,

micis contingit, quanquam frequenter ad
externas partes (b) verticem faciant: vel
fractio latere sanguinolenta excludantur spu-
ta.

Etualia, per quæ potus affatim haustus, spreta
ordinaria circulationis lege, via compendiaria,
ad Lotii officinas ocys delabitur; de quibus
nonnihil dixi in Epist. II. de Veterum Variolis
& Anthracibus, ad Nobilissimum & amicissimum
Hahnium perscripta. Sed de his hætenus:
plura enim & longe meliora his de rebus, quo
& jure pertinent Nævi materni, nutritio fœtus
in utero per os, de fulmine tactis, aliaque id
genus problemata plura, hic dici possent; si locus
quidem pateretur.

(b) Vertex hic est tuber extans, sive prominentia
mucronata & acuminata ex collecto & in unum
locum coacto pure elevata; unde infra Lib. V.
Chron. Cap. 10. p. 583. *Verticosa est inflatio im-
pressioni digitorum cedens, ac resurgens*; ita enim
ibi legendum forte videtur, haud *verricosa* aut *ver-
rucosa*, quod vulgo legitur & perperam defendi-
tur in Nota, ab Ammano. Pace Lectoris, liceat
nobis hic data occasione, locum quendam He-
sychii corruptissimum & hætenus fere immedica-
bilem visum obiter emendare. Κοσώλοφος, in-
quit doctissimus Grammaticus, βόθυνος, ὄχθος,
ἀνάστημα γῆς, σπέρμα. Heu monstra & prodi-
gia verborum! Tu sodes, mecum lege, certis-
sissima quidem conjectura: Κοσώλοφος (hoc est
vertex) βωμός, θίνος, ὄχθος, ἀνάστημα γῆς,
ἔπαρμα. Certe ἔπαρμα, pro σπέρμα, legen-
dum esse, indubitatum quidem est. Sed satis.

(i) Hoc

ta. Nam profecto insensibilis omnis est pulmo. Debuit igitur nullus fieri dolor.

Sed si ex oppressione ὑπεζωκότος membranæ ex pulmone vicino tumente, dolor fit; debuit magis ægrotans tunc dolere; quoties jacuerit in latus, siquidem tunc magis incumbens opprimit pulmo: dehinc etiam peripnevmonicos dolere oportuit.

Si enim ex parte tumens pulmo dolorem facit; magis omnis in tumore constitutus facere debuit.

Patitur itaque ὑπεζωκῶς membrana, & propterea dolorem vehementem facit: siquidem fit nervosa atque lateribus infixæ.

Hinc denique, quoties tumore densatur, (i) ossibus vicinantibus abstenta, ire latius prohibetur, & eorum conversione naturali quatitur motu, atque acuti doloris accipit causas.

Item spiratione thoracis, adducti spiritus vicinitate, pulsata, insustentabiles (κ) dolo-

(i) Hoc est *Costis*, consueto Veterum stilo, ἰσθαῖ etiam passim vocat eodem modo Hippocrates, Galenus & alii, imprimis Aretæus, Lib. I. Morb. diurn. Cap. 9. de quo loco vid. nostras Observationes, Editioni Boerhavianæ adjectas, p. 517.

(κ) Frequenter hac emphatica voce utitur Noster, ut & Theodorus Priscianus; sed & latinissimus &

dolores facit. Manifesta namque conjectura est, quod ipsa patiatur.

Siquidem tumoris augmento collectionem in pleuriticis faciat, & expirantibus sæpe ægrotis nigra inveniatur. Hos denique (1) venenatos quidam putaverunt.

Igitur

& lacteus quasi Lactantius, *insustentabili dominatione*, dixit, Lib. VII. Instit. c. 16. & de Mort. persecut. c. 49. *insustentabili dolore*, ubi vid. Cl. Bünnemann. in Not. p. 1484. & nos infra ad Theodor. Priscian. Græcis est ἀφίρητον, ἀβάσακτον καὶ ἀνυπομόνητον, vid. Hesych. & Suid.

- (1) Elegantius adhuc ejusmodi pleuriticos derrepente oppressos & suffocatos Hippocrates ex Veterum mente, appellat βλητές, h. e. fideratos, fulmine tactos, aut, ut Maro loquitur, *fulminis adflatos ventis & igni contactos*, græce ἀεροβολήτης, ἀεροπλήγας, κεραυνοπλήγας, κεραυνοβλήτης, ἐμβροντήτης καὶ ἐνηλυσίης, de quibus vid. Hesych. Phavorin. Suid. Aristotel. Plutarch. & alios. Sic vero Hippocrates in Coac. Prænot. p. 561. πελιώματα περὶ τὴν πλευρὴν ἔξω γίνεται. τέτρες δὲ ἐκάλειον οἱ ἀρχαῖοι βλητές, *livescunt & nigrescunt lateris externa*, sic vero affectos Veteres fideratos & de cælo tactos quasi appellabant. Sed clarius adhuc hac de re & propius ad hunc nostrum locum, idem Lib. de Victu Acut. IIX. Μάλα δὲ τὰς τοιαύτας ἀποπνιγέοντας οἱ ἀρχαῖοι βλητές ἐνόμιζον εἶναι, διὰ τὸδε μάλιστα ἔχῃ ἤκιστα δὲ, ὅτι καὶ ἀποθανόντων αὐτέων, ἡ πλευρὴ πελὶν ἐνρίσκεται, ἵκελον τῇ πληγῇ, ubi πληγὴ est ipse

Igitur in pleuritica passione non simplicem lateris dolorem; verum etiam febre acuta attestante, totum corpus pati videmus. Etenim febres totius corporis sunt: plus tamen pati ὑπεζωκότα, membranam recte dicimus, siquidem sint in ipsa dolores constituti.

Cap. XVII.

*Quæ sunt similia pleuritice
passioni. Et quomodo inter-
noscuntur.*

Similia pleuritice passioni dicuntur, dolor lateris, collectio (m) in ejus medio constituta: item vomica, quam Græci empyema

ipse fulminis tactus, & fulguralis ignis repentinus adflatus, quod haud intellexit Interpres. Sed de his βλητοῖς plura & accuratiora docebunt Fœsius, in œconomia Hippocr. pag. 77. Hieronymus Mercurialis, Lib. VI. Var. Lect. cap. 9. & alii quoque Lexicographi.

(m) Scilicet abscessus sive vomica, stilo Cæliano, ut supra jam monuimus, & mox hoc ipso loco aliquoties legitur, ita & infra Lib. V. Chron. pass. cap. 10. *Hæc enim empyemata sunt, quæ in occultis nata collectiones nuncupantur.* Plura in Lexico Cæliano Almeloveenii.

(n) Tum

ma vocant, suspirium, sive spiratio difficilis, quam iidem dyspnœam vocant. Item ad nares catarrhus, quem vocant coryzan, & anhelatio.

Siquidem supradictis tussicula, atque spiratio difficilis adjuncta esse videatur, & febricula, & dolores accedentes pleuriticam passionem fingant.

Sed discerni atque internosci suis proprietatibus possunt, Nam dolor lateris etiam sine febre plerumque est, & longo tempore perseverat: vel quoties celer est, sine varietate sputorum, vel excrementorum esse perspicitur: (n) In pleuriticis
vero

(n) Tum vero tanto peior tantoque periculosior ægrotorum status. Hæc enim pleuritis, quæ nihil plane tussi emolitur, omnium est atrocissima & tantum non internecina; unde eam Galenus Comment. in III. Epidem. Hipp. significanter appellabat ἀπεπτοτάτην, *crudissimam*, & quasi *incoctissimam*, si ita quidem loqui liceat; vide nos supra in Aphorismis, ubi plura hac de re dicta a nobis sunt. Inde & optime in hunc sensum ipse noster Hippocrates, in Coac. prænot. p. 557. αἱ ξηραὶ τῶν πλευριτίδων καὶ ἀπτύσοι χαλεπώταται, *sicca & nullo sputo comitata pleuritides dirissima & expugnati difficillima*, hæc enim vocis χαλεπώταται, propria vis, ab interpretibus nec intellecta bene, nec scite expressa. Hinc contra πτύαλον χεῖρ ἐπὶ πᾶσι τοῖς

vero dolor acutus, cum febribus acutis, & sputis supradictis invenitur.

Item ab empyicis, hoc est vomicosis, five collectione laborantibus discernitur pleuritis, quod febres noxiæ atque acutæ & inordinatæ in pleuriticis inveniantur.

Vomicosis vero, vel collectione laborantibus, antecedente corporis horrore frigido, (o) atque dolore pungenti, eodem tem-

σι πλευριτικοῖσι καὶ περιπλευμονικοῖσιν ἔυπετέως τὲ καὶ ταχέως ἀναπτύεσθαι, uti paucis interjectis, idem vere & graviter pronunciat artis salutaris Coryphæus; vid. & si lubet, quæ supra a nobis passim hac de re monita fuerunt.

(o) Hoc ipsum pluribus persequitur Noster, infra, ubi de Empyemate tractat ex instituto, Lib. V. Chron. Morb. Cap. 10. ubi inter alia hæc leguntur: Omnibus igitur collectionibus generatis, vel quum tumor in liquorem vertitur, sequitur febricula vehemens, inordinata, & sæpe cum rigore, & torpore frigido, vel iniquitate corporis; tum loci fervor incendiosus, gravedo, tensio, & exceptis, quæ in pulmone fiunt, sæpe stimulans dolor, & pulsiofus; tum celer pulsus atque humilis, & sæpe sudor, magis capitis, atque collorum. Dehinc perfecta purulentatione, rigor corporis atque tremor circumscribitur, & febrium recedit inquietudo, ac dolorum &c. Nempe ex Hippocrate hæc ipsa petita ceu fonte perenni, cujus ex ore profusos omnis posteritas latices incommoda duxit, hujus en verba, Aph. 47. Sect. II. Περὶ τὰς γενεσίας τῆ πύκ, οἱ πόνοι καὶ
ὅς

tempore, hoc est, quo in vomicam trans-
eunt ægrotantes, sputa sequentur, quæ
antea nulla fuerant, rejecto prius pure coa-
cervato in latere collectionis causa.

Laterum quoque veluti conversionem
hic sentiunt, aliquando etiam sub ipsis ex-
tans, vel prominens collectio sentitur. (p)

In pleuriticis vero febricula ex initio
vehemens, atque sputa contra naturam, &
varia reperiuntur.

Item ab spiratione difficili, & ortho-
pnœa, & catarrho, quem supra diximus
ad

οἱ πυρετοὶ ζυμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γενομένῃ, ubi
vid. post Galenum, Hollerium, Heurnium, He-
quetum & alios innumeros, qui in Aphorismos
fuerunt commentati.

(p) *Laterum conversionem* vocat fluctuantis puris &
agitati strepitum, ac velut inundationem, cum
ex altero latere in alterum æger vertitur; ut
bene hic notat Ammanus. Nituntur vero hæc
auctoritate omni exceptione majore Hippocratis
nostri in Coac. prænot. p. 561. ubi verba ὥς τε καὶ
προπεσεῖν πρὸς τὴν πλευρὴν, satis scite hic ex-
pressa a nostro Cælio videntur per *Laterum vel-
uti conversionem*. Eadem vero habes apud Are-
tæum, Aëtium, Alexandrum Trallianum, Theo-
dorum Priscianum & alios, quibus adde inpri-
mis quæ summus hic notavit Boerhaavius, item
Sydenhamus, Willisius & Hoffmannus; alios
minorum gentium Deos ut hic taceamus, qui
prælustribus horum radiis penitus obscurantur.

ad nares fieri, & anhelatione, celeritate discernitur, & feбри atque dolore.

Siquidem illa tarda sint, & sine febris, aliquando etiam sine dolore.

Cap. XVIII.

Quomodo curandi sunt Pleuritici.

JAcere Pleuriticos convenit mollibus (a) stramentis, loco lucido, atque calido, & mediocriter amplo: schemate, quo se melius ac facilius haberi perviderint:

Adhibita requie, & cibi abstinentia, usque ad tertium diem, ab accessionis tempore, (b) vigilantia cum articulorum tenaci,

(a) *Prima enim celeritatis morborum mitigatio est straminum mollities, inquit Noster infra Lib. III. Acut. Morb. cap. 8. qui locus notatu sane dignissimus. Ut & alter Lib. I. de Morb. Chron. cap. I. p. 270. Mitigatur quodam blandimento straminum pars in dolore constituta. Sed nolumus hic ea repetere, quæ strictim & circumscripte hac de singulari re nobis jam dicta supra modo ad cap. XVI. & alibi luculentius, plenius ac distinctius a nobis dicentur aliquando cum DEO & die, siquidem fati indulgentia vitam otiosiorum, quam qua nunc fruimur, nacti fuerimus.*

(b) *Per quam vigilem sane hic esse oportet Lectorem,*

tenaci, blandaque defricatione manu calida.

Vaporanda etiam, quæ sunt in dolore constituta, calidis pannis, & cum accessio statum sumserit, lanis limpidis, ex oleo dulci calido expressis, contegenda.

Adhibenda fomentatio lenis capiti, atque

rem, qui hanc obscuram & somnolentam Auctoris vigilantiam recte cognoscere & liquide interpretari cupit. *Vigilantia* enim *articularum tenax* hic idem esse videtur, ac assidua & indefessa articularum tractatio & permulsio manu calida & materia pingui aut cerea perlita peracta, ut ex sequentibus patet, magisque patebit ex locis aliis infra adscribendis. Ita mox Lib. III. acut. morb. cap. 5. *Utendum etiam articularum blandi tactus continentia*, clarius adhuc cap. 21. ejusdem Lib. *Convenit etiam articularum levis atque impressa defricatio, cum quadam perseverabili tenacitate*, (hoc est vigilantia): item Lib. III. Chron. c. 2. *articularum blanda convenit defricatio, cum quodam calidarum manuum amplexu, ut etiam tenendo medeamur*: Vid. ibidem Cap. I. Vel maxime vero facit huc locus e Lib. IV. Chron. morb. c. 3. p. 505. *propter articularum frigus adhibendi tepores, cum blanda manuum tenacitate, quam diacerotosin vocant*, vel potius *diacerôsin*, nempe *διακρήσιν*, ut vir doctus in margine conjicit haud infeliciter. Omitto loca alia in hunc sensum passim apud Nostrum obvia; hæc enim jam sufficere crediderim.

que inguinibus & fitis sub umbilico (c) locis, ex eodem oleo, similiter calido, & magis, quando fuerint (d) indulgentia corporis relevati ægrotantes.

Sin minus, addenda etiam cataplasmata ex polline, atque lini femine, & (e) fœnu græci, cum aqua & oleo coctis.

Tunc

(c) τοῖς ὑπομφαλίοις, ut scite Græci loquuntur. vid. Galen. & Aristot. de Gen. Animal. τοῖς ὑποκάτω τῆ ὀμφάλης τόποις dixit frequenter Hippocrates.

(d) Indulgentia hic est laxamentum, remissio, mitigatio, qua voce Noster frequentissime delectatur, ut ex Lexico Almelovenii Cæliano patet uberius, ita infra III. acut. 8. *laxamentum & indulgentiam* conjungit, & supra I, acut. 17. *corpus indulgentia laxatum*, dixit, & alibi, *indulgentia febrium & morborum*, item *somni*, inde & *indulgentior cera*, pro molli & ductili, eleganter dictum infra II. Chron. 1. *Indulgeri* atque *laxari* conjunxit quoque Gellius fine Libri sui, ut Lexicographis quoque observatum.

(e) Hoc vero propter virosum & nauseosum fœtorem prudenter omittit in cataplasmatibus anti-pleuriticis Theodorus Priscianus Lib. II. cap. 4. en ipsa ejus verba: *Perseverantibus vero doloribus, etiam cataplasmata chalaistica cum melle de seminibus superaddo, detrahens speciem fœni græci, quod, ut expertus sum, febrientibus caput semper dolore & inflammatione sollicitat; quod ipse pluribus confirmat Aëtius Amidenus, Lib. I. p. 23. Φυλάτ-*

Tunc oris collutione utendum & potu aquæ calidæ, moderate quidem, ne plurima liquoris humectatio sputorum provocet fluorem.

Tunc somno dimittendus ægrotans. At si venter fluxerit, poterit somnus ante dimissionem, permittente, hoc est declinante accessione, prohibitus arcessiri, scilicet laxativis cataplasmatibus.

Sed si dolor vehemens fuerit, phlebotomiam convenit adhibere; si nullus ventris fuerit fluor, intra tertium diem.

Sin vero fuerit adjuncta ventris solutio; prorsus in ipsa (f) diatritho erit phlebotomia

πειθαί δεῖ, inquit, τὴν τέττα (scil. τίλειος, aut τήλειος) χρῆσιν, ἐπὶ τῶν εὐπαθῆ ἔχόντων τὴν κεφαλήν. *Abstinentum est a scænu græci usu illis, qui capitis doloribus facile obnoxii sunt: ubi vid. reliqua.*

(f) Modo dixerat *tertium diem*, id enim est *diatrithum*, Græce διὰτρίτος. Ita supra Lib. I. acut. Morb. cap. 3. *diatrithæum tempus*, dixit, & infra innumeris fere locis hæc *diatrithos* recurrit, quod ex Thessali Tralliani, Thrasionici illius sectæ methodicæ reformatoris & reductoris, disciplina est petitum, ut notum, qui intra hoc triduum, sive diatrithum, in morbis nihil movebat aut agebat; sed inactuosus saltem Tragœdiæ erat spectator, (ut sic cum S. Augustino loqui liceat,) ægrosque triduana inedia inepte macerabat;

mia adhibenda, sic, ut prædiscere possimus, utrum sit perseverans, atque superior strictura magis, quam solutio.

Sæpe enim concurrens ventris solutioni sanguinis detractio, ægrotanti novissimam intulit defectionem.

Quapropter perspiciendum, utrum usque ad dimissionem accessionis, fluor ventris perseveret; vel ejus meatio mordicationem quandam faciat podici, vel intestinis: suspecta etenim habenda est istiusmodi defluxio. (g)

Ita

quod temerarium prudentiæque practicæ egenum facinus merito ridet & explodit passim Galenus in Libris de Medendi Methodo. De ipso hoc homine fastoso, ejusque affeclis, qui per contemptum, haud illepide *Diatritarii* ab hac Diatrilo vocabantur, vid. Dan. Clerici Hist. Med. Part. II. Lib. IV. Sect. I. cap. 3. pag. 153. Gorraei Definit. Med. p. 109. quem exscripsit pæne ad verbum Pancrat. Bruno, in Lexico. Med. Neandrum in Hist. Med. Cl. Stollum, aliosque plures. Notior enim hæc est res, quam ut multis hic doceri debeat.

(g) Ob erosionem scil. intestinorum, & exinde enatam convulsionem aut gangrænam ipsam ex nimia excrementorum acrimonia jure metuendam. Sed nec eo quidem tempore, sanguinis detractio, modica tamen, penitus repudianda; licet cautione & judicio opus sit quam maxime. vid.

Ita adhibenda phlebotomia; sed ex (b) alio brachio, quod fuerit dolenti lateri contrarium, certæ rationis causâ, quam sæpe memoravimus.

Tunc post (i) mediocrem sanguinis missio-

vid. nos supra, & in Hist. Pleurit. II. & VII. &c.

(b) Hoc quidem perperam & ex præjudicio magis, quam judicio, licet hoc ipse quoque Aretæus, ut veterum multos alios taceam, asseruerit, Lib. I. cap. 10. de Curat. acutorum morborum; ubi multa non indocta nec inutilia disputantem vid. Petr. Petitum in doctissimo Commentario, pag. 242. Solide vero hoc inveteratum, exitiosum & perniciosum præjudicium exploserunt, contrariumque perquam luculenter docuerunt Viri magni, Petr. Brissotus & Renatus Moreau, in Lib. de missione sanguinis in pleuritide, supra nobis aliquoties laudati, quibus adde sis in ipsa nostra Commentatione Cap. II. uberius hac de re a nobis disputata & demonstrata.

(i) Immo immodicam potius & ad animi usque defectionem continuatam sanguinis missionem, si vires quidem, ætas, aliæque circumstantiæ sedulo advertendæ permiserint, diraque morbi atrocitas efflagitaverit, qua de re & in Aphorismis & in ipsa Tractatione Cap. II. uberius a nobis actum. Aretæus etiam hic justo timidior est, derelicto temere suo magistro Hippocrate, qui ad animi usque defectum, venæ sectionem aliquoties imperabat. vid. de Vict. Acut. pag. 217. &c.

missionem, quæ magis conjicienda est ex conjunctione, quanquam levissimæ solutionis, quiescere permittimus ægrotantem, atque resumtum, (k) laxativa perunctione curari, oris etiam adhibita fomentatione, digesto scilicet (l) adjutorii turbore, dabimus forbilem cibum, ex oleo dulci confectum, five melle, ne liquidorum (m) provocentur sputa, importunitate temporis, hoc est initio, five augmento passionis.

Dabi-

- (k) Hoc est *refocillatum*, *recreatum*, *refectum*, quomodo verbo *resumere* frequentissime ita usos esse constat Nostrum, Theodorum Priscianum, Veterumque alios, de quo vid. Barth. in Advers. LIV, 16. p. 2554. notante Almelovenio in Lexico Cæliano; licet hanc vocis significationem ignorant Lexica nostra: græce dixeris ἀναληφθέντα. Ἀναλαμβάνεσθαι enim hoc sensu sæpissime apud Hippocratem occurrere, observat in œconomia Fœsius, p. 31. Add. Dieterici Iatr. Hipp. p. 180. sqq. & Gorraei Defin. med. pag. 33. Helychius quoque, ἀναλήψαι vel ἀναλήψεσθαι, ἀναθρέψαι, sic enim legendum, non ἀναλῆσαι, ἀνατρέψαι, ut vulgo mendosissime legitur. Huc & Suidas in ἀνάληψις, ἀνάρρωσις, κ. λ. Sic & sæpe apud Demosthenem.
- (l) Scil. venæ sectionis; nempe sedatis turbis a sanguinis missione in corpore excitatis.
- (m) Deficit hic vox *usu*, vel *humectatione*, supra enim adfuit *liquoris humectatio*; sic ergo legendum.

(n) Sci-

Dabimus etiam pultem calidam, atque madidam, sine fale : vel panem ex aqua calida. Sed si venter fluxerit, pultem dabimus (n) crassiores; sed calidam, quoniam in tumentes prius partes incurrat: (o) tunc post cibum, somno dimittimus ægro-
tantes, usque ad solitum accessionis tem-
pus; quæ cum fuerit effecta, erunt adhi-
benda, quæ supra memoravimus, congrua.

Adhibendus etiam cucurbitæ levissimus raptus: (p) sed cum statum cœperit acces-
sio,

(n) Scilicet ad sistendum sensim liquidum alvi pro-
fluvium; puls etenim crassior adstringit, reficit,
roborat & excrementorum acrimoniam sua spis-
sitate tenaci eo facilius obtundit & infringit.

(o) Calidam nempe pultem præcipit, ad partes
dolentes & tumentes eo melius mitigandas &
permulcendas. Omnia enim calida paregorica
sunt & nervis amica, ut in Aphorismis, & ali-
bi, loquitur Hippocrates.

(p) Explicat hoc ipse Noster supra, Lib. I. Acut.
Morb. Cap. II. *Lenibus cucurbitarum raptibus ute-
mur, quas Græci abusive κέφας vocant; nisi & ibi
levibus, potius legendum fuerit, ut hic. κέφον*
enim proprie est leve, ut notum. Hesychius,
κέφον, κόπον, μετέωρον, vitiose, lege, ἄκρον,
vel ἀκροπλῆν, μετέωρον: Immo leg. ἀκοπον,
quod enim sine labore & molestia peragitur,
κέφον sive leve est, vel potius, κερπὸν, ita su-
pra, κερπὸς, κέφος. Sed & infra Lib. III. M.
Chron. c. 1. *cucurbitæ lenissimis raptibus detrahenda,*
legitur; ideo nihil supra mutandum; His vero

fio, adjecta etiam scarificatione : cum ad dimissionem declinando pervenerit ; tunc spongiarum adhibenda vaporatio, atque cataplasmata laxativa, frequenti mutatione novata.

Sed si ventris fuerit fluor, erit quidem his utendum ob tumorem. Siquidem immutabilis dolor augeat liquidorum defluxionem, vigiliarum atque corruptæ digestionis causa ungendi sunt,

Igitur

levibus cucurbitarum raptibus opponuntur infra a nostro Cælio *cucurbitæ rapidæ, forti raptura motæ*, L. III. Morb. Chron. Cap. 4. Sed de his cucurbitis *κέφαλις*, sive levibus, vid. quæ notat Almeloveenius, in Notis, ad Cæl. Aurel. p. 612. Ceterum Aretæus, Hippocrates, Galenus, Celsus, Theodorus Priscianus, alique plures cucurbitis plurimum tribuunt in pleuritide; omne vero Alexander Trallianus, cujus en ipsa verba, e Lib. VI, Cap. I. *καὶ τέττε γενομένε, θαυμάσαι ἐστὶ, πῶς παρ' αὐτὰ καὶ ἡ ὀδύνη ὅποια ἂν εἴη, εἰ καὶ σφοδρώτατη, πάυεται, ὥς μὴ δεηθῆναι μήτε πυρίαις, μήτε ἄλλῃ βοηθήματος. Hoc factō* (nempe admotis post scarificationem cucurbitulis,) *mirari licet, quomodo inde etiam dolor, qualiscunque fuerit, licet vehementissimus, conquieverit, ut neque fomento, neque alio præsidio indiguerit.* Quod verum quidem ex parte, ut & ipsi aliquoties observavimus, uti etiam supra in transitu quasi, monuimus.

Igitur ægrotantes plantaginis succo reficiuntur: & aliquando simplici, aliquando admixta acacia, aut ptisanæ succo, quo fit præcoctus mali punici cortex, vel myrti, aut agrestis (q) celsæ coma, quam rubum vocant, aut rosā, vel galla, & his similia.

Etenim alia quæque nimium constrictivæ virtutis, vel multorum admixtione composita, immodica densatione majores membranarum provocant necessario tumores, quos passionis nequitia & tardare faciles, & adjutoriis medicinalibus cedere difficiles facit, adjuncta scilicet solutione.

Quare cum proluxiores fieri viderimus dimissiones; clystere utemur, solutione cessante: cataplasmatibus autem, & cucurbitæ scarificatione, cum doloris fuerit dimissio.

At

(q) Videtur ille rubus hic intelligi debere, qui Theophrasto Eresio, Lib. III. Hist. Plant. Cap. 18. βάτος ὀρθόφυκτος καὶ ὑψὸς ἔχων, erectus & altitudinem habens, vocatur: alias de hac agresti celsa nihil me legere memini: Inde mihi potius vulgare & populare nomen videtur, ut infra L. II. de Morb. Chron. Cap. I. p. 355. Squilla, quam vulgo vulum pluviosum vocant, quod monstrum vocis emendare tentat per bulbum pruriosum, Thom. Reinesius, Lib. III. Var. Lect. Cap. 18. p. 664. & ex eo Almeloveenius in Notis ad Cæl. Aurel. p. 639. Sed hoc obiter.

(r) Ita

At si solutus fuerit aut levigatus dolor, ut ordinem accessionum servans; magnitudine tamen minutus esse videatur, urgente etiam solutione, unctione utemur supra dicta, apponentes palmulas, quas (r) patetos vocant contritas, & cum pannis calidis.

Potum

(r) Ita & infra, Cap. 37. hujus Libri II. *Palmulas, quas Græci patetos vocant*; quod idem Almeloveenius, in Not. p. 620. temere mutabat in *caryotas*, oblitus forte hujus loci, quem tamen laudat in Lexico Cæliano, p. 690. Sed & Scribonius Largus meminit harum palmularum pateton, immo ipse Plinius, Lib. XIII. Cap. 4. *Tertium ex his palmulis genus Pateton, nimio liquore abundat: rumpitque se pomi ipsius, etiam in sua matre ebrietas, calcatis similis.* Scilicet vocabantur Φοίνικες πατητοί, ἀπὸ τῆ πατεῖν, a calcando, ob rationem, quam hic reddit Plinius, & uberius explicat Jo. Bodæus a Stapel ad Theophrast. Eres. Hist. Plant. Lib. II. Cap. 8. p. 106. ubi accurate satis & distincte de his palmulis patetis agit, ut & Salmasius in Exercitat. Plinian. pag. 932. qui tamen, dum Plinium in etymologia vocis lapsum esse contendit, ipse graviter labitur; his adde Harduinum, ad laudatum modo locum Plinianum; nullus tamen horum Triumvirorum, de his locis Cælianis aliquid indicavit: meminere autem apte Galeni & Alexandri Tralliani, qui Φοινίκων πατητῶν fecerunt mentionem, ille quidem Lib. X. de Meth. Med. Cap. 9. & Lib. IV, de

Potum dabimus calidum quidem; sed omnino paucissimum, ut neque liquore plurimo sputorum, vel ventris augeatur defluxio, & tepore quodam tumentia mitigentur. Omne etenim frigus tussiculam commovet.

Deinde dabitur pulticula, sed constri-
ctior: vel panis ex aqua calida, diligenti in-
fusione atque innovatione calidæ elutus, &
expressus, ut suæ densitatis positu (s) elen-
tescat.

At si jugi vexatione tussiculæ, atque
Conatu

de Cibis boni & mali succi. Hic autem bis,
Lib. VII, Cap. 7. p. m. 336. Huc forte & He-
sychius, πατηταί, τραπηταί, scil. βάλανοι aut
σαφυλαί, infra enim τραπητὸς, ὁ οἶνος. Sed
ego nihil hic definio, quia obscurum. Conf.
Des. Herald. ad Martial. pag. 138. & Commen-
tat. ad Caton. & Columell. de R. R.

- (s) Hoc est, diluatur, in liquidum jusculum dissol-
vatur, & in tractuosum quasi & pingue liqua-
men abeat, ut bene in margine explicatur. Ita
noster Cælius supra Lib. I. Cap. 17. de Morb.
Acut. *Ejus solida, quadam dimissione lentescere, &
in liquida migrando, deperire.* Nempe ita voces
Lentus, Lentor & Lentescere Latinis eleganter su-
mi solere, post Nonium Marcell. p. 337. egregie
docet Is. Vossius in aureo Commentario ad Ca-
tull. p. 212. sqq. cui adde Mureti Var. Lect.
Lib. III. Cap. 18. & Cel. Burmann. ad Petron.
Cap. XXVI. p. 89.

conatu frequenti ruptio venulæ sanguinem per os emitti coëgerit; dabimus plantaginem dimissionis tempore, oleris vice mandendam. Etenim in accessione omne quod datum fuerit, (t) corrumpi atque acescere necesse est, olera præcipue.

Dabimus etiam decoctorum aquam Cydoniorum.

At si in ipsa accessione id facere coacti sumus, insistente periculo dabimus poscam. Tunc in dimissione cibum: ut liquori soliditas accedat.

Alicam

(t) *Hanc ob rationem Methodici in morborum accessionibus, sive exacerbationibus tanquam otiosi spectatores nihil fere agebant, nisi summa necessitate coacti. Utinam & hodie magis id observaretur. Ita Ammanus in subjecta Nota. Sapienter per Deum! & egregie, in hac enim observatione magnum, immo maximum, felicitis curationis negotium omnino situm est. Inde ipse noster Hippocrates, Aph. 19. Sect. I. sapientissime: Τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοις παροξυνομένοις μὴδὲν δίδουσαι, μὴδ' ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν προσθέσιων πρὸ τῶν κρίσιων; ubi tamen pro vulgato ἀναγκάζειν, legere mallet, ἀνακομίζειν, hoc est cibo reficere, refocillare, voce Hippocrati familiari, ut in Oeconomia observavit Fæsius. Sed hoc saluberrimum præceptum sæpius alibi repetit Hippocrates, ut Aph. 4. & 10. Sect. I. & infinitis locis aliis: conf. Cell. Lib. III. cap. 2. 4. 5. & 6.*

(u) Malui

Alicam ex aqua calida, in qua fuerint præcoctæ palmulæ Thebaicæ, vel mala Cydonia, ut eorum frigore sanguinis fluor teneatur; fervore vero jusculi tusficula leniatur.

Erit præterea, si vires ægrotantis permiserint, alternis diebus dandus cibus, donec passio declinet. At si imbecillitas coegerit, etiam ante declinationis tempus erit quotidie nutriendus ægrotans.

In statu vero mitescentibus atque (u) segnescentibus sputis, & nullis irruentibus novis saniosæ qualitatis, sine ventris fluore, convenit post cataplasmata atque vaporatorem, ante cibum, dare bibendum mulsum, diebus duobus, vel tribus.

Etenim tusficulam mitigat, & spirationem

(u) Malui aliquando legere *senescentibus*, quomodo sic sæpius elegantius loquuntur probati Auctores veteres. Sic Cicero, *morbi senescentis remissio*, *senescentes vires*, Sallustius, *senescens spiritus*, Plinius junior, *senescentes fici*, *Smaragdi*, *Caseus & senescentia prata* Plinius alter, *senescens succus*, Palladius, & *senescens fama*, Tacitus, omitto enim alia innumera. Inde & Helychius, *γηράσκει*, *φθίνει*, *λήγει*. Conf. Gronov. ad Senecæ Nat. Quæst. L.III.p.318. Sed quoniam Noster & infra, Cap. 19. hujus Libri, *sputorum segniorum* meminit; nihil prorsus immutare ausim, inprimis quum sensus in utraque lectione unus idemque sit.

(w) Horum

nem facilem facit, liquidorum tenacitatem laxat, & eas partes, ex quibus sputa feruntur, depurgat.

Cibum præterea dabimus forbilem ex melle: atque halicam, vel filiginis panem & amyllum, aut ptisanam, aut panem ex mulso, aut ovum ἀπαλὸν. (υυ)

Decli--

(w) Horum ovorum ἀπαλῶν mox in hoc ipso Capite & alibi aliquoties meminit, item Theodorus Priscianus, Scribonius Largus, Marcellus, aliique, quos laudat Almeloveenius, in Notis ad Cæl. Aurelian. pag. 641. & ad Cels. p. 565. add. Casaub. ad Athen. Lib. II. Cap. 16. p. 117. & inprimis Nonnius, de Re cibaria. Huc Dioscorides, Lib. II. Cap. 54. ὧν τὸ ἀπαλὸν τροφικώτερον τῷ ῥοφητῷ, καὶ τῷ ἀπαλῷ τὸ σκληρόν. ubi vid. Saracen. in Schol. p. 31. Ceterum Aretæus Lib. I. Acut. Morb. Cap. 10. p. 91. Pleuriticis revalescentibus suadet τῶν ἀρτιτόκων ὧν δοθῆναι ἐκ πυρὸς ἀπύρων, οὐα recens a matre edita igne calentia, igne tamen carentia; Eleganti nempe antithesi aut oxymôro, ut in scholis loquuntur, quo frequentius Noster more Jonum, delectatur, sic infra Lib. II. Acut. Cap. 11. p. 113. τροφαὶ ἀτροφοὶ dixit, ubi vid. Petit. p. 266. nempe ut τροφή & τροφή & γλυκὺ & γλυκὺ apud Hippocr. Lib. de Aliment. ita παῖδες ἀπαιδές, γόνος ἄγονος, πόλις ἀπολις, βίος ἀβίωτος, λόγος ἄλογος, φίλος ἀφίλος, πλεῖτος ἀπλετος, ξένος ἀξενος, μέτρον ἀμετρον, νύμφη ἀνυμφος, παρθένος ἀπαρθένος, immo πῦρ ἀπύρον est apud Philonem Jud. de igne cœlesti, & alia talia infinita καὶ ὡσεὶ κό-

Declinante passione, si aliqua fuerit sputorum difficultas, ob debilitatem virium, vel liquidorum crassitudinem, erit fœnugræci succus admiscendus melli, hoc genere confectus.

Duobus diebus erit fœnugræci semen infundendum; sed frequenti mutatione aqua innovanda, præfusa scilicet anteriore.

Tunc donec color virescat, aqua coquenda, & eliquata admixto melle, ægro supra dicta moderatione bibenda.

Potest etiam ipsum fœnu græci semen tritum cum melle lambere: vel lini semen assatum, melli admixtum: vel vitellum ovi assati, (x) nucleis recentibus contritum, atque

vis, quorum oxymororum ingentem nubem producit Rittershusius ad Oppian. Lib. I. Cyneget. p. 29. sqq. & Scipio Gentil. Lib. I. parerg. p. 15. ut de Vossio, Passeratio & Erasmo nihil dicam. Igitur non erat, quod Petitus laudatum Aretæi locum de mendo suspectum haberet, in doctissimo Comment. p. 244. ὡς enim ἐκ πυρὸς ἀπύρα, sunt ova nativo matris gallinæ calore prædita, nullo vero culinari aut violento igne percocta, ipse enim mox illud ἐκ πυρὸς scite explicat per τὴν τῆς μητρὸς θερμὴν. Nihil ergo in Aretæo mutandum, nisi quis legere mallet ἐκ πυρὸς ἀπύρα, concinniore nempe figura & antithesi. Sed hæc obiter tantum, & aliud quasi agendo.

(x) Noces pineas haud dubie intelligit hic per nucleos, quæ κατ' ἐξοχὴν ita olim vocabantur, ut

atque decocto melli admixtum : vel simul omnia, admixtis etiam amaris amygdalis.

Tunc

ex Plinio, Theodoro Prisciano, Apicio & aliis constat; quomodo nempe Græci nucleum pineum appellant κόκκαλον, eadem figura. Galenus in Exegeſi Hippocratica: Κόκκαλον οἱ μὲν πλεῖστοι τὴν πυρῆνα τῷ στροβίλῳ. Hesychius: Κόκκαλος, στρομβος, στροβίλος, πεύκη, ita enim legendum; non στροβίλος πεύκης, ut Salmasius quidem malebat: infra enim in Στροβίλος legitur, καὶ ἡ πίτυς, καὶ ὁ καρπὸς αὐτῆς, ita nempe & κόκκαλος, quod idem ac στροβίλος, & pinus nucleus est, & pinus ipsa, sed hæc obiter. Ceterum κόκκαλον Hippocratis, Galeni, Aretæi & aliorum idem esse, ac Latinorum nucleum, seu nucem pineam, præclare & fuse ostendunt Petr. Petitus in Comment. in Aretæ. pag. 245. Fœsius in Oeconomia Hippocratis, pag. 210. Gabr. Humelbergius ad Apicii Lib. I. Cap. 13. p. 49. b. cum recentioribus Commentatoribus, Salmasius, in Exercitat. Plin. p. 160. & alibi, & Jo. Bod. a Stapel ad Theophrast. Lib. III. cap. 10. p. 168. add. Goræ. in Definit. Med. voce κόκκαλος. Nucleos autem pineos contritos & melle commistos optimum esse eclegma bechicum seu linctum tussicularem & pulmonarium, adeo tralatitium est, ut id probare multis velle, ridiculum omnino sit. Vid. Hippocr. de Victu Acut. §. LIII. & alibi, Plin. Lib. XV. Cap. 10. Mercurial. de Arte Gymn. Lib. I. Cap. 1. p. 3. & Spon. in Aphorif. Nov. Hipp. Sect. V. p. 354. &c. Hinc & Medicus apud Martial. Epigr. 87. Lib. XI. tussientibus mella dari nucleosque jubet. ubi vid. Comment. inprimis Rader.

Tunc convenit vario jam cibo ægro-
tantem reficere, pultibus, ovis ἀπαλοῖς, vel
cerebro porcino, aut hœdino, aut agnino,
coctis cum sale modico, vel pede porcino
in ptifana decocto, aut molli gallinaceo pul-
lo, vel columbinaceo.

Tunc post tres vel quatuor dies, solutis
febris, adhibendum lavacrum: sed a vi-
no temperandum.

Illis quoque partibus, quæ dolore tan-
guntur, ceratoria ponenda ex oleo dulci,
vel cyprino, confecta, admixto fœnugræ-
ci polline, vel meliloto tuso, atque creto,
admixtis etiam adipibus.

Utendum quoque medicamine, quod (y)
diateffaron vocant; cera, refina terebin-
thina, Iri Illyrica, pice æquis ponderibus.

Dehinc post diem unum, vel duos,
adhibendum lavacrum, & dandum vinum,
apponendum malagma, quod diachylon
vocant, vel dia Mannæ.

Hæc ratio secundum Soranum, curatio-
nis: antiquorum vero Erasistratus & He-
rophilus de pleuriticis nihil dixerunt.

(y) Meminere hujus medicaminis Aëtius, Paullus
Aegineta, Galenus & alii.

(z) Et hujus malagmatis *Diamannæ* mentio apud
Veteres; sed rarius omnino, occurrit. Aliam
confectionem *Diamanna* dictam describit doctis-
simus Langius, Lib. III. Epist. Med. p. 836. Sed
hæc nihil ad hoc malagma Cælianum.

THEODORUS PRISCIANUS ARCHIATRUS.

LIB. II. SIVE LOGICI, (a)

Cap. IV.

De Pleuriticis.

PLEuriticorum hæc est certissima Definitio,

(a) Quæsitum est ab Eruditorum haud paucis, quamobrem Theodorus Noster hunc suum secundum Librum medicinalem inscripserit *Logicum*, qui nempe nihil aliud cogitabant, quam notissimam illam philosophiæ partem, quæ vulgo nuncupatur λογική sive *Logica*. Paucis igitur hoc dubium hac data occasione, in transcurso quasi, expediam. Nimirum Morbi ex Hippocratis accurata distinctione, duplices sunt, vel ἄδηλοι, vel ἔυδηλοι, item ἑνοπτοι, vel δύσοπτοι, vel, ut loquendi more Cæliano exprimam, vel ὁφθαλμοθεώρητοι, vel λογοθεώρητοι, h. e. nunc *patentes*, nunc *latentes*, sive ut Cato Cap. CXLI. de Re Rust. scite loquitur, aut *visi*, aut *invisi*. Patentes igitur sive conspicui in externa duntaxat corporis superficie hærent; latentes vero in intima ejusdem viscera penetrant partesque soli-

nitio: (b) Dolore (bb) insustentabili & persever-

solidas fluidasque reconditas infestant; soloque ratiocinio & rationali experientia detegi & detergi sive curari possunt, quod sane difficillimum, & præcipuum Medici artificium. Inde recte Onosander in Strategico, Cap. I, 10. dixit, τὰ ἀόρατα νοσήματα τῶν ὀρωμένων δυσχερῆς ἔχει τὴν θεραπείαν. Sed præstat nunc ipsum Hippocratis locum supra laudatum huc adscribere e Lib. de Arte, §. XVI. τὰ μὲν πρὸς τὰ ἐντὸς τετραμμένα νοσήματα ἐν δυσόπτῳ. τὰ δ' ἐξανθεῦντα ἐς τὴν χροίην, ἢ οἰδαίνοντα, ἐν εὐδήλῳ, κ. λ. vid. ibi plura: Hoc est: *Morbi, qui ad interna convertuntur, obscuri & invisibiles sunt; qui vero ad corporis superficiem erumpunt, aut tumescunt, manifesti & conspicui sunt.* Quum igitur Noster priore Libro morbos mere externos sensibusque obvios percensuisset; hoc altero contra morbos intus latentes & solo ratiocinio assequendos, distinguendos & curandos diligenter pertractat; Inde ergo Nominis *Logici* ratio certissima, quam ipse ita tradit sub primordio Libri hujus, his quidem verbis: *Nunc secundi operis partes adgrediar, quibus prodendæ discutiendæque rationis delegavimus functionem: quæ quoniam oculis comprehendere non potest, quod officium Liber superior occupavit; Idcirco passiones interiora possidentes in hoc volumine aut accidentibus convincentur, aut prodentur indiciis.* Sed hæc jam sufficiant.

(b) Immo certissima hæc est Definitio & longe adhuc melior & accuratior altera illa Sorani superius ad Cælium Aurelianum laudata.

(bb) Ita & Cælium Aurelianum loquutum fuisse,

feveranti circa interiora lateris afficiuntur,
febris æque acutis minime desistentibus,
Tussi

supra vidimus ; sed & Cælius Firmianum, sive Lactantium, idem dixisse, ibidem quoque monitum. Sic nempe hic Cap. 49. de Mort. persecut. de detestabili mortis genere Maximini scripserat : *jam sævire in eum cœperat virus, cujus vis cum præcordia ejus ureret, insustentabili dolore usque ad rabiem mentis elatus est.* Qui locus alium similem fere in memoriam revocat mihi supra Cap. 33. ejusdem Libri, ubi de teterrimo morbo Syllano sive tyrannico, hoc est verminoso Maximiani Galerii sermo est : *Comestur a verminibus, & in putredinem corpus cum intolerandis doloribus solvitur.* Præcesserunt nempe verba : *Non desinunt tamen infelices medici, vel sine spe vincendi mali, fovere, curare, percussis medullis, malum recidit introrsus, & interna comprehendit.* Ubi forsan melius legendum fuerit, *Repercussum medellis* (sive medelis, quod idem) *malum recidit introrsus.* Quomodo nempe infra dicto Cap. 49. legitur, *veneni vis referto stomacho percussa, & apud Cæl. Aurel. percussibilis usus, & aëris irruentis percussus.* Medellis vero pro medelis ἀρχαῖος nostrum scripsisse, patet e Cap. 45. Epitom. Instit. ubi vid. Cl. Bünenmann. de Lactantio omnium optime meritum. Sed & sequens mox locus ibidem valde περιμάχης, inferior corporis pars sine ulla pedum forma, in utrum modum inflata discreverat, pace doctissimorum commentatorum, ita mihi refingendus videtur : *in utrum modum inflata desciverat, vel discesserat*

Tussi molestissima, & sputamentis variis effluentibus: super quod latus jacere se tolerabilius asseverant.

Compresso etenim loco dolente, ad saniores partes demigrans pressa materia, in tempore locis languentibus moderatur.

Febrium itaque temporibus servientes, adjutoria & cibos congruos adhibemus.

Cubiculum procurabo calidum & lucidum. (c)

Melicratum ex (d) Hymettio & despumato

discesserat; notissima eleganti phrasi: Probe equidem scio, hæc proprie haud esse hujus loci; veniam tamen mihi daturum spero Lectorem, hac occasione sponte oblata sic opportune uso.

(c) Consentit supra idem Cælius Aurel. Cap. 18. acut. pass. Lib. II. *jacere pleuriticis convenit loco lucido atque calido, & mediocriter amplo.* Uterque vero ex Hippocrate.

(d) Id est, Attico, cujus in toto orbe summa laus existimatur, ut ait Plinius Lib. XXI. Cap. 10. *Hymettus* enim, ut notum, mons est Atticæ, qui optimum Mel producebat, δ γὰρ Ὑμηττὸς μέλι ἄριστον ποιεῖ, inquit Strabo, Lib. IX. p. 461. & Dioscorid. Lib. II. Cap. 101. Inde *Hymettia mella* apud Horatium & Martialem, quin & in proverbium abierunt, unde *Hypateum mel*, quod apud Apulej. Lib. I. Met. p. 104. vulgo legitur, mutandum forte in *Hymettium Mel*, inprimis cum ibi Vett. Codd. mi-

mato melle suggeram omni ægritudinis tempore ministrandum.

Interea si minacia nos augmenta terruerint, retractantes ægrotantis ætatem, (*dd*) temporis qualitatem, provinciarum naturam, intra tertium diem phlebotomo nos subvenire convenit.

Item

rum varient, observante doctissimo Elmenhorstio, in Emendat. & Observat. p. 126. Eadem autem vox majore adhuc veri specie reddenda videtur facetissimo Luciano, in cujus εὐχαῖς, sive Votis, p. 502. Tom. II. opp. Edit. Græv. hæc recensentur Adimanti vota haud prorsus inepta: Τάριχος ἐξ Ἰβηρίας, οἶνος ἐξ Ἰταλίας, ἔλαιον δὲ ἐξ Ἰβηρίας καὶ τῆτο, μέλι δὲ ἡμέτερον. Nempe legendum potius crediderim, Μέλι δὲ Ὑμήττιον, quomodo supra p. 315. in Rhetor. præcept. Suavidico oratori tribuerat σόμα Ὑμήττιον. Miror vero Cl. Grævium hoc perquam obvium haud observasse. Sed hoc obiter.

(*dd*) Scilicet ex sapientissimo Hippocratis præcepto, Aph. 2. Sect. I. ἐπιβλέπειν δεῖ καὶ χώραν, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νέσας. Conf. Lib. I. de Diæt. & alibi. χώρας γὰρ καὶ καιρὸς, καὶ ἡλικίας, καὶ ὥρας, καὶ τὰ τοιαῦτα ὁ ἰατρὸς ἐπισκίψεται, recte inquit Gregorius Nazianzen. Orat. I. p. 9. Refert enim, qualis morbus sit, quale corpus, quale cælum, quæ ætas, quod tempus anni: ut præclare post Hippocratem, monet Celsus, Lib. III. Cap. 4. & alibi sæpius.

(*e*) Idem

Item ventris officium provocandum est, aut balano subponendo, aut clystere simpliciore.

Lateri vero dolenti ex oleo samfucino calido fomentum adhibeo: & ejus samfuci pulvere, vel rutæ siccæ, loca affatim aspergo dolentia. Post vero fucidas aut sulfuratas calefactas lanas appono.

Variis & frequentibus ceteris vaporibus loca mitigabo: ut aliquando facellis ex (e)
Can-

- (e) Idem habet Cælius Aurel. Cap. 19. Lib. II. Acut. Morb. p. 124. *Utendum Cantabro eodem genere* (nempe Sacello incluso,) *fervefacto*. Uterque vero hoc hausit ex Hippocratis fonte, Lib. de Vict. Acut. §. XI. unde simul discitur, quid sit *Cantabrum*, in græco enim est *πίτρυα*, sive furfures. *Cantabrum* enim apud hunc nostrum Priscianum, Cælium & Apicium aliquoties occurrens, pro furfure triticeo aut hordeaceo accipiendum esse, egregie docet Adr. Turnebus, Lib. XV. Adversar. Cap. 16. Humelbergius ad Apicium, DuCange in Gloss. Med. & Inf. Lat. & imprimis Pignorius de Servis, pag. 521. sqq. cujus locum cum aliis allegat Almeloventius in Notis ad Cæl. Aurel. p. 616. Insoliti vero Nominis *Cantabri* originatione, ex quorundam Doctorum sententia, ab aspera & feroci gente Cantabrica petita videtur, vel sordido pane furfuraceo se ipsam pascente, vel ab Romanis demum ægre subacta in contumeliam & vindictam, canum ad instar, furfuribus pasta,

Cantabro, aliquando ex milio, vel salibus calefactis, aliquando oleo supradicto sam-fucino vel rutato adjecto in vesicam vaporamus.

Ad-

quæ tamen sine Auctore ita perhibentur. Unum his adjicere liceat. Vegetius, Lib. III. de Arte Veterin. Cap 57. p. 1140. jumento strophoso, quod ventrem facere nequit, *succum Cantabricum*, in quo fuerint betæ malvæque decoctæ, per anum injiciendum præcipit; quod ibi celeberrimus Gesnerus in Lexico Rustico, forte de herba Cantabrica intelligendum censet, cujus bis meminit Plinius, sed ut raræ, pretiosæ, nec in hunc sordidum vilemque usum natæ. Igitur, quod pace Nobilissimi nobisque amicissimi Viri dictum esto, & in hoc Vegetiano loco *succus Cantabricus* nihil est aliud, quam succus e fursuribus coctis expressus, quo in clysmatibus & injectionibus parandis & olim frequentissime utebantur Medici, & etiamnum plurimum utuntur recentiores, præsertim in Galliis, ut notum. Ita ipse nolter Hippocrates Lib. VII. Epidem. p. 857. Alcmani misere affecto clyisma injici jussit, ἀπὸ πιτύρων, de fursuribus, magno cum levamine: & Aëtius Amidenus, Lib. III. Cap. 159. p. 61. ita de hujus clysmatis fursuracei virtutibus scribit: πιτύρων δὲ χυλὸς, πυρετοῖς καταξήροις, καὶ κωλικάϊς ὀδύναϊς, καὶ ἐλκώσιν ἐντέρων, ἀρμόδιος, ῥύπτει γὰρ ἀνευ δόξης. Ubi πιτύρων χυλὸς idem est, ac apud Vegetium, *succus cantabricus*, vel *decoctio Cantabri*, aut *Cantabri lotura*, apud Cæl. Aurel. pag. 381. & 243. quem Aëtius æque, ac Vegetius, con-

Adhibemus etiam Ventosarum suis temporibus aptissimum adiutorium.

Perseverantibus vero doloribus, etiam cataplasmata, (e) chalaistica cum melle de femi-

contra κωλικὰς ὀδύνας, sive strophos ac tormina commendat. Idem ille Lib. V, Cap. 69. p. 84. de κλυσηῖρι πραοτέρῳ, ὅιον ἀφεψήματι πιτύρων, loquitur, & Lib. VI, Cap. 10. p. 103. Clysteris Posidonii meminit διὰ πιτύρων χυλῶν, ut alia fere innumera jam præteream apud ipsum, ut & Galenum aliosque de hac re crebro obvia. Apſyrtus quoque aliiſque Hippiatri commendant sæpius τὰ πίτυρα, καὶ τὰ ἐκ πιτύρων κλύσματα. Quomodo vero hic succus Cantabricus coqui & parari debeat, priusquam clyisma ingrediatur; docet præter alios Philippus Menzelius, Medicus Ingolstadiensis olim doctissimus, cujus locum laudat Almelovenius ex Pignorio, in Notis ad Cæl. Aurel. p. 616. qui & ibidem p. 627. de *sacellis* videri debet ex Reinesii Var. Lect. Lib. III. Cap. 4. p. 391. cui add. Herald. ad Martial. pag. 105. Sed de his hæcenus: fere enim modum excessimus.

(e) Sunt Remedia tensionem partium relaxantia & blande demulcendo & humectando, strictiones mitigantia, nempe χαλαστικά, ἀπὸ τῆ χαλᾶν. vid. Goræus in Definit. Med. hac voce &c. Emenda obiter Hesychium vehementer corruptum: χαλᾶ, inquit, χαλάσσει, καὶ πόσαι. Legendum enim potius videtur: μαλάσσει, καὶ πείθει: supra enim dixerat: Μαλθαάσειν, μαλάσσειν,

feminibus superaddo, detrahens speciem fœnigræci; quod, ut expertus sum, febrientibus caput semper dolore & inflammatione sollicitat.

Cibos vero usque ad ægritudinis digestionem, commodis temporibus matutinis, quam maxime forbiles & calidos ministrabo.

Tunc etenim etiam in perseverantibus febribus, tempus sive adjutoriorum, sive ciborum, veteres Physici aptissimum adseveravere.

Semper etenim Naturæ certa ratione, (f)
vesper-

λάσσειν, πείθειν. Sed penes Lectorem criticum esto judicium. Multa vero frequensque Chalcasticorum apud nostrum Theodorum mentio. Sed & apud medicos græcos, & ipsum quoque Hippocratem, cujus loca miror Fœsio non fuisse observata.

(f) Nempe crescentibus umbris, dieque in noctem vergente, morbos quoque increescere vulnorumque dolores recrudesce, quotidiana experientia constanti tenore docuit docetque Medicos & Chirurgos: maxime vero id observatur in omnibus febribus, morbis ophthalmicis, rhevmaticis, pulmonariis, & similibus, immo in passionibus verminosis, sive ubi ascarides & Lumbrici in corpore nidulantur. Hinc bene Hippocrates, Lib. VI. Epidem. Sect. I. πρὸς τὰς ἀρχὰς τὰς παροξυσμὸς σκέπτεσθαι, καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ

vespertinae horae crassioris aëris accessu, ægros animos ad tristitias quasdam adducunt, & veluti initia cogunt renasci commotionum.

Addo interea, quod facilius ægritudinem refrenabis, si per dies singulos semel tantummodo cibos adhibeas.

Sub

τῇ νύτῳ ὅτιον τὸ ἐς δείλην παροξύνεσθαι, (καὶ ὁ ἐνιαυτός) ἐς δείλην καὶ αἱ ἀσκαρίδες, *circa initia exacerbationes considera, & in omni morbo, quale est ad vesperam exacerbari, & annus ad vesperam, & ascarides; si locus quidem integer.* Ita & supra Lib. II. Epid. initio, ὁμοιον τῷ δείλης παροξύνεσθαι, & clarius adhuc Lib. V. Epid. XIX. II. ἡράγε ἐν πᾶσιν ἐμπυήμασι καὶ τοῖσι περὶ ὀφθαλμὸν ἐς νύκτα οἱ πόνοι, *Profecto in omnibus suppurationibus & morbis oculariis dolores ad noctem exacerbantur, quod infra Lib. VII. Epidem. XXX., 10. repetitum legitur.* Inde in iisdem Epidemiorum Libris, de ægrotis sæpissime narratur, quod ipsis fuerit νύξ δυσφόρος καὶ ἐπωδυνός, item νύκτα δυσφόρος vel ἐπιπόνως εἶχε, vel ἦλγε, Cælius quoque Aur. L. II. Chron. 14. de phthificis: *quum necessario accessio vespertino tempore asperetur*, ut alia taceam alibi mihi jam notata. Recte vero singularem hanc mutationem & morborum sub vesperam insurgentia incrementa crassioris aëris vespertini accessui tribuit hic Theodorus Priscianus, quippe cujus graviore illapsu & externi artus & interna spirationis officina insolito quasi pondere, premuntur, unde acriores dolorum morsus subinde oriuntur.

Sub hac igitur (g) Visitatione, si nec dum ægritudinis augmenta recesserint, diebus pluribus Melicrato, aut Hyssopo, aut Ruta viridi decocta, ex hoc frequenter eos potabo.

Locis vero impatienter dolentibus etiam scarificationes impono: Ita etenim frequenter ad Peripnevmonicorum non permittitur æger vicina pervenire pericula.

Dolen-

(g) *Visitatio & Visitare*, peculiari prorsus, nec alibi facile obvio, sensu sumitur apud Nostrum, pro sedula diligentia in tractandis ægrotis, sive pro ipsa curatione; haud dubie, quia in assidua ægrorum visitatione primarium cordati probique Medici consistit officium. Sic enim ipse noster præcipit Hippocrates Lib. *περὶ εὐσχημοσύνης*, §. X. *ἐσόδω χρεὶο πυκνῶς, ἐπισκέπτεο ἐπιμελέεσθον.* *Ingressu utere frequenter, visita diligentius,* & Xenophon in *Oeconom.* meminit *ἰατρῆς ἐπισκοπέοντος τὰς κἀμνοντας*, *Medici ægrotos visitantis.* Ita mox in hoc ipso Capite, *Latus dolentes alia diligentia visitamus*, & supra Cap. I. *simplices has ægritudines sic visitare consuevimus*, item Cap. III. *Una est vitiorum caussa, eademque etiam visitandi diligentia esse debet.* Cap. quoque XXXII. *Hydropici vel Cachectici simili sub diligentia visitantur*, sic & Lib. I. Cap. XXIII. *Hippocrates hac (correptos igne sacro) sententia visitavit.* Sed omitto id genus plura frequentius apud Nostrum sic occurrentia. Ceterum nihil hac de re in Lexicis nostris Latinis.

(h) Ni-

Dolentes vero latus sine febribus, & ceteris accidentibus supradictis pleuritico-
rum remotis, quos jam non pleuriticos,
sed latus dolentes, proprie appellabo, ex
subjectis alia diligentia visitamus.

Piper, vel Cyminum, vel Castoreum,
aut Rutam ficcam terentes, Melicrato mi-
scentes, potui damus. (b)

Oxypo-

(b) Nimirum calida hæc spirituosa & penetrabilia
remedia Noster hic bene commendat Latus do-
lentibus; non vero Pleuriticis, quos pruden-
tissime & acutissime a se invicem hic separavit.
Omnes enim pleuritici sunt latus quidem do-
lentes; non autem omnes latus dolentes contra
sunt pleuritici. Datur etenim pleuritis serosa
& catarrhalis a causa frigida orta, datur etiam
ingluviosa & ex nimia ciborum indigestibilium
ingurgitatione prognata, de quibus sæpius jam
supra nobis dictum. Hæ pleuritides nomine
tantum sunt pleuritides; non vero re, quia fe-
bre acuta sputisque cruentis proprie carent, nec
regulares crises observant; unde nec venæ se-
ctione, nec medendi ratione refrigeratoria opus
habent; sed alia potius diligentia methodoque
contraria, nempe calefactoria, diaphoretica &
carminativa sic dicta visitandæ sunt, ut cum
Nostro Theodoro sic loquar. Quam tamen si
quis veris pleuriticis & febre acuta correptis ad-
hibere temere vellet, πῦρ ἐπὶ πῦρ, profecto ad-
diturus, καὶ κακὸν κακῷ curaturus esset, ut in
proverbio est; ita ut de misellorum ægrotorum
ocissi-

ocissime sic jugulandorum, vita & salute haud dubie actum foret. Inde merito reprehendit Asclepiadem Cælius Aurelianus Lib. II. Cap. 22. acut. Morb. quod Rutam atque Hyssopum in pleuritide, scilicet acuta, ægrotis dari jusserit, quia nempe sint vehementius ardentia ob suæ qualitatis acrimoniam, ut Cælius ibi loquitur. Sed præstat nunc hæc dicta nostra verissima egregiis magnorum veterum Medicorum testimoniis confirmare. Ita igitur politissimus καὶ ἰωνικώτατος Aretæus, Lib. I. de acut. morb. Curat. Cap. ult. p. 93. Τοῖσι παλαιότεροις ἡ τροῖσι ἰδέη τις ξυνδρομῆς πλευρίτις ἐπικλήσκετο, χολῆς ἐκκρίσιος, (ἐὼν) ξὺν πόνῳ πλευρῷ, ἐπὶ σμικρῷ πυρετῷ, ἢ καὶ ἄνευ πυρετῶν. Τότε μέντοι τὸ πάθος, ἔνομα μὲν πλευρίτιδος, τὸ δὲ πρῆγμα ἐκ ἴσχει. ἀλλὰ καὶ πνεῦμα κότε ξυνιστὰν ἐν πλευρῷ, δίψαν ἐνδιδόι, καὶ ὀδύνην πονηρὴν, μαλθακὴν τε θέρμην. Καὶ τότε ἐκάλεσαν ἄνδρες αἰδρίες πλευρίτιν. Hoc est: *Apud vetustiores medicos species quadam concursus pleuritis, seu lateralis morbus vocabatur, quum bilis esset excretio, cum dolore lateris, & exigua febre, vel etiam sine febre. Hujusmodi sane affectus nomen quidem pleuritidis, rem vero non obtinet: Quin etiam spiritus nonnunquam in latere conclusus sitim, dolorem prævum, mollemque caliditatem excitat: id quoque vitium ignari homines pleuritin nūncuparunt. Sed luculentius atque longe accuratius adhuc hac de re Aëtius Amidenus, Lib. VIII, Cap. 77. seu ult. p. 176. b. περὶ τῆς νομιζομένης πλευρίτιδος, μὴ ἔσης δέ. ἐξ ἀπεψειῶν πλειόνων καὶ παχυχύμων ἐδεσμάτων καὶ φλεγματωδῶν, βολβῶν μάλιστα καὶ μυκήτων καὶ τῶν παραπλησίων, ὥμοι χυμοὶ καὶ γλισχροὶ,*
καὶ

καὶ κολλώδεις γενηθέντες ἐν τῷ σώματι, ἔστιν ὅτε αἰφρίδιον συρρέουσιν εἰς τὰ κενὰ τῆ θώρακος, ἢ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πνεύμονα, καὶ τῷ πλήθει συνδιατείνοντες τὸν ὑπεζωκότα τὰς πλευρὰς ἔνδοθεν ὑμένα, ὀδύνας ἐπιφέρουσιν, ὡς φαντασίαν φλεγμονῆς ἐμποιεῖν τοῖς ἀπειροῖς. ἀλλὰ καὶ τὰς ὁδὸς τῆ πνεύματος ἀπολαμβάνοντες, δυσπνοίας ὑπερβαλλούσης αἰτιοὶ γίνονται, καὶ τινες τῶν ἰατρῶν πλανώμενοι, τεμώντες τὴν ἐν ἀγκῶνι φλέβα, καὶ πλείστον αἷμα κενώσαντες, Θανάτῳ αἰτιοὶ γεγόνασιν τῷ κείμενῳ. Id est ex nostra quidem versione extemporali : De pleuritide opinabili, non vero re ipsa presente. Ex plurimis ad concoquendum difficilibus & crassi succi edulii, ut & pituitosis, bulbis maxime, & fungis similibusque, crudi, & viscidum atque glutinosum succi in corpore nati quandoque derepente in pectoris cava confluunt, aut etiam in ipsum pulmonem impetum faciunt, suæque pondere & copia succingentem intus costas membranam simul extendentes, dolores inferunt, ita ut quandam veluti veræ inflammationis imaginem imperitis representare videantur. Sed & iidem ipsi spiritus vias interceptantes, enormis & intolerabilis respirandi difficultatis causæ existunt, unde medicorum quidam in errorem adducti, hincque venam in cubito secantes, plurimumque sanguinis evacuant, ægroti mortem sua culpa acceleraverunt. Sed ibi plura de hac mentita & imaginaria pleuritide, quam nos ingluviolam vel convivalem, sive rectius stomaticam, appellamus, quæ jam exscribere non vacat; mox & methodum eam feliciter curandi accurate & copiose subjungit, quæ ex climatibus, & meris remediis calidis, spirituosiss, oxyporiis & flatus discutientibus consistit, eademque

Oxyporia (i) quoque adhibenda erunt.
Item

demque prorsus sunt remedia, ac ea, quæ hic laudavit noster Theodorus Priscianus, nempe Eclegma ἐκ κνίδης σπέρματος, ὕσσώπου, ἱριῶς, εὐροβίλων, ἀμυγδάλων πικρῶν καὶ πεπέρεως; item ad potum Melicratum, in quo decocta sint ὕσσωπον, γλίσχων, ἱρίς, ἰσχάδες πλεῖσαι, & similia. Sed satis jam de his, immo plus satis. Haud tamen hac commoda occasione præteriri debent, quia & non satis vulgo cognita, & superius in nostra Commentatione, nonnisi in transitu, & levi veluti brachio, attrectata fuerunt, quum tamen maximi omnino sint momenti, dum neglecta nec caute distincta medicum in truculentissimum errorem, ægrotum vero in ineluctabile vitæ discrimen adducere valent, *ubi enim semel recto deerratum est, in præceps pervenitur*, ut Vellejus loquitur.

- (i) Οὔξυπορα vel ὀξυπόρια, (utrumque enim in Libris Veterum occurrit,) sunt liquamina ex melle, aceto, variisque generosis aromatis semini-
busque calidis acribusque parata, nomen suum inde sortita, nempe ἀπ' ὀξείας πορείας, a vi valida atque penetrabili, quam corporibus illata illico exercent, dum omnes venas cryptasque citato cursu permeant; unde ipsis τὰ βραθύπορα tardigrada opponuntur ab Aëtio; non autem ἀπὸ τοῦ ὕδατος, sive ab aceto, ut putabat Salma-
sius cum aliis nonnullis, unde & per *acetaria* reddebat perperam, in Exercit. Plin. pag. 906. 927. & 932. Duplicis autem generis olim erant hæc oxyporia, vel culinaria scilicet aut convi-
valia,

Item (k) acopo calido commixto opobalsamo, aut gleucino, aut laurino, latus ipsum est perungendum & fricandum.

Quibus adhibitis, si nec dum dolor quieverit, super illam decoctionem, quam superius

valia, vel medicinalia & salutaria, unde τὰ ὀξυπύρεια σωμαχικὰ, σπληνικὰ, κεφαλικά, καθαρτικά, διερρητικά, ὑδρωτικά, σπερματοποιητικά, γαλακτοφόρα, ἀντίδοτα, & similia plura, in veterum græcorum Medicorum scriptis frequentissime occurrunt. Vid. præter alios, Aëtium, Lib. III. Cap. 90. & 91. & Lib. V. Cap. 68. & Lib. VI. Cap. 10. Plin. Lib. XX, c. 23. & XXIV, 8. immo ipsum Nostrum Priscianum infra Cap. XXIX. pag. 116. ubi oxyporii medicamentosi compositio enarratur. De oxyporiis autem luxuriosis & convivalibus tractant ex instituto Columella, Lib. XII, de Re Rust. Cap. 57. & Apicius, Lib. I. Cap. 32. ubi vid. Humelberg. in Notis, p. 64. & Lib. III, Cap. 18. aliique, confer. huc Gorræi Definit. med. p. 340. inprimis vero Nonius de Re Cibaria, & Wilhelm. Stuckius, in Antiquitatibus convivalibus, ut alios plures taceam.

(k) Ἀκοπα sunt remedia contra corporum lassitudinem & debilitatem reperta, quasi dicas, ἀντίκοπα, lassitudini & labori opposita; de quibus pleni veterum medicorum Libri. Vid. laudatus modo Gorræus, p. 17. Fœl. in Oecon. Hippocratica, pag. 12. aliique plures.

perius ordinavimus, (1) phlogmi Radicem aut capparis, admiscebo.

Dabo

(1) Vix mihi dubium superest, *Phlogmi radicem* hic apud nostrum Theodorum idem esse, ac *phlomi radicem*, apud Cælium Aurel. Lib. II. Acut. pass. Cap. 22. quam magna cum circumspeditione Asclepiades propinasse dicitur pleuriticis, *nocere* inquiens, *radicem herbae*, quam *Græci Phlomon* vocant, ut notat Cælius, & mox, *Phlomi herbae radicem*, *tanquam naturæ noxiam repro- bans*, non recte semel adhiberi ait, *ubi dolor coëgerit*; Scribebatur & *flommos*, item *flommus*, ut ex Garioponto aliisque patet, ex acuta quidem Emendatione Reinesiana, Lib. III. Var. Lect. Cap. 12. pag. 549. *φλόμος* enim item *φλῶμος*, ut Suidas & Aëtius scribunt, & *πλόμος*, item *φλογμός*, ab una radice grammatica aut etymologica descendunt, nempe a *φλέγω*, quia scilicet hac herba lanuginosa, ἀντὶ ἐλμυχνίας pro ellychnio, seu filo candelæ, veteres usos fuisse constat. Vid. Hesych. in *φλόμος* & maxime in *θρυαμῖς*, Suidas, in *φλῶμος*, Dioscorides & Aëtius locis mox allegandis, item Harpocraton & alii; qua de re plura legenda in vasto Commentario Jo. Bod. Stapelii ad Theophrasti Hist. Plant. Lib. VII, Cap. 10. p. 851. sqq. ubi de phlomis ex instituto tractatur. Inde enim, eodem notante, Verbascum & Lychnis Marcello Empir. vocata *Lucernaria*, nostratibus autem, *Candelaria*. Sed quamnam potissimum radicem hic per phlomon intellexerint Theodorus & Cælius, difficile immo pæne dictu ἀδύνατον est.

Phlomos

Dabo interea etiam antidota apta frequenter pleuriticis, superaddens famsuci pulverem, iisdem semper adjutoriis commo-

Phlomos enim hodie apud herbarios est *Verbasum*, sive *Thapsus barbatus*, cujus *Radix* nec medicinalis est, nec ita acris & aromatica aut viribus prævalida, ut eam hinc summa cum cautione sumendam tradiderit *Asclepiades*, aut pares cum *Cappari* virtutes habere posse scripserit *Priscianus Noster*, quod *Botanicis* notius est, quam ut hic a nobis doceatur. Igitur *Φλόμον* veterum longe aliud fuisse latiusque patuisse, quam hodiernum *Φλόμον*, veritati simillimum videtur; neque id mirum, septem enim *phlomi* species esse narrat *Harpocratio* *περὶ φυσικῶν δυνάμεων*, apud *Salmasium*, in *Exercitat. de Homonymis Hyles latricæ*, Cap. LII. pag. 61. ubi plura de hac re. Scilicet *Phlomon*, *Thapsum*, *Verbasum*, *Verbasculum Thryallida* & *Lychnidem* item *Iridem* & *gladiolum*, confudisse *Veteres* constat, inde *Homonymia* fœcunda errorum in re herbaria genetrix, ut idem *Salmasius*, *Bauhinus*, *Boerhaavius*, *Bodæus* a *Stapel* & alii sæpissime indignantes fatentur. Vid. postremum ad *Theophrasti Hist. Plant. Lib. VI. p. 515. sqq.* ut illustria rei herbariæ sidera, *Rajum*, *Morisonum*, *Tournefortium* & *Rivinum* jam taceam. Inter hos vero septem *phlomi* species una fuit, quæ *Φιλάνθρωπος* vocabatur, alias ignota, quam non dubito, hanc ipsam herbam fuisse ab *Aureliano* & *Theodoro* nominatam. Eam ita paucis describit *Aërius Amid. Lib. I. p. 23. b. Φλῶμος, ἡ*

modissima: Nam & emplastra vel malagma-
ta his sæpissime profuerunt, ex rutæ foliis
viridibus contritis, & axungia, & cetera
quam

Φιλάνθρωπος ἔχει διαφορὰς τρεῖς, τῶν μὲν ἐν δύο
ἡ ρίζα, στυφνὴ ἐστὶ. ὅθεν καὶ τοῖς ρωμάεσι πάθε-
σιν ἀρήγει. διακλύζονται δὲ αὐτὴν τινὲς ἀφεψῶν-
τες πρὸς ὀδόντων ἀλγύματα. τὰ δὲ φύλλα πασῶν
διαφορητικῆς καὶ ρυπτικῆς ἐστὶ δυνάμεως. Hoc
est ex nostra quidem versione subitanea: *Phlo-
mos aut Philanthropos tres habet differentias; Radix
duorum acris & austera est, unde & in morbis rheu-
maticis & destillationibus, juvat: quidam etiam eam
coquentes dentes dolentes illa ad medelam, colluunt.
Omnium autem harum plantarum folia diaphoreti-
cam, purificantem & detergentem vim habent. Paullo
plenius adhuc Dioscorides, Lib IV. Cap. 104.
Τῶν μὲν πρώτων δύο ρίζα στυφτικὴ. ὅθεν διαρροί-
ζομένοις ὅσον ἀσράγαλος, σὺν οἶνῳ ὠφελίμως ἐν
ποτῷ δίδεται. Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῆς ῥήγμασι καὶ
σπάσμασι καὶ θλάσμασι καὶ βηξὶ παλαιαῖς ἀρή-
γει. ὀδονταλγίας τε πρᾶυνει διακλυζόμενον. Duum
generum primo loco recensitorum Radix adstringit:
proindeque alvi profluvio laborantibus ludicri tali
magnitudine utiliter ex vino propinatur. Deco-
ctum ruptis, convulsis, contusis & antiquæ tussi
auxiliatur: ac dentium quoque dolores collutione mi-
tigat. Describitur ergo hic phlomos, ut ano-
dynam, bechicum & pectorale; nondum tamen
adhuc liquet, qualisnam herba proprie fuerit,
& quomodo hodie vocetur; forte, si conjectu-
ræ levissimæ sit locus, fuerit Lychnis, ad phlo-
mides quoque relata olim, ut supra monui, (de
quibus*

quam plurima, quæ sibi quisque in tempore Caussæ probata & utilia esse cognoverit.

quibus vid. τὸν πᾶν Boerhaavium in Indice Plantarum Leidenf. majore, Part. I. pag. 159. (qq.) quam *flammeam* vocat multaque præclara de radicis ejus efficacia recenset Plinius, Lib. XXI, Cap. 26. ubi vid. Harduin. & Boerhaave in Hist. Plant. Tom. I. pag. 294. unde & monstrosa illa in Additamentis Dioscorideis, pag. 469. emendari posse videntur, οἱ δὲ φλόνον, ῥωμαῖοι Βερβάσκελεμ, οἱ δὲ Φημιλαλή, in hunc nempe modum: οἱ δὲ φλώμον seu φλόμον, ῥωμαῖοι Βερβάσκελεμ, οἱ δὲ Φλάμμελα sive Φλαμμέολα, nempe *flamula* sive *flammeola*. *Flammeola* enim vel *flamula* φλογμοῖ, φλομίδες & φλόμοι vocabantur olim Lychnides & Irides, vel a colore florum flammeo & luteo aut rubro, vel a radicum virtute acri & caustica, vel ab usu Ellychniorum. vid. Salmas. de Homonym. Hyl. Iatr. Cap. 29. p. 29. & Jo. Bod. a Stap. ad Theophr. p. 515. & Boerhaave, loc. modo laudato, p. 293. Φερβάσκελεμ, quoque in loco Neophyti Salmasio laudati, pro corruptissimo φελεσκαλεν, esse scribendum, vix dubitare licet, & mirum profecto est, acutissimum illum Criticum illud videre haud potuisse, ut ingenue quidem fateatur. Verum hic terminus esto.

INDEX I.

AUCTORUM LAUDATORUM, NOTATORUM ET EMEN- DATORUM.

A.

- A**egineta, Paull. laudat. 55.
Ælianus, Claud. 164.
Aëtius Amidenus. 17. 34. 59. 139. 177. 180. 202.
208. 211. 212. 213. &c.
Alberti, Jo. laud. 164.
Alexander, Trallianus, laud. 46. 51. 52. 55. 58.
59. 137. 156. 167. 177. 186. 188.
Almeloveenius, Theod. Janf. laud. 116. 154. 155.
180. 184. 186. 187. 188. 192. 203. not. 188.
Alpinus, Prosper. laud. 60.
Amatus, Lusitanus, not. 60.
Amman, Jo. Conr. 147. 171. 177.
Apicius. 194. 201. 211.
Apollonius Myf. 148.
Apsyrtus. 203.
Apulejus, emendat. 199.
Aretæus, laud. 4. 12. 17. 51. 52. 55. 56. 58. 59.
145. 149. 152. 167. 169. 172. 177. 186. 192.
193. 208. not. 183.
Argenterius, Jo. not. 29.
Aristophanes. 164.
Aristoteles. 135. 145. 161. 173. 180.
Asclepiades. 150. 165.
Athenæus. 142. 192.
Avicenna, laud. 60. not. 4. 29.
Augustinus. 181.

B.

- Baglivus, Georg. laud. 14. 17. 28. 38. 54. 56. 58.
60. not. 23. 113.
Ballonius, Guil. laud. 17. 60. 167.
Barbette, Paul. laud. 17. 53. 57.
Baronius, Vincent. laud. 9. 10. 12. 17. 29. 34.
57.
Barth, Caspar. laud. 184.
Bartholinus, Thom. laud. 60.
Bartolettus, Fabrit. laud. 29. 57. notat. 2.
Bauhinus, Casp. laud. 213.
Bergerus, Jo. Gothofr. laudat. 14.
Boerhaave, Hermann. laud. 10. 14. 17. 25. 29. 34.
38. 43. 51. 53. 55. 56. 58. 60. 91. 167.
170. 177. 213. 215. accuratissime & fidelissi-
me scripsit de pleuritide.
Bohnius, Jo. laud. 14.
Bonerus, Theophil. laud. 6. 10. 60.
Boyle, Robert. laud. 170.
Brissotus, Petr. laud. 29. 40. 183.
Bruno, Jac. Pancrat. not. 182.
Budæus, Guil. laud. 143.
Bünemann, Jo. Ludolph. laud. 173. 198.
Burmennus, Petr. laud. 160. 189.

C.

- Cælius Aurelian. laud. 5. 10. 11. 12. 17. 21. 24.
29. 51. 52. 55. 58. 59. 178. 179. 185. 189.
192. 197. 198. 199. 201. 208. explicatus,
144. - 195. emendat. 146. 147. 155. 162. 169.
184. 187. notat. 183.
Callimachus. 142.

Index I.

- Calvinus, Jo. laud. 156.
Casaubonus, If. laud. 192.
Du Cange f. Dufrêne, Carol. laud. 201.
Cato. 189. 196.
Catullus. 152.
Celsus, Corn. laud. 17. 55. 56. 58. 59. 100. 105.
148. 151. 152. 167. 186. 190. 200. defens.
143. explicat. 135. sqq. tentat. 140. not. 21.
137.
Cicero. 135. 136. 191.
Cigalinus, Francisc. laud. 51.
Clericus, Dan. laud. 149. 165. 182.
Columella. 161. 189. 211.
Conringius, Herman. laud. 149. 165.
Curtius, Matth. laud. 29.

D.

- Dalechampius, Jac. 147.
Deckers, Fred. laud. 53.
Democritus. 161.
Demosthenes. 184.
Deusingius, Anton. laud. 29.
Dietericus, Jo. Contr. laud. 42. 141. 161. 184.
Diocles. 164.
Diogenes Laërt. 146.
Dioscorides, 140. 192. 199. 212. 214.
Pseudo - Dioscorides. emend. 139. 215.
Dolæus, Jo. 29. 57.
Duckerus, Carol. Andr. laud. 156.
Dunus, Thaddæus, laud. 51.
Dougtaeus, Jo. laud. 162.
Duretus, Ludov. laud. 17. 167.

Auctorum Laudator. Notator. & Emendatorum.

E.

Elmenhorstius, Geverhart. laudat. 200.

Elfnerus, Jac. laud. 143. 164.

Erasistratus. 165.

Eraſmus Def. 193.

Ettmüllerus, Mich. laud. 17. 57.

Evenor. laud. 10. 165.

Euriphon. laud. 10. 165.

F.

Faber, Jo. laud. 10.

Faber, Petr. laud. 143.

Fabricius, Jo. Alb. laud. 146. 148. 165.

Fabricius, ab Aquapendent. laud. 159.

Fabricius, Hildan. laud. 159.

Falconerius, Octav. laud. 143.

Fœsius, Anut. laud. 136. 141. 151. 157. 164. 174.
184. 190. 194. 204. 211. &c.

Forestus, Petr. laud. 60.

Freind, Jo. laud. 14. 60. not. 11. 163.

Freinshemius, Jo. 150.

Fullerus, laud. 139.

G.

Galenus. laud. 17. 34. 51. 100. 135. 137. 142.
148. 157. 158. 172. 175. 177. 180. 182.
186. 188. 194. notat. 21. 42.

Gariopontus. 212.

Gellius, Aul. 180.

Gentilis, Scipio. laud. 193.

Geſnerus, Jo. Matth. laud. 161, 165. amice admonitus. 202.

Index I.

Gœlike, Andr. Ottomar. 149. 165.
Gorraeus, Jo. laud. 136. 143. 149. 182. 184. 194.
203. 211. &c.
Grævius, Jo. Georg. 200.
Gregorius Nazianzen. 200.
Gronovius, Jo. Frid. laud. 191.
Grotius, Hugo. laud. 162. 164.
Gruterus, Jan. laud. 53.
Güldenklée, Timæus. 29. 57. 60.

H.

van Hadden, Jac. not. 14.
Hahn, Jo. Gottfr. laud. 60. 171.
Haly, Abbas, laud. 60.
Harduinus, Jo. laud. 140. 188. 215.
Harpocraton. 212. 213.
Hartmannus, Jo. not. 46. 145.
Hecquetus, Dom. laud. 177.
Heinsius, Dan. laud. 164.
Heisterus, Laur. laud. 170.
Helmontius, Jo. Bapt. not. 14. 18. 48.
Heraldus, Desid. laud. 143. 164. 189.
Herophilus, laud. 10. 165.
Hesychius, 135. 138. 164. 189. 191. emendat. 157.
162. 171. 184. 185. 194. 203. 206.
Heurnius, Jo. laud. 9. 33. 177.
Hippocrates, omnium optime & exactissime scripsit
de pleuritide. laud. 11. 14. 17. 29. 34. 38.
43. 51. 55. 56. 57. 59. 141. 142. 151. 152.
153. 155. 156. 157. 159. 160. 161. 162. 163.
167. 170. 172. 173. 175. 176. 177. 180.
184. 194. 196. 197. 200. 201. 202.
204. 205. 206. &c. tentat. 190.

Auctorum Laudat. Notator. & Emendatorum.

Hoffmannus, Frid. laudat. 10. 14. 17. 29. 34. 46.
47. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 60. 177. &c.
Hollerius, Jac. laud. 17. 177.
Homerus. 125.
Horatius, Flaccus. 136. 199.
Humelbergius, Gabr. laud. 194. 201. 211.

I.

Jonstonus, Jo. laud. 57.
Isidorus, Hispal. 154.
Julianus, Imperator. 142.
Justinus. 150.
Juvenalis. 152.

L.

Lactantius, Cæl. Firm. 173. bis tentatus. 198.
Lampridius. 121.
Lancisius, Jo. Maria, not. 23.
Langius, Jo. laud. 195.
Langius, Christ. Jo. laud. 17.
Leeuwenhæck, Ant. laud. 170.
Lipsius, Just. laud. 143.
Livius, Tit. 163.
Lommius, Jod. laud. 11. 60. 136. 162.
Lucanus. 20. 158.
Lucianus, emendat. 200.
Lydius, Jac. laud. 143.

M.

Macrobius. 161.
Malpighius, Marcell. laud. 170.
Manilius. 170.
Marcellus Empiricus. 192. 212.

Index I.

- Martialis. 199.
Maximianus. 152.
Mead, Richard. laud. 60.
Melanchthon, Philipp. laud. 42.
Menzelius, Philipp. laud. 203.
Mercurialis, Hieron. laud. 53. 136. 139. 143. 174
Michaëlis, Jo. laud. 57.
Minadous, Jo. Thom. laud. 51.
Moræus (Moreau,) Renat. omnium optime de
pleuritide & venæ sectione scripsit. laudar, 29.
40. 58. 183.
Morison, Rob. laud. 213.
Muretus, Marc. Ant. laud. 189.
Mynsichtus, Andr. laud. 53.

N.

- Neander, Jo. laud. 149. 165. 182.
Neophytus, emend. 215.
Newtonus, If. laud. 170.
Nonius, Marcellus. 160. 189.
Nonnius, Ludov. 192. 211.

O.

- Onofander. 197.
Oppianus. 193.
Ovidius Naso. 18. 149. 158. 170.

P.

- Palladius. 191.
Panarolus, Domin. laud. 5.
Passeratius. 193.
Paullus, JCrus. 156.
Pechlinus, Nicol. laud. 60.

Petitus,

Auctorum Laudator. Notat. & Emendatorum.

- Petitus, Petr. laud. 183. 192. 194. &c.
Petronius, Arb. 136. 161.
Phædrus. 136.
Phavorinus. 173.
Philo Judæus. 192.
Philotimus, laud. 10. 165.
Pignorius, Laur. laud. 201.
Platerus, Felix. laud. 10.
Plato. 135.
Plinius, maj. 136. 139. 142. 148. 158. 161. 188.
191. 194. 199. 211. 215.
Plinius min. 136. 139. 147. 191.
Plutarchus. 173.
Pollux. 149.
Praxagoras, laud. 10. 21. 52. 165.
Pricæus, Jo. laud. 161.
Priscianus, Theodor. laud. 12. 51. 52. 145. 146.
167. 169. 172. 173. 177. 180. 184. 186.
192. 194. 211. 212. explicat. 196. usque ad
pag. 215.

Q.

Quinctilianus, Fab. 148. 165.

R.

- Rajus, Jo. laud. 213.
Rhafes. laud. 60. not. 4.
Reinesius, Thom. laud. 155. 187. 203. 212.
Rittershusius, Conr. laud. 192.
Riverius, Lazar. laud. 10.
Rivinus, Aug. Quir. laud. 213.
Rolfincius, Guern. laud. 57.
Rulandus, Mart. not. 46. 145.

Rutilius,

Index I.

Rutilius, Numantin. 148.
Ruyfchius, Frid. laud. 170.

S.

Salmasius, Claud. laud. 161. 188. 194. 213. 215.
not. 188. 210.
Sallustius. 191.
Saracenus, Jan. Ant. laud. 192.
Scaliger, Jul. Cæl. 29.
Schenckius, Jo. 60.
Schulze, Jo. Henr. laud. 143. 165.
Scribonius Largus. 188. 192.
Seneca, M. Annæus. 139. 158. 191.
Sennertus, Dan. laud. 10. 17. 29. 57.
Septalius, Lud. laud. 29.
Serenus, Samon. 15.
Servius, Petr. laud. 10.
Severinus, Marc. Aur. laud. 159.
Solinus. 161.
Soranus. laud. 151.
Spanhemius, Ezech. laud. 142. 162.
Stahl, Georg. Ernest. laud. 60.
Stapel, Jo. Bod. laud. 139. 188. 194. 212. 213.
215.
Stephanus, Henr. laud. 136. 149.
Stolle, Gottl. laud. 136. 149.
Strabo. 148. 199.
Stuckius, Wilh. laud. 211.
Suidas. 135. 142. 164. 173. 184. 212.
Suetonius. 135. 136.
Swalbius, Bernard. not. 14.
Sydenham, Thom. laud. 14. 17. 25. 28. 34. 43. 52.
53. 55. 56. 58. 60. 167. 177. not. 27. 107.
Sylvius, Francisc. de le Boë. not. 14. 44.

T. Taci-

T.

- Tacitus, Corn. 136. 142. 147. 191.
Theophrastus, Eref. 139. 142. 187. 188. 212.
Thessalus, Trallian. not. 181.
Timæus, vid. Guldenklée.
Trallianus, vid. Alexander.
Tulpius, Nicol. laud. 17. 35. 58. 60.
Turnebus, Adr. laud. 201.
Tournefort. Jos. Pitton. laud. 213.

V. U.

- Valleriola, Franc. laud. 5. 60.
Vallesius, Franc. laud. 100.
Vegetius, explicat. 202.
Verzascha, Bernard. laud. 91.
Vesalius, Andr. laud. 29.
Virgilius. 17. 173.
Vitruvius. 132. 133.
Voglerus, Gottfr. laud. 10.
Vossius, Jo. Gerhard. laudat. 193.
Vossius, Isaac. laud. 161. 189.

W.

- Weckerus, Jo. Jac. laud. 57.
Welschius, Georg. Hieron. laud. 10. 34.
Wiel van der, Stalpart. laud. 60.
Willisius, Thom. laud. 17. 28. 177. not. 47.
Wolfius, Jo. Chr. laud. 143. 162. 164.

X.

- Xenophon. 206.

Z.

- Zacutus Lusitanus, not. 60.
Zecchius, Jo. laudat. 10.

INDEX II.

RERUM PRÆCIPUARUM.

A.

- A** *Abcessus* pleuriticorum salutare. 8.
Acetum, utilissimum in pleuritide. 16.
Acidum ructantes a pleuritide haud facile corripuntur. 3. 14. non est causa pleuritidis. 13. sqq.
Acopa, quæ remedia? 211.
Adjutoria & Amyntica apud Vett. Medicos quid? 146.
Aër, gelidus, pleuritidis causa. 1. 13. 92. 98. purus & novus pleuriticis concedendus. 56.
Alba crusta, seu tunica in pleuriticorum sanguine plerumque conspicua, 5. 23. 95. 106. &c. non tamen semper adesse debet. 23. sqq. 113. 122. 147.
Alexipharmaca, in pleuritide plane vitanda. 44. 84. 94. 106.
Anaxioni, pleuritico, die octavo, venam secuit Hippocrates cum optabili eventu, quod Auctor feliciter imitatus est. 100.
Antacida, remedia in pleuritide sine effectū. 14.
Antipleuritica remedia pauca & simplicia recensentur. 16.
Aphorismi pathologico - semiotici de pleuritide. 1. sqq.
Apostema latius apud Veteres sumtum quam hodie. 154. 174.
Apyra ova apud Aretæum, quæ? 192.
Aqua, utilis in pleuritide. 16.
Attestari, de morbis, apud Cæl. Aurelian. quid? 155.
Athle-

Index II. Rerum præcipuarum.

Athleticus Victus, qualis, fuse describitur. 142. sqq.

Atticum Mel, optimum, vid. *Hymettium Mel*.

Auctores Historiæ morborum optimi, qui? 59. 60.

Autumnus pleuritidis ferax. 13. 153.

B.

Bechica, quando convenient? 45. 99. qualia? 46.

Bezoardica, in pleuritide vitanda. 44.

Bleti, βλητοί, vocantur pleuritide subito mortui, ob latera livida. 173. sqq.

Botanici Veteres promiscua synonymia & homonymia diversis plantis temere imposita, omnem rem herbariam misere turbarunt. 213. sqq.

Brachium affecti lateris pleuritici prima venæ sectione semper pertundendum. 29. 30. sqq. 183.

C.

Cantabrum, furfur, unde & quare? 201. sqq.

Camphora, quandoque prodest in pleuritide. 87.

Cardui Mariæ semina parum præstantia in pleuritide. 48.

Chalastica remedia, quæ? 203.

Chamedrys, herba decocta, prodest in pleuritide 139.

Cervi priapus nihil juvat in pleuritide. 19.

Cinis calidus vino respersus utile cataplasma in pleuritide. 53.

Clavicula dolentes in pleuritidis salutare signum. 5. 37. 70. 82. 90. 95. 101.

Clysmata, utilia, 7. describuntur. 43. 52. 63. 89. 96. 101. 102. &c.

Coccalus h. e. nux pinea, cum melle egregium bechicum. 194.

Index II.

Conclave pleuriticorum, quale esse debeat? 55. 199.
Corium, quibus in morbis stragula ex eo conductant. 168.

Critici dies in pleuritide qui? 5.

Croci usus vitandus in pleuritide. 45. 48.

Cruor hirci nullius usus in pleuritide contra Helmont. 48.

Cucurbitula siccae in pleuritide utiles. 54. 138. 186.
leves earum raptus qui? 185.

Culcita, stragula, stramina & lecti multum conferunt ad morbos, sanitatem, & mortem, inde ratione diversorum morborum, etiam ex diversa materie parari debent, quod perspicue ostensum. 167. seqq. item 178.

D.

Delirium, frequens in pleuritide. 66. 80. 85. 88.
95. 102. *exemplum* singulare delirantis pleuristici. 88.

Dextrum latus frequentius in pleuritide patitur, ac sinistrum. 4. 160.

Dextra corporis partes sinistris olim validiores creditæ, unde multa præjudicia, fabulæ & nugamenta. 161. seqq.

Diachylon, malagma. 195.

Diamanna, malagma. 195.

Diaphoretica remedia in pleuritide vitanda. 44.

Diaphragma etiam patitur in pleuritide. 9.

Diarrhœa, in pleuritide, quando periculosa, quando minus. 5. 72. 98. 109. 153. sistitur per vesicatoria. 54.

Dieta pleuriticorum describitur. 55. 140.

Diateffaron, medicamen. 195.

Diatritos & *Diatritarii*, quid? 181.

Reverum præcipuarum.

Dies venæ sectioni in pleuritide opportuni a 1. usque ad 8. & 9. pag. 6. 21.

Dies critici in pleuritide. 5.

Dolor scapularum, dorsi & clavicularum in pleuriticis salutaris. 5. 37. 38. 70. 82. 90. 95. 101. 109. 114. 117. 123.

Dolor subito præter rationem sublatus, malum signum. 7.

Dolor capitis, narium hæmorrhagia solutus. 117.

Duplex est pleuritis. 2.

Dispnoea, diu laborant pleuritici. 6.

E.

Eclegma antipleuriticum, 55. 78. ex melle & nucleis pineis, egregium plane. 194.

Elixiria pectoralia vitanda. 45.

Empyema, immedicabilis fere affectus, 58. ejus symptomata. 176.

Enemata blanda in pleuritide proficua. 7. describuntur. 43. 52. 89. 96. 101. 202.

Epilepsia, qualia desideret stragula? 168.

Epithemata, & fomenta externa, in pleuritide summi usus, recensentur. 52.

Equinus fimus & sordidum & inefficax simul est remedium in pleuritide. 47.

Exercita inventio, apud Cæl. Aurel. quid? 160.

F.

Feminae rarius pleuriticæ, quam viri. 3. 151.

Femina bibosa, vino se reficit in pleuritide. 77.

Fimus equinus, in pleuritide nullius pæne usus. 47.

Fœnugræcum, capiti inimicum. 180.

Fomenta, in pleuritide necessaria & utilia, 54. 138.

Index II.

- Fricatio*, manuum tenax, quæ? 179.
Frigus liquida inspissat & coagulat. 13.
Frigidis in Venerem qualia convenient stragula? 169.
Fulminati vocabantur pleuritici, quare? 173. sqq.
Furfur, *cantabrum* dicitur, quare? 201. ex ejus succo clysmata blanda parantur. 202.

G.

- Galerii Maximiani & Maximini Tyrannorum* detestabiles morbi & mortes. 198.
Gladiatoria sagina, & victus Athleticus, quid proprie sit, copiose docetur. 142. 143.
Gossypina stragula, quibus in morbis convenient? 168.
Gulosa pleuritis, qualis & quomodo tractari debeat? 137. 145. & maxime 207. seqq.
Gymnastica Medicina, claram quoque Lectionem ad sua sanitatis remedia scite referebat. 139.

H.

- Hæmorrhagia* narium, quando salutaris, aut minus. 7. 85. 114. 117.
Hæmorrhoides salutare in pleuritide. 7. 85.
Hapala ova, quæ? 192.
Hapsus lanæ apud Cels. quid? 138.
Hiems, pleuritidas generat. 13. 152.
- - hujus anni 1740. gelidissima pleuritidas attulit. 124.
Hirci sanguis nihil valet in pleuritide. 19. 48.
Homonymia plantarum, errorum mater. 213.
Hordeum, utilissimum in pleuritide. 16. ex eo paratur ptisana, quæ maximi usus. 50. sqq. etiam clysmata, summo cum levamine. vid. clysmata.
Hymet-

Revera præcipuarum.

Hymettium seu Atticum Mel, præstantissimum. 199.
Hypochondria tumida in pleuriticis pessimum signum.

7. 108.

Humida pleuritis, benignior sicca. 2. 175.

I.

Facere potius, quam sedere debent pleuritici, quando vena ipsis secatur. 39.

Indolentia subita in pleuriticis malum signum. 7.

Indulgentia, pro laxamento & remissione. 180.

Infantes vix unquam pleuritici. 44. puella tamen 9. annorum pleuritide mortua. ibid.

Infusum Theiforme bechicum Auctori usitatum. 46. 55.

Jalapium Willisii antipleuriticum fimo equino conditum ceu spurcum, rejicitur. 47.

Juvenes magis pleuritici, quam senes. 151.

L.

Lanea stragula quibus in morbis convenient? 168.

Latus dextrum frequentius in pleuritide patitur sinistro, interdum utrumque, quod tanto pejus. 4.

Laterum conversio, quid? 177.

Laudanum opiatum, vitandum in pleuritide. 45.

Lectio librorum clara, multum ad sanitatem confert. 139.

Lecti egrotorum multum conferunt ad morborum curationem. 167.

Lentus, & Lentescere, quid? 189.

Linctus pectoralis, vid. Eclegma.

Index II.

Linimenta antipleuritica varia, ex quibus optimum Boerhaavianum. 53.

Locus venæ sectionis in pleuritide definitus. 29. 30. 80. 83. 98. 106.

Logica Medicina, quæ apud Theod. Priscian.? 196.

Logotheoreta, sunt res abstrusæ, sed veræ, & mentis ratiocinio comprehensibiles, quales nonnullæ in Medicina & Anatome recensentur. 170.

Luclans tumor, quid? 185.

Lychnis *Lucernaria* aut *Candelaria*, species verbasci, unde? 212. vocabatur & *flammula* seu *flammeola*, quare? 215.

M.

Macilenti & sicci, propter vasa ampliora sanguifera facilius pleuritici. 3.

Mares rarius pleuritici, quam feminæ. 3. 151.

Medicina logica, quæ? 196.

Medici methodici officium præsentibus morborum exacerbationibus. 190.

Mel, utilissimum in pleuritide. 16. vid. oxymel. Hymettium seu Atticum nobilissimum.

Methodus pleuritici curandi diversa recensetur & censetur. 41. seqq. Auctoris simplicissima & tutissima traditur. 50. seqq.

Milites, sæpe pleuritici. 4. 13.

Mixtura antipleuritica, Auctori usitata & probata, describitur. 50. 63.

Morborum *Historiæ* fideles, summe necessariae. 59. seqq. Auctores optimi qui? 60.

Morbi diversi diversæ materiæ lectos requirunt. 168. sunt patentes & latentes. 196.

Musculi mesoplevrii in pleuritide simul afficiuntur. 9.

Rerum præcipuarum.

N.

Narrabile, quid apud Ovid. quid apud Cæl. Aur.

194.

Narcotica & opiata valde nociva in pleuritide. 45.

Nervorum morbi qualia desiderent stragula? 168.

Nitrum, utile in pleuritide. 16.

Nucleus & κόκκαλος, pro nuce pinea. 194. egregii
usus in tussi & morbis pectoralibus, ibid.

O.

Octavo & *nono* die, urgente necessitate summa, vena
secanda pleuriticis. 6. 21. singulare hac de re
Auctoris exemplum. 99.

Oculi, quales mali in pleuritide? 66. 67. 99. 101.
102. 109.

Oleum, utilissimum in pleuritide. 16.

- - amygdalarum dulcium aut lini extrinsecus ap-
plicatum, dolores laterales mitigat. 53. item
rosarum & liliorum. ibid.

Onirogono, seu involuntario seminis lapsu vexatis
quales lecti convenient. 168

Opiata & narcotica in pleuritide plane rejicienda,
quia arcessunt sæpe mortis periculum. 45.

Ova hapala, quæ? vid. Hapala ova, supra.

- - *apya* exigue Aretæi, explicantur. 192.

Oxymel, efficacissimum in pleuritide remedium, quo
Medicus carere nequit. 51. 63.

Oxymôron, figura rhetorica, exempla vid. 192.

Oxyporia & Oxypora, quotuplicia & quid? 210.

P.

Palæ idem ac scapulæ. 154.

Index II.

- Paracentesis* empyicos raro plene restituit. 58.
Pateti palmulæ, quæ & unde nomen? 188.
Pejorans passio, quid? 156.
Peripnevmonia, raro sine pleuritide. 12. 162. sqq.
Peripnevmonopleuritis, quid. ibidem.
Philanthropos, phlomi species apud Aët. 213. sqq.
Philonium, vitandum in pleuritide. 45.
Phlogmus, Phlomis & Phlomis, quales plantæ?
 212. sqq.
Pleuritis, quid? secundum Auctorem, pag. 1. & 9.
 secundum Celsum. 136. Aristotelem, 145. Apollonium. 148. Asclepiadem, 150. Soranum
 151. Theodor. Priscianum. 196. 197.
 - duplex est. 2. mares plus infestat, quam feminas, juvenesque plus, quam senes aut pueros. 3. nunquam, acidum ructantes. ibid. sæpius intemperantes & impuro victu utentes. 4. dextrum latus frequentius occupat, ac sinistrum. ibid. facillime curatur, si rite & methodice tractata fuerit. 6. 16. facile revertitur. 6. 91. minus recte a sola pleura denominatur. 2. 9. sqq. plerumque cum peripnevmonia conjuncta. 12. inde vocanda pleuripnevmonia aut peripnevmonopleuritis. ibid. pleuritis catarrhosa item ingluviosa, alio modo tractanda, 137. 145. 207. sqq. ex instituto.
Priapus cervi, nihil juvat in pleuritide. 19.
Prisana ex hordeo eximii usus in pleuritide, 50. sqq. 63. 140.
Pulmo, præcipue afficitur in pleuritide, 1. 2. 9. 10. sqq.
 - pleuræ adnasci solet in pleuriticis. 6.
Pulsus, qualis in pleuritide. 63. 66. 67. 73. 75. 96. 99. 102. 103. 109. sqq. fluctuans, 156.

Rerum præcipuarum.

Purgantia remedia ab initio vitanda. 7. 43. sed sub finem morbi concedenda, 56.

R.

Radix phlomi aut phlogmi in pleuritide magna cum præcautione commendata; sed quæ ea sit, valde adhuc sub iudice lis est. 212. seqq.

Rhachitis, quales lectos desideret? 169.

Raptus cucurbitarum levissimus, quid? 185.

Regionem, cælum, annum & ætatem in morbis vel maxime considerare decet. 200.

Remedia antipleuritica, vilia quidem, ast efficacia, recensentur. 16. 46.

- - nociva indicantur & damnantur. 43. seqq. 57.

Resumere, ἀναλαμβάνειν, de refectione virium. 184.

Rubus, agrestis celsus. 187.

Ructantes acidum haud facile pleuritici fiunt. 3.

Rustici, viatores, venatores & milites &c. plerumque pleuritici. 4. 13. sæpius post venæ sectionem, sola ptisana cum oxymelite feliciter restituti. 51. sola epota ex trixagine sive chamædry, aqua sæpius curati. 139.

S.

Saccelli, cantabro & sale pleni. 203.

Sagina gladiatoria, quid? 142.

Sales volatiles in pleuritide vitandi. 44.

Sanguis pleuriticorum inflammatus & alba crusta plerumque tectus. 5. 23. 63. sæpe & large est mittendus. 6. quando, quantum, quoties & ubi mitti debeat, operose disquiritur. 20. seqq. versus orizontem, aut ad perpendiculum profiliens, an crustæ causa sit, aut non? 27. pleuriticorum

Index II.

- riticorum spissus est. 28. 39. inde aqua fervida proliciendus. 68.
- Scapularum* dolor pleuriticis salutaris. 5. 37. 38. 70. 82. 90. 95. 101. 109. 114. 117. 123.
- Semina* Cardui Mariæ nihil valent in pleuritide. 48.
- Signa mala* in pleuritide. 99. 101. 102. 109. 156. 157. 158.
- Spiritus* Theriacales & volatiles in pleuritide vitandi. 44. 94. 106.
- Sputum* cruentum in pleuritide. 2. 10. 11. 72. 109. flavum & pingue salutare. 45. 55. 70. 77. 91. 97. 104. 110. 112. 123. *sqq.* pessimum, quod? 116. 119. 157.
- - saniosum quid apud Cæl. Aurel. 159.
- Stomachus*, apud veteres quid? 135.
- Sternutamenta*, pleuriticis admovenda, ut lentus sanguis profiliat facilius. 39.
- Sternutatio*, declinante pleuritide, salutare signum. 111.
- Stragula*, stramina & lecti operimenta pro diversa morborum natura, ex diversa debent esse materia. 167. *sqq.*
- Sudor*, non provocandus. 44. criticus salutaris. 69. 70. 77. 78. 81. 90. 97. 104. 111. 112. 118. 123.
- Supercilia* affectus indicant. 164.

T.

- Thapsus* barbatus, idem ac Verbascum. 213.
- Theriacales* & volatiles spiritus in pleuritide studiose vitandi, quia augent periculum & mortem sæpius arcessunt. 44. &c. vid. spiritus.
- Thryallis*, Lychnis, Iris, gladiolus, phlomos, Thapsus, Verbatcum & Verbasculum Veteribus sæpe confusa. 213.
- Topica* remedia, sive externa fomenta, linimenta & unguenta, utilia & necessaria in pleuritide. 52. 64.

Rerum præcipuarum.

Trecenti pleuritici Romæ dissecti omnes pulmonem vitiatum & pure oppletum habuerunt. 10.

Trixago, aut *Trissago*, idem ac *chamædrys*. 139. vid. supra *Chamædrys*.

Tumor luctans, quid? 158.

Tussis in pleuritide, unde? 2. 10. 11. 116. 137. 140.

- - aquis Selteranis lacte caprino permistis feliciter tandem expugnatur. 118. in senibus imprimis frequens, quare? 152.

Tussicularia remedia vid. *Bechica*.

V. U.

Variolosorum sanguis primum rutilus, mox alba tunica tectus. 24.

Venæ sectio primum pleuritidis remedium. 6. 16. seqq. 137. quando, quoties, ubi, & quanta institui debeat, solícite disquiritur. 20. seqq. in brachio affecti lateris instituenda. 29. 30. prima sit largissima. 34. seqq. 86.

Ver, pleuritici adfert. 13.

Vesper, pleuriticis gravis. 31. quare? 204.

Vertex tumoris, quid? 171.

Vesicatoria, eximii usus in pleuritide. 54. 76.

- - quando omittenda? 88.

Vigilantia articulorum tenax, quid? 179.

Victus, impurus, pleuritici facit. 4. 12. pleuritico-
rum qualis? 55. 140.

- - *Athleticus*, quid? & an conducatur pleuriticis?
142. 143.

Visitare, procurare & tractare ægros. 206.

Vomitoria in pleuritide plane damnanda. 46.

Vocis exercitium ad Medicinam gymnasticam pertinet. 139.

Urina in pleuritide qualis? 5. 66. 70. 89. 91. 96.
97. 101. 102. 110. 111. 112. 119. 123.

Urina-

Index II. Rerum præcipuarum.

Urinaria via, per quas potus affatim haustus spreto circulationis itinere, statim e ventriculo ad renes defertur, incognitæ adhuc sunt, licet mente facile comprehensibiles sint ab experientia.
170.

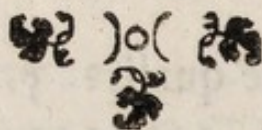
Usurpatum & correptum, quid apud Cælium? 150.

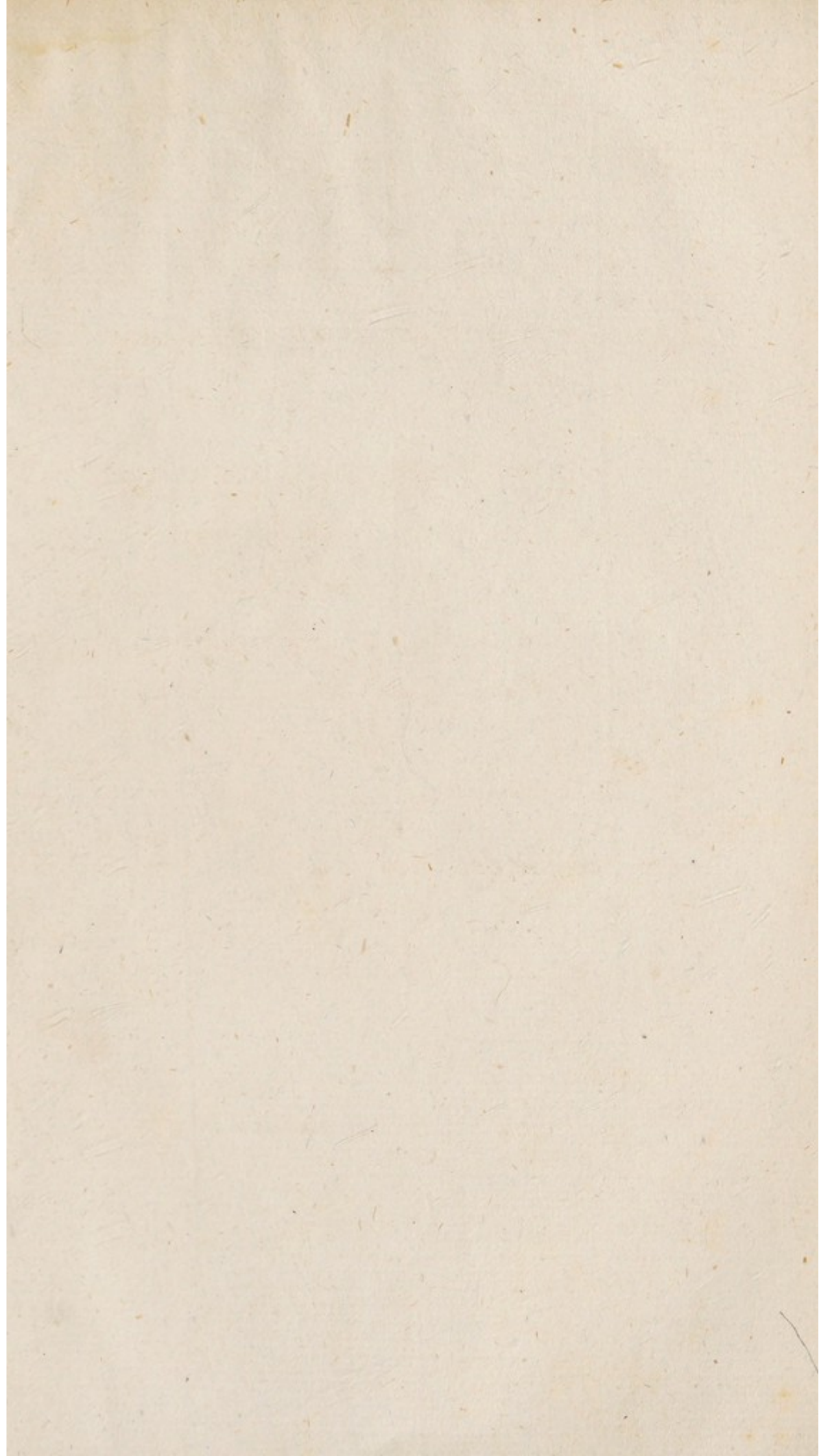
LEVIORA ERRATA,

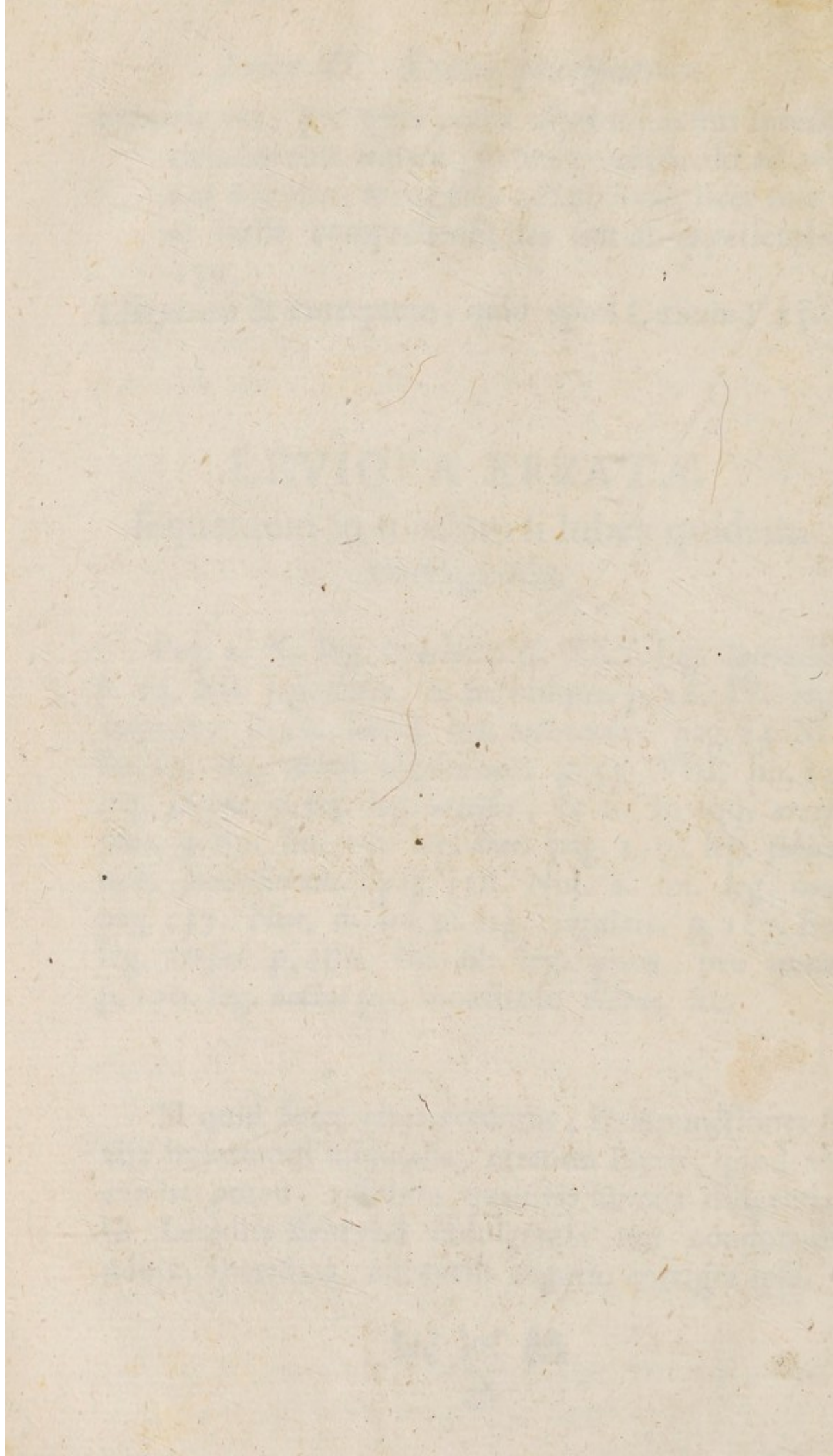
sequentem in modum si lubet quidem,
corrigena.

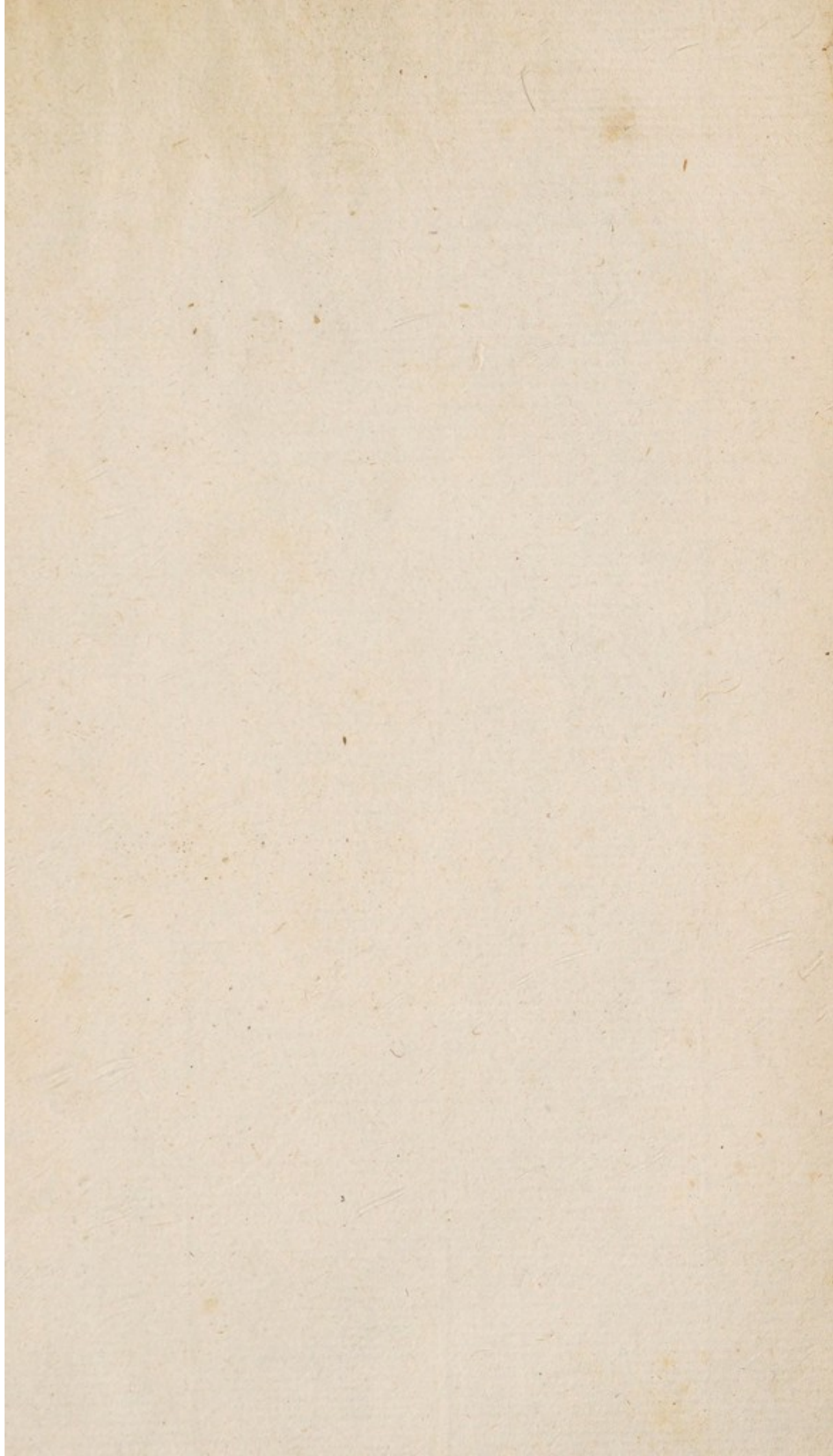
Pag. 3. X. leg. *ferocia*. p. 6. XXX. leg. *intrepide*. p. 13. XII. leg. *statio*, & sic ubique. p. 16. IV. leg. *magnifica*. p. 18. lin. 4. leg. *referandas*. pag. 24. XL. lin. 12. leg. *animi defectionem*. p. 55. VIII. lin. 13. leg. *sapone*. p. 65. leg. *arcessor*, & sic in lqq. *arcessitus*. p. 69. lin. 13. leg. *dias*. pag. 117. leg. *subito*, item *suavissimum*. pag. 136. Not. a. fin. leg. *hæc*. pag. 137. Not. d. lin. 9. leg. *jugulare*. p. 157. fin. leg. *rursus*. p. 160. lin. ult. leg. *quam*, pro *quem*. p. 170. leg. *ductus* pro *monstruoso diutus*. &c.

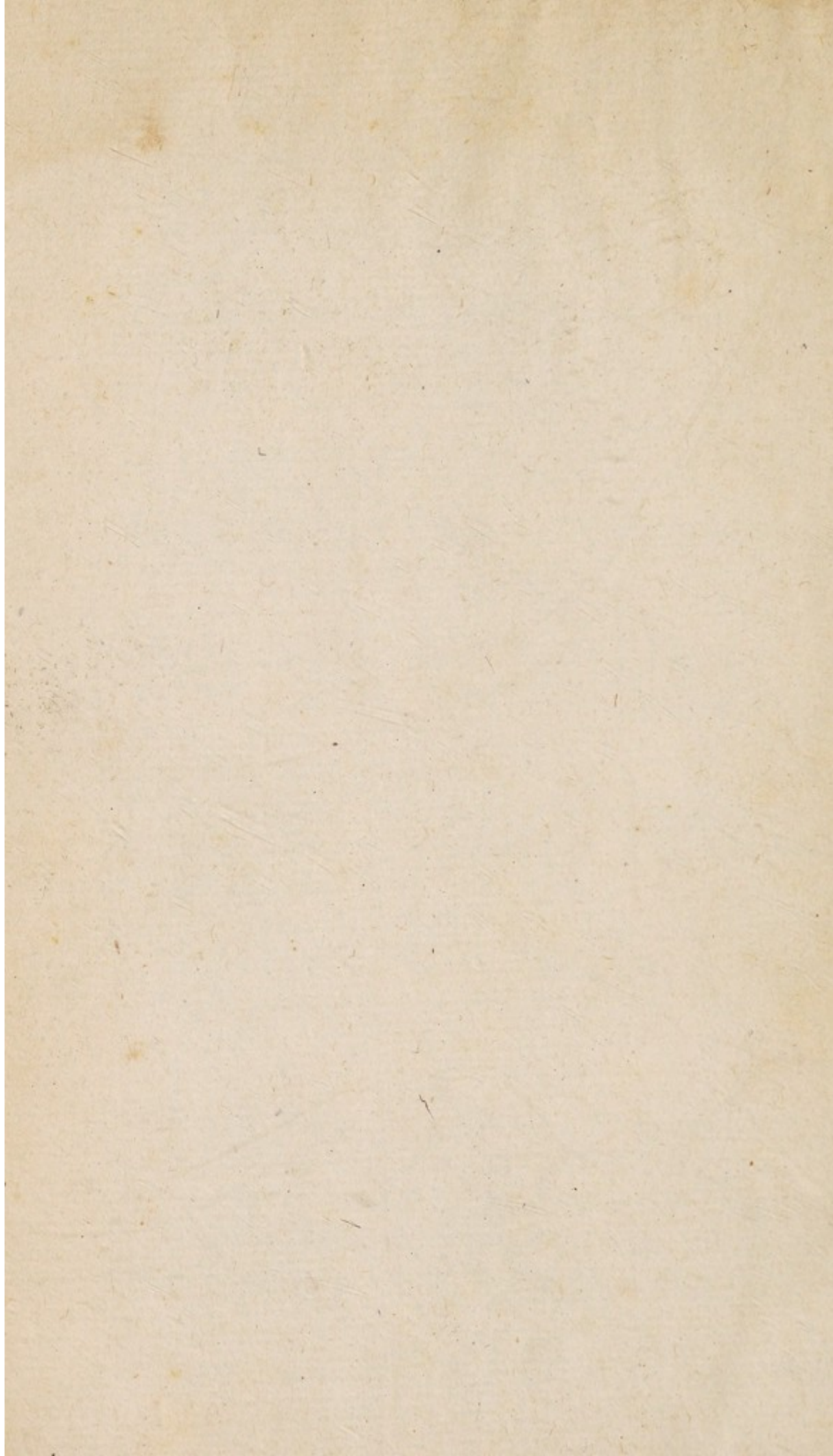
Si quid forte circa accentus, interpunctiones & alia hujusmodi minutalia, erratum fuerit, quod vix evitari potest, adhibita quamvis summa diligentia; id Lectoris Benevoli indulgentia aut condonabit nobis, speramus, aut facili negotio corriget ipsa.

191

